

הישיבה המאתיים-ושלושים של הכנסת השישית

יום שני, ט"ז כסלו תשכ"ח (18 דצמבר 1967)

ירושלים, הכנסת, שעה 16.02

א. שאילתות ותשובות

השכר לעובד לעומת תפוקה לעובד בישראל - לעומת יחס זה בארצות אחרות. ככל שהתפוקה תגדל לעומת השכר, כך יגדל כושר התחרות היחסי של התעשייה הישראלית.

אגב, המקורות הסטטיסטיים שעליהם מבוסס המחקר הנוכח בשאילתה, מגדירים את השכר ללא תנאים סוציאליים והטבות סמיויות. לאור העובדה שהתנאים הסוציאליים משתנים בצורה ניכרת ממשק למשק, הרי אין השוואות אלו מודרות על השוני בתמורה הריאלית המלאה לעובד בין המשקים השונים. הקשיים בהשוואה מרובים, כפי שמציינים גם מחברי המחקר, לכן יש להתייחס בהירות למסקנות ההשוואה.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מקי):

האם ההבדל בתפוקה בין ישראל לבין צרפת אינו נובע מגודל היחידות התעשייתיות? אולי מכאן המסקנה שצריך לאחד תעשיות וברוך זו להגדיל את התפוקה?

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

ההנחה היא נכונה, אבל רק בחלקה. גודל היחידה בוודאי קובע, אבל גודל היחידה נקבע על ידי היקפו של המשק, והמשק הצרפתי גדול פי עשרים ויותר מהמשק הישראלי. אבל התפוקה נקבעת על ידי משמעת בעבודה, יחסי העבודה, השימוש במכונות החדישות ועל ידי גורמים שונים. כל אלה מצטרפים יחד ויוצרים את ההבדל הזה.

2. הבטחת המשך הייצור במפעל הטקסטיל "אופ-אר"

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"א בחשוון תשכ"ח (14 בנובמבר 1967):

בעתון "הארץ" מ' 31 באוקטובר 1967 נמסר כי מפעל הטקסטיל "אופ-אר" באופקים עומד לצמצם את מספר העובדים בחמישים אחוז עקב המחסור בהון חוזר, כטענת מנהל המפעל, וזה למרות העובדה שבידי המפעל הזמנות ליצוא לארצות-חוץ בסכום של כשני מיליון דולר. במפעל זה עובדים כיום כ-400 פועלים.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

- מה סך ההלוואות שניתנו על ידי הממשלה למפעל הנ"ל ביחס להשקעה?
- האם בידי הממשלה בטחונות לפעילותו התקינה של המפעל הנ"ל?

היו"ר ק. לוז:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. תחילה נש-מע תשובות על שאילתות.

1. חקירת הגורמים המכבידים על כושר התחרות של מוצרי התעשייה הישראלית בשוקי העולם

חבר הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"א בחשוון תשכ"ח (14 בנובמבר 1967):

בעתון "היום" מ' 20 באוקטובר 1967 נמסרו דבריו של ממלא-מקום יושב-ראש המחלקה לאיגוד מקצועי, וושצ'ינה, אשר אמר כי העובדה שהשכר בתעשייה הישראלית נמוך מן המקובל ברוב הארצות התעשייתיות מחייבת בחינת הסיבות הגורמות למחיר הגבוה של יחידת תוצרת ישראלית לעומת מחירי השוק העולמי, דבר המכביד על התחרות בשוקי העולם.

דבריו של י. וושצ'ינה נאמרו בסיכום הדיון שנערך במחלקה לאיגוד מקצועי בעקבות מחקר השוואתי, שערך המכון למחקר כלכלי וחברתי שבועד הפועל בנושא: רמות השכר בארץ וארצות השוק המשותף.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

האם ביקר משרדך את הגורמים למחיר הגבוה של יחידת תוצרת תעשייתית בישראל למרות ששכר העבודה הוא נמוך?

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

משרד המסחר והתעשייה מקדיש מאמצים לחקירת הגורמים המכבידים על כושר התחרות של התעשייה הישראלית.

כושר התחרות של המוצר נקבע לא רק על ידי מרכיב השכר בעלות, אלא גם על ידי מחיר התשומות האחרות ביצור ובשיווק, כושרו המקצועי של העובד, רמת הניהול, רמת השיווק, האיכות, העיצוב, האריזה וכיוצא באלה.

הקריטריון של שכר לשעת עבודה אינו קנה-מידה משמעותי לכושר תחרות של משק או של תעשייה. יש ליחס שכר זה לתקופה המתקבלת באותה שעת עבודה. המסמך שאליו מתייחס חבר הכנסת מיקוניס והנקרא "השוואות שכר בין ארצות שונות וישראל לתקופה בין 1958 עד 1965", מאוּגוּסֵט שנה זו, מראה למשל שרמת השכר בישראל נבצרפת זהה, אולם התפוקה לעובד בצריפת גבוהה עד כדי 50% מזו שבתעשייה הישראלית. יש איפוא ליחס את השכר ליחידת זמן לתפוקה לאותה יחידת זמן. כושר התחרות ייקבע לפיכך על ידי היחס בין

1. האם ידועים למשרד הקשיים שבהם נתון המפ" על "המלחים"?
2. מה עושה משרד בנדון?

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

לשאלה 1: למשרד המסחר והתעשייה ידועים הקשיים שבהם מתלבט מפעל "המלחים" זה שנים מספר.

לשאלה 2: הקשיים שבהם נתון מפעל "המלחים", שאלת רווחיותו והמשך הפעלתו הם נושאים לפעולתו של בעליו, ולא של משרד המסחר והתעשייה. "חברת העובדים" מינתה ועדה שתפקידה לבדוק את מצב המפעל, ועד לסיכום המלצותיה לא ייסגר המפעל, כפי שנמסר לנו.

4. פיקוח על בתי-קולנוע

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ג בחשוון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967):

בהצגות הקולנוע, לפני הקרנת הסרט, מוקדנים סרטי פרסומת הנמשכים לעתים כמחצית השעה. מובן שתופעה זו גורמת רוגז רב בקרב קהל הצופים.

שאלותי הן:

1. האם קיים פיקוח מטעם משרד המסחר והתעשייה על בתי-קולנוע?

2. אם קיים פיקוח כנ"ל, כיצד הוא נעשה?

3. האם מגביל משרד המסחר והתעשייה את בתי-קולנוע בהקרנת סרטי פרסומת לגבי אורך הזמן?

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

לשאלה 1: משרד המסחר והתעשייה מקיים פיקוח על הצגת מחירים בבתי-קולנוע ועל תדירות הצגתו של יומן ישראלי.

לשאלה 2: הפיקוח נעשה על-ידי המשרדים המחוברים של משרד המסחר והתעשייה.

לשאלה 3: אין סמכות חוקית להגביל בתי-קולנוע בהקרנת סרטי פרסומת לגבי אורך הזמן.

5. פרטים על נסיעות עובדי משרד המסחר והתעשייה לחוץ-לארץ

חבר הכנסת א. טיאר שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ג בחשוון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967):

אבקש את כבוד השר להודיעני:

1. מה מספר הנסיעות לחוץ-לארץ שנסעו בשנת התקציב 1966/67, וכן בחודשים אפריל-ספטמבר 1967, עובדי משרד כבודו או שליחים מטעם משרד כבודו?

2. מה סכום ההוצאות הכולל שהוצא על נסיעות לחוץ-לארץ (לרבות כרטיסי נסיעה) בכל אחת מן התקופות הללו?

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

לשאלה 1: מספר הנסיעות לחוץ-לארץ של עובדי משרד המסחר והתעשייה הסתכם בשנת התקציב 1966/67 בחמישים וחמש נסיעות, ובחודשים אפריל-ספטמבר 1967 — בארבעים ושלוש נסיעות.

לשאלה 2: סכום ההוצאות הכולל היה בשנת התקציב 1966/67 137,170 לירות, ובחודשים אפריל-ספטמבר 1967 137,365 לירות.

3. האם נכונה טענת הנהלת המפעל על מחסור בהון חוזר?

4. מה עושה משרד למניעת הפיטורים והבטחת המשך פעילותו של המפעל הנ"ל?

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

לשאלה 1: במפעל "אופ-אר" הושקעו כ-9.1 מיליון לירות. על בסיס השקעה זו נתן בשעתו הבנק לפיתוח התעשייה הלוואות בסכום של 7.2 מיליון לירות. בזמנו עמד המפעל להיסגר, וכדי לאפשר המשך הפעלתו במסגרת של בעלות חדשה נעשתה קונסולידציה. סכום החוב לבנק לפיתוח התעשייה מגיע כיום ל-11.5 מיליון לירות בערך, כולל הפרשי הצמדה, ריבית וכיוצא באלה. כנגד הלוואה זו שיעבד המפעל לבנק את הרכוש הקבוע והשוטף.

לשאלה 2: השאלה איננה ברורה. המפעל אינו מתנהל על-ידי הממשלה, והבטחותיו לפעולתו התקינה הם בידי בעליו בלבד.

לשאלה 3: המחסור הקיים בהון חוזר במפעל נובע ממבנה פיננסי לקוי והעדר הון חוזר ממקורות עצמיים. הממשלה מצידה אישרה למפעל את מלוא ההון החוזר ליצוא ולשוק מקומי המגיע למפעל לפי הקריטריונים המקובלים.

לשאלה 4: המשרד בודק את המצב המפעל, במגמה למצוא פתרון יסודי לבעיות הקיימות בו. בינתיים הוסדר המשך הייצור התקין במפעל, ולא בוצעו בו פיטורים.

היז"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר הכנסת מיקונים.

שמואל מיקונים (מק"י):

מתשובתו של כבוד השר מסתבר שיש לממשלה חלק גדול בקיומו של המפעל בצורת הלוואות שניתנו. שאלתי היא: מהם הבטחותיו לקבלת ההשקעה בחזרה?

שר המסחר והתעשייה ז. שרף:

אבקש להגיש את השאלה בכתב. אצטרך לברר את הפרט הזה. אינני יכול להשיב על כך כרגע.

3. מניעת סגירתו של מפעל "המלחים"

חבר הכנסת ש. מיקונים שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ג בחשוון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967):

בעתון "דבר" מ-2 בנובמבר 1967 נמסר כי 93 פועלי בית-החרושת למתכת ויציקה "המלחים" שבבעלות "המש" ביר. לתעשייה" בפתח-תקוה קיימו שביתת אוהרה של שעתיים באישור מועצת פועלי פתח-תקוה, כתגובה על הזדעקת הנהלת המפעל בדבר סגירתו ופיטורי פועליו.

בינוגר לדעת ההנהלה הטוענת שקיים חוסר רווחיות, מסרו חברי הוועד לכתב העתון "דבר", כי "אין כל שחר לטענות כאילו ירד כוח הייצור של הפועלים הקשישים במפעל. היפוכו של דבר — בכוח נסיונם הם גם הגבירו את הייצור והעלו את פירון העבודה".

הואיל וסגירת המפעל הנ"ל תחמיר את מצב התעסוקה במקום, ועשרות עובדי המפעל, מהם העובדים במקום מ-15 עד 30 שנה, יובטלו מעבודה — הנני לשאול את כבוד השר:

שר-המסחר והתעשיה ז. שרף:

הספקת חומרי גלם לעיבוד למפעלי יהלומים נעשית על בסיס מסחרי, ואין משרד המסחר והתעשיה יכול להתערב בשיקולים עסקיים של החברות המספקות יהלומים גולמיים, או לכפות הספקה של חומרי גלם.

זאת ועוד. יש לזכור כי כיום יש קשיי שיווק כלליים בענף, וכתוצאה מכך יש יהלומנים שאינם מעוניינים לספק חומרי גלם לעיבוד.

הממשלה יכולה איפוא רק לפנות ולבקש הספקה כזאת, ואמנם הממשלה פנתה הן לחברת "ישראל סטאר" והן לספקים אחרים כדי לשכנעם לספק חומרי גלם למפעל. מאמצים אלה נשאו פרי והמפעל ממשיך עתה בעבודתו.

9. הבטחת תעסוקה למובטלים בחצור

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"ז בחשוון תשכ"ח (20 בנובמבר 1967):

"רוח נכאים נושבת בעיירה הגלילית חצור, עם התקרב החורף. תמה העונה החקלאית, והשנה החדשה מביאה עמה צרות. 200 צעירים ומבוגרים נפלטו מעבודות הקטיף והאיסוף והם מצטרפים ל-150 המוגבלים ועובדי הדחק ואל עשרות החיילים המשוחררים, המתהלכים בארץ פס מעשה, ושאיפתם היא אחת: לעבור למרכז הארץ". זה תיאור המובא ב"על המשמר" מ-5 בנובמבר 1967.

לאור הנ"ל הגני לשאול את כבוד השר:

1. מי האחראי לפיתוחה של עיירת הפיתוח חצור?
2. מה הן התכניות, אם ישנן, להבטחת תעסוקה לאתגר למובטלים ולפיתוח המקום?

שר-המסחר והתעשיה ז. שרף:

לשאלה 1: האחראים לפיתוחה של חצור הם בשורה ראשונה נבחריו ותושביה של הישוב. משרד המסחר והתעשיה עומד לרשותם בסיוע לתיעושה של חצור.

לשאלה 2: יש להניח כי מפעל "גיבור", המופעל עתה בקרית-שמונה, יסייע במתן תעסוקה לחלק ניכר מהמובטלים בחצור. נמסר למשרדנו, כי תושבים רבים בחצור, המועסקים בעבודות עונתיות בחקלאות, אינם מוכנים להיקלט בעבודה קבועה בתעשיה, בה שכרם נמוך יותר. יותר, זו חוזרת וגשנית מדי שנה בזמן העבודות העונתיות בחקלאות.

10-13. מיקוח על השיווק ובדיקת הטיב של בשר מיובא

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר המסחר והתעשיה ביום י"ז בחשוון תשכ"ח (20 בנובמבר 1967):

בעתון "הארץ" מיום 15 בנובמבר 1967 פורסם: "מאות טונות בשר קפוא מסוג טוב המיועד לתושבי חיפה, נמכר במחירים גבוהים לחושבי תל-אביב, עקב עסקות בין סייטונאי בשר חיפאים ותל-אביביים. נציגי הממשלה מסבירים זאת בכך שסיטונאים חיפאים הרגילו את תושבי העיר לא לצרוך בשר מסוג מעולה והם (הסיטונאים) יכולים למכור את הבשר הטוב לסיטונאי תל-אביב במחיר מופקע. סייטונאי בשר תל-אביביים טוענים, כי הם נאלצים לקנות בשר זה בחיפה מפני שמסיבות מסורתיות מקבלת חיפה וכן סייטונאים אחרים שמחוץ לתל-אביב יותר בשר מסוג מעולה מהמגיע להם. אומרים את

6. מימון תכניות השקעה

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"ג בחשוון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967):
הריני מתכבד לשאול:

- א. מהו הסכום שאושר השנה למימון תכניות השקעה במסגרת החוק לעידוד השקעות ההון?
- ב. מהו הסכום שנוצל למעשה להקמת מפעלים חדשים או להרחבת מפעלים קיימים?

שר-המסחר והתעשיה ז. שרף:

מתחילת שנת 1967 אישר הבנק לפיתוח התעשיה הלוואות בסכום של 134.5 מיליון לירות וביצע הלוואות בסכום של 74 מיליון לירות (אלה הסכומים ל-11 חודשי השנה הזאת, בעוד שבכל שנת 1966 אישרו הלוואות בסכום של 95 מיליון לירות ובוצעו הלוואות בסכום דומה).

מתוך סכום זה אישר הבנק לפיתוח התעשיה למפעלים תעשייתיים שאושרו בהתאם לחוק המתוקן לעידוד השקעות הון והלוואות בסכום של 47 מיליון לירות (כולל 17 מיליון לירות למפעלי ים-המלח). מתוך הלוואות אלה בוצע עד עתה סכום של כ-16 מיליון לירות.

למפעלים אלה שולמו עד עתה מענקים לפי החוק הנ"ל בסכום של כ-4 מיליון לירות, מתוך סכום של 38 מיליון לירות שאושר למטרה זו בתקציב המשרד.

7-8. הספקת חומר גלם למלטשות יהלומים בנתיבות

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"ז בחשוון תשכ"ח (20 בנובמבר 1967):

ב"מעריב" מיום 8 בנובמבר 1967 התפרסמה ידיעה, לפיה צפויה הפסקת עבודה ל-60 פועלי יהלומים בעיירה נתיבות, בעלי משפחות אלה יישארו ללא מקור פרנסה לאחר שחברת "ישראל סטאר" הודיעה להם על הפסקת הספקת חומר גלם מסוג מיוחד, בו התמחו בארבע השנים הקודמות.

אודה לכבודו אם ישיבני:

א. הנכונה הידיעה דלעיל?

ב. אם כן, מה בדעת משרדך לעשות להמשך העסקתם של פועלים אלה או למציאת מקור אחר לפרנסתם?

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשיה ביום י"ז בחשוון תשכ"ח (20 בנובמבר 1967):

כפי שהתפרסם בעתון "דבר" מ-9 בנובמבר 1967, כ-60 מלטשי יהלומים בנתיבות, שהובטלו מעבודתם, הפגינו בעקבות הודעתו של ספק היהלומים הגולמיים כי אין ביכולתו להוסיף ולספק את חומר הגלם, הן בשל עליית מחירו בשוק העולמי והן בגלל קשיים בהשגתו. "דבר" מוסד עוד, כי מוזכר מועצת הפועלים, נ. לבני-טל, הודיע כי בלי עזרת הממשלה לא תוסדר הספקת חומר גלם לעיירה.

אי לזאת הגני לשאול את כבוד השר:

- א. האם נכונה טענת הספק כי אין ביכולתו להמשיך ולספק חומר גלם למלטשות היהלומים בנתיבות?
- ב. מה עושה משרדך כדי להבטיח הספקת חומר הגלם כסדרה?

כפי שנמסר בכתבה הנ"ל, הועסק במחצית הראשונה של שנת 1967 מומחה לבשר, אולם האיש פוטר והואיל ופעילותו פגעה במנהלי יבוא הבשר במשרד האחראים למחוזות והם הפעילו לחצים שהביאו לפיטוריו.

בעת שהועסק על-ידי המשרד, גילה המומחה לבשר — לדברי "הארץ" — שתי הונאות במחסני קירור, ובדיקת מעבדות גילו כי מייבאים לארץ בשר גרוע. הוא התריע שבמקרים רבים משלמים מחירים מופרזים בעד בשר מאיכות נמוכה מהרשום.

גורמים הקשורים ביבוא בשר ציינו — מוסר "הארץ" — כי על-ידי יבוא הבשר הקפוא בקופסאות קרטון (ולא בשקים, כנהוג כיום) אפשר לחסוך בהוצאות ולהוריד את המחיר לצרכן ב-40%.

אי לזאת הגני לשאל את כבוד השר :

א. האם הפרטים המובאים בכתבה הנ"ל נכונים במלואם או בחלקם?

ב. אם כן — 1. מה הסיבה שמשרד המסחר והתעשייה אינו מעסיק מומחה לבדיקת איכות הבשר מיבוא? 2. האם משרדך בדק את הטענה כי ניתן לחסוך בהוצאות על-ידי יבוא בשר בקופסאות ולא בשקים?

שר-המסחר והתעשייה ז. שרף :

הידיעה שנתפרסמה בעתון "הארץ" בדבר יבוא בשר ומכירתו אינה מדויקת ואינה מלאה.

אשר ליבוא הבשר הקפוא — הבשר הקפוא מיובא על-ידי משרד המסחר והתעשייה משש-שבע ארצות ומעשרים ספקים בערך. הכמות השנתית המיובאת מגיעה לשלושים אלף טונות בערך. אין אחדות בטיבם ובאיכותם של רבעי הבשר, אף אם אלה נקנים בארץ אחת ומספק אחד, ועל אחת כמה וכמה כשהמדובר בספקים רבים ובארצות שונות. קיים פיקוח לגבי איכות הבשר המיובא. לגבי הבשר המיובא מארגנטינה, שהוא כ-75% מכלל הבשר המיובא — במדינה זו קיים פיקוח ממשלתי על סיווג הבשר ובהסכמים לקניית הבשר מותנה במפורש סיווג הבשר הנרכש על ידינו. לגבי הבשר המיובא מאירופה — אנו מעסיקים מומחה לבשר, המפקח במקומות השחיטה על טיבו.

בארץ נערכות בדיקות איכות שיטתיות. במיוחד נבדק אם הבשר המיובא מתאים לספציפיקציות הדרושות. כמו כן נערכות בקביעות בדיקות מעבדתיות על-ידי המכוון הווטרינרי בבית-דגון, לגבי כל משלוח ומכל כמות המאוחסנת בכל אחד מחדרי הקירור.

אשר למר דן קריבושי (דקל) — מר קריבושי הועסק באופן זמני למשך תשעה חודשים במשרדנו. מר דקל לא פוטר, אלא עבודתו הופסקה בגמר החוזה אתו.

אשר ליבוא בשר מפורק מעצמות בקרטונים — הגורם שא נבדק פעמים רבות ולא יצא לפועל. קיימים בנושא זה קשיים מספר, במיוחד בתחום הכשרות ובשל ההוצאה הגדולה יותר במטבע חוץ.

אף-על-פי-כן הודיע המשרד לא אחת ליבואנים ולספקים של בשר, שפנו למשרד, כי ינתנו רשיונות יבוא לבשר מפורק בקרטונים. עד היום לא נתקבלו פניות מעשיות או הצעות קונקרטיות כלשהן, לא מיבואנים ולא מספקים בחוץ-לארץ, ביחס לבשר מפורק.

אשר לשיווק הבשר בארץ — הבשר הקפוא מועבר

הסכומים המיותרים המשולמים לסיטונאי חיפה במיליון לירות בשלוש השנים האחרונות.

נוכח העובדה שהבשר הקפוא מהווה אחד ממרכזי המזון החיוניים ביותר לשכבות הרחבות של האוכלוסיה הישראלית וחומרת ההאשמות שפורסמו בעתון, ברצוני לשאול את כבוד השר :

1. האם הפרסום הנ"ל תואם את המציאות?
2. אם כן, מה הן הסיבות שסיטונאי בשר קפוא בתל-אביב מקופחים לגבי הסיטונאים בחיפה?
3. מי נושא באחריות לכך?
4. האם ננקטו אמצעים נגד האחראים לתופעה זו?
5. האם משרד המסחר והתעשייה מוכן לפעול לביטול הנוהג הקיים?

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ט בחשוון תשכ"ח (22 בנובמבר 1967) :

בידיעה שנתפרסמה ב"הארץ" של יום 17 בנובמבר 1967 נאמר, כי משרד המסחר והתעשייה, המייבא לשנה בשר קפוא ב-30 מיליון דולר, אינו מעסיק שום מומחה שיבדוק את איכות הבשר במקום הקניה.

עוד נאמר, כי המשרד אינו עורך בדיקות איכות של הבשר המגיע לארץ ואינו מברר אם אמנם הבשר המיובא מתאים לספציפיקציות הדרושות.

מומחה שהועסק בשעתו (מר דן קריבושי-דקל) פוטר, למרות שהצליח לגלות הונאות במחסני קירור. שאלותי הן :

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה — מדוע אין מעסיקים מומחה מתאים לבדיקת טיב הבשר?

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ט בחשוון תשכ"ח (22 בנובמבר 1967) :

בידיעות שנתפרסמו ב"הארץ" של 15 ו-16 בנובמבר 1967 נאמר, כי קיימת הכוונה של בשר מאיכות טובה לאזור חיפה, וסיטונאי תל-אביב נאלצים לקנות מחיפה בשר זה בתוספת עמלה של 40 אגורות.

עוד נאמר, כי סיטונאי בשר משלמים לסבלים 200 לירות לטונה תשלום מיוחד כדי שיתנו להם בשר קפוא מאיכות משובחת בלבד. עוד נאמר, כי הסיטונאים גובים תשלום זה מהקצבים בעת מכירת הבשר, וכן גובים הסיטונאים מהקצבים את מס ההכנסה המוטל עליהם.

שאלותי הן :

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות?
2. אם הן נכונות — א. האם נוקט משרד המסחר והתעשייה בפעולות כלשהן למניעת התופעות הנ"ל? ב. באילו פעולות נוקט המשרד?

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ט בחשוון תשכ"ח (22 בנובמבר 1967) :

עתון "הארץ" מ-17 בנובמבר 1967 מוסר, כי משרד המסחר והתעשייה, המייבא לשנה בשר קפוא ב-30 מיליון דולר, אינו מעסיק כיום שום מומחה שיבדוק את איכות הבשר.

15. השוואת המחירים של שיש גולמי

חבר-הכנסת י. כץ שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ט בחשוון תשכ"ח (22 בנובמבר 1967):

בעתונות פורסם, כי מחצבות השיש בארץ נפגעו לאחרונה כתוצאה מהבאת שיש גולמי מאזורי חברון ובמ-חיר נמוך בהרבה מהמחיר המבוקש על-ידי המחצבות שסיפקו קודם את השיש.

אי לכך ברצוני לשאול:

א. האם ידוע לכבוד השר על כך?

ב. אם כן, מה בדעת כבודו לעשות כדי למנוע פגיעה בבתי-החרושת הוותיקים בארץ?

שר-המסחר והתעשייה ז. שרף:

(א) ידועה לנו תלונתן של מחצבות השיש בארץ.

(ב) כדי להשוות את מחיר השיש הגולמי מהמחצבות באזור חברון למחיר השיש במקומות אחרים נקבע היטל על שיש המובא מהמחצבות ביהודה ובשומרון.

16. המצב בענף היהלומים ואמצעים לשיפורו

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ט בחשוון תשכ"ח (22 בנובמבר 1967):

בחודשים האחרונים חל צמצום בייצור בענף היהלומים. קיימת סכנה של פיטורי עובדים בענף וידידה בי-צוא היהלומים.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

1. מה הן הסיבות לנסיגה בהתפתחות ענף היהלומים?

מ"מ?

2. מה בדעת משרדך לעשות כדי למנוע ידידה בע-צוא היהלומים?

שר-המסחר והתעשייה ז. שרף:

(1) אין לדבר על נסיגה בענף היהלומים. ענף זה נתון מטבעו לתנודות של שפל וגיאור, וכבר ידענו שנים טובות ושנים פחות טובות. השפל והגיאור נובעים לא ממצב פנימי, אלא מהמצב בשוק העולמי. כיום קיים שפל מסוים בשוק העולמי, או בקשיים בשיווקם הנובע מירידת הביקוש ליהלומים. אמנה כמה סיבות לכך: המיתון בארצות אירופה הרוכשות יהלומים מלוטשים, כגון גר-מניה, צרפת, אנגליה; מהומות שהיו בהונג-קונג, אשר הפריעו לתנועת מסחר סדירה, ומספר פשיטות-רגל של חברות לסחר יהלומים שהיו ביפן וגרמו להרתעות זמניות בפיתוח הסחר בענף זה. כתוצאה מכך חל קפאון מסוים בענף. יש לזכור כי שנת 1966 היתה שנת שגשוג בענף, אשר קלט עובדים רבים, והשפל הנוכחי הביא בהכרח לצמצום מסוים, אך לא גדול, במספר העובדים.

(2) כאמור, התנודות של שפל וגיאור בענף היהלומים מקורן בחוץ-לארץ, ואין בידי הממשלה אמצעים לשינוי פני הדברים. הענף נהנה תמיד ונהנה גם היום מאשראי ניכר למימון פעולותיו. הפיחות משפר בצורה ניכרת את מצבו של הענף, על-ידי עליית ערך המלאי הגדול הנמצא בארץ ועל-ידי גידול נכבד בתמורה בלירות בעד כל דולר ערך מוסף בענף. כתוצאה מכך יגדל כושר התחרות של ענף היהלומים. עם זאת, שיפור בעל משמעות בענף יבוא עם ההתאוששות בשוק העולמי, של אנו מצפים.

מהנמלים לאחסון בבתי הקירור בחלקי הארץ השונים. הכוונת האחסון נעשית בהתאם למקומות האחסון הפנויים, רמת התפעול וההחזקה של בית הקירור, כושר קלי-טה בבתי הקירור, מקורות הבשר, גודל המלאי במחצבות השונים. נעשים כל המאמצים כדי שכל מחזור בארץ יקבל בשר בייחס שווה, הן מבחינת תצרוכתו והן מבחינת מקור הבשר. סיטונאי הבשר בתל-אביב אינם מקופחים מבחינה זו בהשוואה לסיטונאי הבשר בחיפה.

המשרד מוכר עתה בשר קפוא הן לסיטונאים והן לקצבים בכל הארץ, ללא הגבלות כמותיות, במחירים קבועים: 3,150 לירות לטונה בשר ממקורות דרום-אמריקניים, 3,500 לירות לטונה בשר ממקורות אירופאיים. המש-רד מאפשר לכל בעל אטליו לרכוש ישירות בשר קפוא, ללא תיווך כלשהו, מכל מחסן שבו מאוחסן הבשר.

כדי למנוע בחירת רבעים טובים יותר ומסירתם לקו-נה על-ידי הסבלים תמורת התשלום, הותנה בחוזה האח-סון עם בתי הקירור כי עליהם להוציא את הבשר לפי סדר אחסונם ולמנוע בחירת הרבעים על-ידי הסבלים. חמישים אחוז מהבשר הקפוא משווק זה שנה באמצעות בית קירור מודרני, ממנו מוצא הבשר בצורה מיכנית, ללא עבודת ידיים. בבתי קירור אחרים ננקטו אמצעים שונים להקטנת האפשרות של בחירת רבעים.

נושא הקניה והשיווק של בשר קפוא הוא נושא חיוני ונכבד. יחד עם זאת, הוא מורכב ולא פשוט. יש צורך לבחון נושא זה מעת לעת, כדי לשפרו וליעלו. לפיכך מיניתי ועדה בת שלושה עובדים מבין עובדי המשרד לב-דיקה מחדש של כל נושא הקניה, האחסון והשיווק של בשר קפוא.

היו"ר ק. לוז:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י):

כבוד השר מסר, שבגמר החוזה עם הממונה, המומחה לבדיקת איכות הבשר, הופסקה עבודתו. שאלתי היא: האם התמנה מישהו אחר במקומו?

שר-המסחר והתעשייה ז. שרף:

הוא לא היה ממונה. הוא היה מומחה. לא התמנה אחר במקומו. נמצא שאפשר לעשות העבודה בלי תוספת אדם.

14. פריטים על יצוא מטבעות ומדליונים

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר המסחר והתעשייה ביום י"ט בחשוון תשכ"ח (22 בנובמבר 1967):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. מה סך כל היצוא של מטבעות ומדליונים?

ב. מה הערך המוסף מיצוא זה?

שר-המסחר והתעשייה ז. שרף:

(א) היצוא של מדליונים ומטבעות הגיע ב-10 החודשים יוניא-אוקטובר 1967 ל-536 אלף דולר.

(ב) הערך המוסף ביצוא זה איננו אחיד – הוא נקבע לפי קוטר המטבע או המדליון, סוג המתכת שממנו מיוצר המטבע ומחיר המכירה המושג בעדו. נתונים אלה שונים לגבי כל מטבע ומדליון. בדרך כלל עולה הערך המוסף על 60%, ובמקרים מסוימים אף עולה על 80%.

לם החייב, הרב כץ, סירב להשלים עם פעולת המוציא לפועל והגיש בבית הדין הרבני בפתח-תקוה תביעה לדין תורה נגד הנושה באותו ענין עצמו. מר האור סירב להישפט על-ידי בית הדין הרבני, בנימוק שכל הסכסוך נתון לשליטת דין המדינה ושעוסקות בו כבר הערכאות החילו-ניות. כתוצאה מכך הוציא בית הדין הרבני שתי החלטות, בימים כ"ה, כ"ט באייר תשכ"ז (7 ביוני 1967), ובהן אסר על הנושה להמשיך בהוצאה לפועל וציווה עליו להישפט רק בפני בית הדין הרבני, כי "יהודי שנחבט בפני בית הדין וזרבו, חייב להישפט רק בפניו, אפילו זכה כבר בתביעתו בפני ערכאה חילונית". בית הדין הרבני אף הוסיף איום של הוצאת "כתב סירוב" נגד מר האור אם לא יציית. כל זה נכתב על טופס רשמי של בית הדין הרבני האזורי בפתח-תקוה ובחתימת שלושה מדייניו. עוד לפני כן, ביום 4 ביוני 1967, הודיע המוציא לפועל לבית המשפט כי החייב, הרב כץ, מנע ממנו פעולת הוצאה לפועל, באיום שיביא את כל בחורי הישיבה, שישתמשו בכוח. הנושה פנה ליועץ המשפטי לממשלה בבקשת סיוע, אך נתקל בסירוב, בנימוק שבית הדין לא פעל בסמכויות הרשמיות. פניה לממונה על בתי-הדין במשרד הדתות נסתיימה בעצה לערער לבית הדין הגדול לערעורים. הנושה, שהוא אדם דתי, הועמד לפני סכנת חרם ונאלץ להפסיק ביצוע פסק הדין החוקי שהיה בידו. לפיכך אבקש לדעת:

1. האם עובדות אלו נכונות או נכונות בעיקרן?
2. במקרה שהתשובה לשאלה 1 היא חיובית — המוכן כבוד השר לדאוג לכך שהיועץ המשפטי לממשלה יבדוק את הענין מחדש?
3. מה הצעדים שכבודו מוכן לנקוט למניעת מקרים מסוג זה בעתיד?

שר המשפטים י. ש. שפירא :

השאלות של חברת-הכנסת רות הקטין, של חברת-הכנסת שולמית אלוני ושל חברת-הכנסת ראובן ארזי — נסבות כולן על מערכת עובדות אחת. כאשר קיבלתי את הראשונה בשלוש השאלות, זו של חברת-הכנסת הקטין, ביקשתי מאת היועץ המשפטי לממשלה לבדוק את העובדות ולחוות את דעתו בענין. קיבלתי את תזכירו של היועץ המשפטי לממשלה ביום ט"ו בכסלו תשכ"ח (17 בדצמבר 1967) וזה לשונו:

"האזור משה דוד האור מפתח-תקוה מיוצג בענין הגדון בשאלתה הנ"ל על-ידי עורך-הדין ניסן טיקוצ'ניס". קי. עורך-הדין הנ"ל פנה אלי בתאריך 18 ביוני 1967 במכתב, ממנו עולים הפרטים הבאים:

(1) מר משה דוד האור קיבל לזכותו צו מאת הממונה על גביית השכר במשרד העבודה בתל-אביב לתשלום שכר בתוספת הלנה נגד שני רבנים, הרב משה אריה עזריה והרב אהרן כץ.

(2) הרב עזריה נפטר לאחר מתן הצו, ואילו נגד הרב כץ הוחל בהליכי הוצאה לפועל.

(3) הרב כץ הגיש בקשה לבית-משפט השלום פתח-תקוה לביטול צו הממונה. אולם בקשתו נדחתה ומר האור המשיך בפעולות הוצאה לפועל נגדו.

(4) בשלב זה פנה הרב כץ אל בית-הדין הרבני האזורי בפתח-תקוה, ובית-הדין הזמין את מר האור להתדיין בפניו עם הרב כץ באותו ענין, שכבר שימש נושא

17-19. תחום סמכויותיו של בית דין רבני

חברת-הכנסת ר. הקטין שאלה את שר המשפטים ביום י"ט בחשון תשכ"ח (22 בנובמבר 1967):

פנו אלי בענין האזור משה דוד האור מפתח-תקוה, אשר שכרו הולך על-ידי שני רבנים מאותו מקום. בעקבות טיפולו הופנה אל האחד מהם (השני נפטר בינתיים) צו הוצאה לפועל, לפי הוראת שופט. הרב סירב להיענות לצו זה, בטענה שעל האזור להופיע לדין תורה, בעוד שהלה טוען שענין זה נוגע לחוק המדינה. ההתדיינות בין התובע והנתבע נמשכה וההחלה הסופית של בית הדין הרבני מחייבת את משה דוד האור להופיע בפניו למרות פסק הדין החילוני, ואם יסרב יוצא נגדו כתב סירוב.

לאור החלטה זו פנה משה דוד האור ליועץ המשפטי ונתקל בסירוב.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

מהי הסיבה לסירובו של היועץ המשפטי לברר תלונתו של מר משה דוד האור?

חברת-הכנסת ש. אלוני שאלה את שר המשפטים ביום ה' בכסלו תשכ"ח (7 בדצמבר 1967):

לאחר שבית משפט השלום בפתח-תקוה אישר בצו החלטה של הממונה על גביית השכר, לפי חוק הגנת השכר, דרש בית הדין הרבני בפתח-תקוה מהזכאי, לפי בקשת החייב, להפסיק כל פעולה ולהתייצב לפניו לדין תורה על סמך הנאמר במסכת בבא קמא, ק"ב-ק"ג, וברמב"ם הלכות סנהדרין, כ"ה-כ"ו, לפיהם נקבע שבית-המשפט של המדינה הוא בית דין של עכו"ם.

לסירובו של האיש להופיע בפני שתי ערכאות בא האיום בנידוי.

החומר במלואו הומצא ליועץ המשפטי לממשלה ב-18 ביוני 1967 במכתב רשום.

שאלותי הן:

1. האם הובא לידיעת הרבנים שהם עובדי מדינה ומקבלים שכר מקופת המדינה, מה הן סמכויותיהם ומה הן מגבלותיהם בתור שכאלה?

2. האם האיום בנידוי הוא בתחום סמכויותיו של בית דין במדינת ישראל?

3. האם אפשר לחייב אדם להתדיין בפני שתי ערכאות?

4. האם מוסמך בית דין רבני לשלול צו של בית משפט שלום, לפי בקשתו של צד, בטענה שאין להיוקק לשיפוטו משום היותו בית דין של עכו"ם?

5. מה עומדת הממשלה לעשות שסוגיות מסוג זה לא תחזורנה?

חברת-הכנסת ר. ארזי שאל את שר המשפטים ביום ה' בכסלו תשכ"ח (7 בדצמבר 1967):

נמסר לי, כי בחודש דצמבר 1966 נתקיימו בפני הממונה על גביית השכר בתל-אביב הליכים משפטיים על הלנת שכר בין תושב פתח-תקוה, משה דוד האור, לבין מעבידו, הרב כץ, גם כן מפתח-תקוה. כתוצאה מהליכים אלה הוציא הממונה צו תשלום, ומאחר ששכר השכר שנקבע לא שולם, הוחל בהוצאה לפועל על-ידי המוציא לפועל של בית-המשפט בפתח-תקוה בתק 137/67. ואו-

וכלל לא ברור אם גם בית-הדין הגדול לערעורים היה נוקט בעמדה דומה אילו היה הענין מובא לפניו. לפני האזרח עמדו כמה אמצעים להכשיל התערבות זו, ועל כולם, יכול היה, כפי שכבר אמרתי, פשוט לא להתחשב במה שעשה בית-הדין ולהתייחס לפעולתו כאל פעולה בטלה מעיקרה.

11) לפני ימים מספר התקשרתי עם עורך-דין טיקו-צ'ינסקי ושאלתי מה היתה השתלשלות העניינים, ואם הוא עדיין מעוניין בעזרה מצדי ומהי העזרה שהוא מצפה לה. מר טיקו-צ'ינסקי הודיע לי, כי הוא לא התחשב בהחלטת בית-הדין הרבני האזורי, המשיך בהליכי ההוצאה לפועל, וכי מרשו גבה מזמן את הכסף המגיע לו.

אכן, זו היתה תגובה נכונה מצדו של מר האזור ובא-כוחו, ויש לראות את הענין, לפחות מבחינתו המשפטית, כמחוסל.

עלי להוסיף ולומר, שדברי בית הדין הרבני בפתח תקוה אין להם אחיזה במשפט הישראלי ואין להם כל תוקף חוקי, ומר משה דוד האזור יכול היה שלא להתייחס אליהם כלל וכלל ולהמשיך בהוצאה לפועל לגבות את חובו, כפי שעשה למעשה.

אין ספק בדבר שבית-הדין האמור יצא מגדר סמכותו ונכנס לעניינים אשר לגביהם לא אחת נאמר לו על-ידי בית הדין הגדול לערעורים שעליו להימנע מלעשותם.

אשר לשאלות הספציפיות — אטפל בהן כסדרן.

א. לשאלה של חברת-הכנסת רות הקטין: תשובה מלאה ניתנה בתזכירו של היועץ המשפטי לממשלה, שאך עתה קראתי.

ב. לשאלותיה של חברת-הכנסת שולמית אלוני:

לשאלה 1: התשובה היא שלילית. לא היה צורך להביא לידיעת הרבנים דברים הידועים להם ושאינם כלל להעלות על הדעת שמשוהו טעון הודעה נוספת.

לשאלה 2: התשובה היא שלילית.

לשאלה 3: אין לתת תשובה חד-משמעית לשאלה זאת. בדרך כלל אין אדם צריך להתדיין בפני שתי ער-כאות ובוודאי שאינו צריך לעשות כן כאשר אחת מער-כאות אלה אין לה כלל סמכות לדון בדבר. המצב שונה כאשר אדם נתבע להופיע בפני שתי ערכאות נפרדות שלשתייהן סמכות לדון בדבר. במקרה כזה עליו להופיע בשתייהן ולשכנע אחת מהן להפסיק את הדיון עד אשר הערכאה האחרת תסיים את הדיון.

לשאלה 4: התשובה היא כמובן שלילית.

לשאלה 5: הסמכויות של בתי-הדין למיניהן מוגדרות הגדר היטב בחוק. כמובן יקרה שבית-דין שסמכותו מוגבלת מראש, יצא מגדרו ויטפל בדבר שמעבר לסמכו-תו. זכותו של האזור להתייחס לנסיכון כזה בביטול גמור. אם ההתייחסות בביטול אינה מועילה במקרה זה או אחר, התרופה הקיימת מאז ומתמיד היא לבקש מאת בית המש-פט הגבוה לצדק לצוות על בית הדין שלא לצאת מגדרו, — והיו דברים מעולם. אין הממשלה צריכה לחשוב על תרופות נוספות. התרופות הקיימות מספיקות ויעילות לחלוטין.

ג. אשר לשאלותיו של חברת-הכנסת ראובן ארזי:

לשאלה 1: העובדות הבדוקות מתוארות בתזכירו של היועץ המשפטי לממשלה, שקראתי זה עתה.

להתדיינות בפני הממונה על השכר ובית משפט השלום, כמתואר לעיל. כמו-כן הוציא בית-הדין החלטה הקובעת כי מאחר שהרב כן הגיש נגד מר האזור את התביעה בבית-הדין, אין למר האזור רשות לפי דין תורה לעשות שום פעולות לגביית הכסף בין על-ידי ביצוע העיקול או בכל צורה שהיא עד להחלטה אחרת מבית-הדין.

5) מר האזור השיב לבית-הדין שאין הוא מוכן להו-פיע על-פי הזמנתו וכפר בסמכותו של בית-הדין להזדקק לקביעתו של הרב כן.

6) בית הדין הוציא החלטה חדשה ובה קבע כי: „כל יהודי שנחבע על-ידי חברו לבוא ולהתדיין בפני בית-דין, חייב הוא לפי דין תורה להופיע ולהשמיע טע-נותיו בפניו, ולציית לכל פסק-דין שיוציא, למרות שהנת-בע כבר תבע וזכה בתביעתו בפני ערכאה חילונית, ואם מסרב הוא להופיע או לציית לפסק-הדין, דינו נקבע במ-סכת בבא קמא, ק"ב-ק"ג, וברמב"ם, הלכות סנהדרין, כ"ה-כ"ו, ובשולחן ערוך, חושן משפט, סימנים י"א, כ"ו. לאור זה על הנתבע במקרה דידן להופיע בפני בית-דין רבני ולהתדיין עם התובע. החלטת בית-הדין מיום כ"ה אייר תשכ"ח, שלפיה אין רשות לנתבע משה דוד האזור (הויער) לעשות כל פעולות ביצוע לגביית הכסף עד להחלטה אחרת של בית-הדין — עומדת בכל תוקפה, ואם הנתבע יעמוד בסירובו, ידון בית-הדין ויחליט בהו-צאת כתב סירוב נגדו.

7) עורך-הדין מר טיקו-צ'ינסקי קבל במכתבו אלי על פעולתו הנ"ל של בית-הדין האזורי וביקשני להעמיד את בית-הדין על טעותו. מר טיקו-צ'ינסקי הפנה העתק ממכתבו אלי אל הממונה על בתי-הדין הרבניים במשרד הדתות.

8) למכתב זה ניתנה תשובה על-ידי עוזר ראשי ליועץ המשפטי לממשלה, הגברת יהודית קרפ, הנוהגת להשיב למכתבים כגון אלה מטעמי, כלהלן: „פעולותיהם של בתי-הדין הרבניים אינן בתחום סמכותו של היועץ המשפטי לממשלה, מה גם שעולה ממכתבך כי בית-הדין, שעליו אתה מתלונן, דן לא מכוח סמכויותיו על-פי החוק, אלא בהתאם לדין תורה. אני מבינה ששלחת העתק ממכ-תבך לממונה על בתי-הדין הרבניים במשרד הדתות, שהוא הכתובת המתאימה לתלונתך.”

9) לדעתי צדקה הגברת קרפ בהדיגשה בתשובתה למר טיקו-צ'ינסקי, כי בית-הדין הרבני בפתח-תקוה לא דן באותו ענין מכוח סמכותו על-פי החוק, אלא בהתאם לדין תורה. עורך-דינו של מר האזור ידע שלא היתה סמ-כות לבית-הדין הרבני למנוע ממנו לבצע את פסק-הדין שקיבל לטובתו, ויכול היה מר האזור להתעלם כליל מהה-ליכים הנ"ל בבית-הדין הרבני, שמבחינת חוקי המדינה אין להם כל תוקף.

10) עד כמה שידעתי משגת מהווה מקרהו של מר האזור מקרה יוצא-דופן. לא הגיע לידיעתי שום מקרה נוסף בו ניסה בית-דין רבני להתערב בביצוע כחוק של פסק-דין שנתייג על-ידי ערכאה אזרחית, ואיני רואה בקובלתו של עורך-דין טיקו-צ'ינסקי קובלנה על תופעה ציבורית מזיקה ונפוצה, שעלי, כיועץ המשפטי לממשלה, לנקוט יזמה כדי להילחם בה. לדעתי ראוי הענין שיתייח-סו אליו במסגרתו המוצמצמת של סכסוך בין שני אזר-חים, שבו הצליח צד אחד בשלב מסוים לגייס לעזרתו בית-דין דתי מקומי שהתיימר לפעול לפי ההלכה, וכלל

הי"ר ק. לוז :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש) :

אולי מוכן כבוד שר החינוך לשקול אמצעים קצת יותר משכנעים, כגון פלקטים של זיהוי מכשירים שיכולים להביא לאסונות, וכן דברים מיוחדים שיהיו תלויים בכי-ותות?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלן :

אני מוכן לשקול. בין היתר נעשית פעולת הסברה של המשטרה, המדגימה אפילו את החפצים מן הסוגים השונים.

21. פרטים על נסיעות עובדי משרד החינוך

והתרבות לחוץ-לארץ

חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ג בחשון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967) :

אבקש את כבוד השר להשיבני :

1. מה מספר הנסיעות לחוץ-לארץ שנסעו בשנת התקציב 1966/67, וכן בחודשים אפריל—ספטמבר 1967, עובדי משרד כבודו או שליחים מטעם משרד כבודו?
2. מהו סכום ההוצאות הכולל שהוצא על נסיעות לחוץ-לארץ (לרבות כרטיסי נסיעה) בכל אחת מן התקופות הללו?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלן :

לשאלה 1 : בשנת התקציב 1966/67, וכן בחודשים אפריל—ספטמבר 1967, יצאו שמונה עשר מעובדי המשרד לחוץ-לארץ. שלושה עובדים יצאו מטעם המשרד וארבעה יצאו מטעם משרד החינוך. כל השאר הוזמנו על-ידי ארגונים ומוסדות בין-לאומיים, כשהמשרד משתתף באופן חלקי בכיסוי ההוצאותיהם. כמו-כן שלח המשרד את הפרופיסור א. פוליאקוב מהאוניברסיטה העברית בירושלים לימי עיון בחוץ-לארץ בענין ניסוי חדש בהוראת הביולוגיה, והשתתף באופן חלקי בהוצאותיה של עובדת מוזיאון ישראל שיצאה לכ"נס מוזיאונים בפולין.

לשאלה 2 : סך-כל ההוצאות — 18,800 לירות.

22. מבנים רעועים של בתי-ספר

חבר-הכנסת י. כץ שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ז בחשון תשכ"ח (20 בנובמבר 1967) :

ביום שישי, ז' בחשון תשכ"ח — 10 בנובמבר 1967, התמוטט צריף רעוע, בשיכון דיור לעולה בנתניה, אשר גרם לקיפוח חייו של ילד בן שתים-עשרה ולפציעתם של שניים אחרים.

הצריף ששימש עד לפני כמחצית השנה את בית-הספר הממלכתי שבמקום, פונה מחשש להתמוטטות, אך לא גודר ולא נהרס.

אי לזאת ברצוני לשאול את כבוד השר :

- א. האם ידוע לכבודו על מקרה זה?
- ב. אם כן — מדוע לא גודר או נהרס צריף רעוע זה?

ג. מה נעשה לגילוי ולחיסול מבנים רעועים של בתי-ספר כדי למנוע אסונות?

לשאלה 2 : איני חושב שהיועץ המשפטי לממשלה צריך להוסיף בדיקה על בדיקה.

לשאלה 3 : ראה תשובתי לשאלותיה של חברת-הכנסת שולמית אלוני בענין זה.

20. פעולות הסברה בבתי-ספר בעניין זהירות מפני חומרי נפץ

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ג בחשון תשכ"ח (16 בנובמבר 1967) :

ב"ידיעות אחרונות" של יום א', 12 בנובמבר 1967, פורסמה ידיעה, לפיה נהרגו שני ילדים ממושב אדרת ושניים אחרים נפצעו שעה ששיחקו בפגזים שהיו במקום עוד מתקופת מלחמת השחרור.

שאלותי הן :

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם היא נכונה — האם לאור המצב השורר בארץ ננקטו פעולות הסברה בקרב הציבור ובעיקר בבתי-הספר, למניעת מקרים דומים ולהגברת הזהירות?
3. אם כן — מה הן הפעולות שנקטו?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלן :

לשאלה 1 : לצערנו הידיעה נכונה.

כדי להעמיד דברים על אמתותם ולשם אוהרה פומ-בית אפרט המאורעות :

ביום ח' בחשון תשכ"ח (11 בנובמבר 1967) יצאו חמישה ילדים ממושב אדרת לטיול מחוץ למושב (ארבעה מהם תלמידי בית-הספר הממלכתי-דתי האזורי „האלה" ואחד תלמיד בגן-הילדים). כשהיו במרחק חמישה קילומטר מהמושב מצאו חפץ, שיחקו בו והתפוצץ. שני ילדים — אחד ואחות — מצאו את מותם. שלושת האחרים עדיין מאושפזים בבית-חולים.

לשאלות 2, 3 : משרדנו היה ער לבעיה זו בדרך קבע ובחוזרי המנהל הכללי פורסמו הוראות מתאימות בשנת תשכ"ג ועוד פעם בשנת תשכ"ה. עם זאת, מחשש שמא נשכחו ההוראות, הוציא המנהל הכללי של המשרד הוראה בנדון בחוזר המנהל הכללי כח/1, סעיף 14, מיום 3 בספטמבר 1967, האומרת :

„זהירות מפני חומרי נפץ — הוראות קבע : מחנכי כל הכיתות מתבקשים לחזור ולהזהיר את התלמידים מכל נגיעה בחומר, שאינם מטיבים לדעת את טיבו, שהם על-לים להיתקל בו בחצר ובשדה, בעבודה ובטוילים ; עדיין מצויים בכל חלקי הארץ דימונים ופגזים חיים שלא סולקו על-ידי המשטרה או הצבא. בכל מקרה שילד, או מורה, נתקל בחפץ שחוד, יש לדאוג מיד לכך ששום אדם לא יתקרב למקום ולהודיע מיד לתחנת המשטרה הקרובה, כדי שתשלח חבלן לטיפול המתאים ; על המורים לחזור ולהזהיר את התלמידים, ותיקים וחדשים, להסביר להם, כי מקרים טראגיים רבים של מוות ושל פציעה חמורה קרו בעטית של אי-זהירות ובגלל משחקים בחומרי נפץ."

כאמור נשלחה הוראה זו בתחילת שנת הלימודים תשכ"ח.

לאור מקרה זה ומקרים טראגיים אחרים שוקל המש-ר גם דרכים נוספות להזהרת התלמידים מפני הרמת חפצים מסוכנים.

— שאלות ותשובות (ידלין, מיקוניס, אבנרי); חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (לזו, י. ש. שפירא) —

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:
לשאלה א: כן.

לשאלה ב: הגידור הוא בסמכותה של עיריית נתניה. לפי טענת העירייה מקור האסון היה בהוצאת קרשים ועמודים קונסטרוקטיביים של המבנה ללא נטילת רשות על-ידי דיירי השכונה, דבר שגרם להתמוטטות התקרה. כלפי אלה שבאו לקחת מהצריך חומרים אין בגדר משום מניעה.

לשאלה ג: מספר הצריפים בבתי-הספר הוא מועט ובכל מקום שניתן להרוס אותם או עומדים על כך, בייחוד כשאנו מאשרים תקציב לבניה קשיחה.

23. סיבת פיטוריהם של שני מורים, בעמישב ובנס-ציונה

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר החינוך והתרבות ביום ב' בכסלו תשכ"ח (4 בדצמבר 1967):

כידוע פוטרו מעבודת ההוראה בבתי-הספר בעמישב ובנס-ציונה המורים יחיאל גוף ותיים גנדל, האחד לאחר תשע שנות עבודת הוראה והשני לאחר כמה שנות הוראה כמחנך.

מאז ועד היום לא חדלו המפוטרים להיאבק על זכו-תם לעבודת ההוראה תוך הזדקקות לאמצעי מחאה ושבי-תה. העניין נמשך עדיין והוא נושא למשפטים פליליים ולהדים רבים בקרב הציבוריות הישראלית.

אי לזאת הגני לבקש את כבוד השר להשיב לי:

א. מה הוא היסוד הממשי לפיטורים אלה?

ב. נוכח סבלם של המפוטרים מה בדעת השר לעשות כדי להבטיח למפוטרים עבודה בהוראה?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

א. היסוד הממשי לפיטוריו של מר יחיאל גוף הוא מסיבות פדגוגיות.

בשנים האחרונות לעבודתו בבית-הספר הגיעו תל-נות רבות על עבודתו מצד מנהלים ומפקחים. בדו"חות על עבודתו צויין, כי הוא מתרשל בעבודה, נעדר מהשיעורים ללא הצדקה, מאיים על מנהל בית-הספר, אינו נשמע להוראותיו והוראותיהם של המפקחים ובהתנהגותו מעכיר את אווירת בית-הספר.

ב. חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים —

שיפוט ועזרה משפטית), תשכ"ח — 1967 *)

(קריאה ראשונה)

היו"ר ק. לזו:

הכנסת תעבור לסעיף ב' של סדר-היום: חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית), תשכ"ח — 1967, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. השינויים שחלו עקב מלחמת ששת הימים ועקב העובדה שכוחות צה"ל מחזיקים שטחים שאין המשפט, המינהל והשיפוט היש-

(* רשומות (הצעות חוק, חוב' 752).

לקראת שנת הלימודים תשכ"ז קיבל מר נדף אזהרה מהמנהל הכללי של משרדנו, בה נאמר לו, כי אם לא ישפר את דרכו, ידונו בפיטוריו מההוראה בסוף שנת הלימודים תשכ"ז. הואיל וחזות הדעת על עבודתו והתנהגותו של מר נדף לא השתנו, הוחלט, לאחר דיון עם מרכז הסתדרות המורים, לפטרו מעבודת ההוראה.

אשר למר חיים גנדל: הוא התקבל לעבודת ההוראה כמורה בנסיון, בשנת הלימודים תשכ"ו, על אף היותו חסר השכלה פדגוגית.

בסוף שנת הלימודים תשכ"ו היו הדו"חות על עבודתו שליליים והומלץ לא להמשיך להעסיקו בהוראה, אך עקב היותו עולה חדש ובעל משפחה, הוחלט לתת לו שנת נסיון נוספת בבית-ספר אחר. תוך כדי עבודתו נתגלו פגמים רבים בדרכי ההוראה. הוברר למפקחים שאין האיש ראוי לשמש מורה ומחנך לילדים. לאור זאת הופסקה עבודתו בהתאם למקובל במשרד ובזיקה להסכמי העבודה עם מרכז הסתדרות המורים.

ב. הואיל ומר יחיאל גוף ומר חיים גנדל לא נמצאו מתאימים להוראה ולחינוך, אין בדעתנו להבטיח להם עבודה בהוראה.

24. הפעלת חוק חינוך חובה בירושלים המזרחית

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ד' בכסלו תשכ"ח (6 בדצמבר 1967):

1. האם מופעל חוק חינוך חובה בירושלים המזרחית?

2. אם לא — מדוע לא?

3. אם כן — מהו מספרם של הגערים בירושלים המזרחית בגיל חינוך חובה שאינם לומדים בבתי-ספר?

סגן שר החינוך והתרבות א. ידלין:

לשאלה 1: כן.

לשאלה 3: אין אנו יודעים עדיין את מספרם. במשך השנה תיעשה פעולה על-ידי העירייה כדי לאתר ולו-חות את אלה שאינם לומדים.

ראלי חלים עליהם, מעוררים מספר בעיות של סדרי הדין הפלילי או האזרחי. כידוע לכל, רבו המבקרים והמטיילים מישראל בשטחים האלה, וכן רבו המבקרים בישראל מתו-שבי השטחים. התנועה הלך וחזור נמדדת במאות אלפים, וברור לכל שתופעה המונית כזאת מלווה פה ושם תופעות יוצאות דופן של עבירות פליליות. היחסים הכלכליים המתרחבים והולכים בין יושבי השטחים האלה לבין תושבי ישראל יוצרים, בין היתר, בעיות משפטיות ואזרחיות. דחיפות העניין נתגלתה בראשונה במקרה אחד של

– חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים – שיפוט ועזרה משפטית) (י. ש. שפירא, לוז, קלינגהופר) –

רב לתת אינפורמציה למשטרה כשהיא נדרשת ממנו לגבי אדם מישראל שעבר עבירה בשטחים המוחזקים.

תקנה 4 מטרתה היא שמדינת ישראל לא תהפך לעיר מקלט לעבריינים שהם תושבי השטחים המוחזקים. יתרה מזו, לא תמיד רצוי שאזרח ישראלי שעבר עבירה בשטחים המוחזקים יישפט דווקא בבתי-המשפט בישראל. השיפוט בישראל עלול להביא לידי קשיים במקרים שהעבירה נעברה על-ידי שני אנשים או יותר, שאחד מהם הוא תושב ישראל ואחד מהם הוא תושב השטחים המוחזקים. יכולים להיות גם נימוקים אחרים במתן בכורה לשיפוט בשטחים המוחזקים, אם להגל הצורך להביא עדים היושבים שם ואם לצורך ביקור בית-המשפט במקום שם נעברה העבירה.

בתי-המשפט הצבאיים בתוך השטחים המוחזקים נאצים לעתים להזמין עדים היושבים בארץ. אולם אין להם סמכות ולא יכולה להיות להם סמכות לצוות על הופעת העדים האלה או לאלץ אותם לבוא לפני בית-המשפט. באה תקנה 5 ומתקנת את המצב.

תקנה 6 באה למנוע תקלה שהשלטונות הצבאיים נתקלו בה בשטחים המוחזקים. בתי-הסוהר שם קטנים וסידוריהם ירודים ביותר לעומת הסידורים בבתי-הסוהר בישראל. בתי-הדין הצבאיים רואים צורך להבטיח שתנאי המאסר שהם מטילים על עבריינים לא יהיו נופלים מתנאי המאסר אשר מדינת ישראל נותנת לאסיריה היא.

יחסי המסחר והכלכלה המתרחמים והולכים בין אזורי הארץ לבין תושבי השטחים המוחזקים גורמים בהכרח סכסוכים הבאים על פתרונם בבתי-המשפט בתוך השטחים המוחזקים. אולם מה בצע בפסק-דין שיתן בית-משפט אזרחי בשכם או בחברון או בעזה או בקונייטרה נגד תושב חיפה או תל-אביב, אם אין דרך חוקית לאכוף את פסק-הדין על החייב במקום מושבו בארץ. לכן באה תקנה 7 להסמיך את שר המשפטים להוציא תקנות לשם גת מטרה זו.

תקנה 8 באה לקבוע שההוראות שבתקנות האלה באות להסדיר ולא לגרוע.

תקנה 9 באה להבטיח שלא יימצא אדם המתחמק מהוראות התקנות בגלל הנימוק היחיד שהמעשה או המחדל אירעו לפני תחילת התקנות.

אני מציע שהכנסת תחליט להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ק. לוז :

הדין הוא אישי. האם עשר דקות לנואם מספיקות? – כן. רשות הדיבור לחבר-הכנסת קלינגהופר, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. תקנות-שעת-חירום אלה שהתקין שר הבטחון אחרי מלחמת ששת הימים, ביום 2 ביולי, ושהכנסת נדרשת כעת להאריך את תוקפן, משקפות את הדאגה שהממשלה מקדישה להסדרה תקינה של חיי המשפט ועשיית הדין בשטחים המוחזקים. כל מי שאין לו דעה קדומה בעניין זה יודה כי לא זו בלבד ששלטונות ישראל מכבדים את ההתחייבויות הבין-לאומיות

אדם תושב ישראל אשר לטענת התביעה הכללית ביצע במזרח ירושלים – לפני שהוטלו עליה המשפט, המינהל והשיפוט הישראליים – מעשה שוד ולקח אתו את הביזה למערה של ירושלים. היה זה המקרה הראשון שהובא לדיעת המשטרה, אולם לא האחרון. לא היתה דרך חוקית לעשות חיפוש אצל החשוד, להוציא מידיו את החפצים השדודים או לאסור אותו.

המכוניות לאלפיהן, הפרטיות והציבוריות, אשר ביקרו בשטחים האלה, הביאו אתן בדרך הטבע מספר לא קטן של עבירות תנועה, אשר לו היו קורות בתוך מדינת ישראל לא היו מעוררות כל בעיה. כי אין כל קושי להביא לדין נהג תל-אביבי שעבר עבירת תנועה בחיפה. לא כן הדבר אם ביצע את העבירה בשכם וחזר לתל-אביב. הבעיות האלה מן ההכרח שתתעוררנה בכל מקום שיש שתי מערכות של סמכות לשיפוט. בגלל תדירות הקשרים בין מדינת ישראל והשטחים המוחזקים על-ידי צה"ל, נוצר צורך דחוף לעשות הסדר חוקי, ולכן הותקנו תקנות שעת החירום שבאתי לבקש מן הכנסת את הארכתן.

בינתיים הולך ומסתיים זמן תוקפן של תקנות אלה ויש צורך להאריכו לזמן הסביר של שנה אחת, מתוך תקווה כי במשך השנה יתבהרו הדברים ואפשר יהיה להביא לידי הסדר חוקי קבוע. מאחר שהתקנות באות לפתור תור מספר בעיות בודדות שאינן מצטברות למערכת כוללת, ארשה לעצמי לעמוד ביתר פירוט על מספר סעיפים שבחוק כדי להסביר את הצורך בהם.

אשר לסעיף 2 של התקנות, – תקנה זו באה להבטיח מספר דברים, ואלה הם: סעיף קטן (א) בא להקנות לבתי-המשפט המוסמכים בישראל סמכות לשיפוט עבריו, הנמצא בישראל על עבירות שעבר בשטחים המוחזקים, בתנאי שהמעשה והמחדל שמייחסים לו לעבריו מהווים עבירה לפי חוקי ישראל. סעיף קטן (ב) בא להוציא מסמכותם של בתי-המשפט בישראל את תושבי השטחים המוחזקים גם כשהם נמצאים במקרה או שלא במקרה בתוך שטחה של ישראל. תושב שכם שעבר עבירה בשכם ונתפס בישראל, אין כל סיבה שישפטוהו בתי-המשפט בישראל, כי מוטב שיוחזר לשכם לפי הוראות תקנה 4 ויעמוד לדין שם בביתו.

הצרכים שנתגלו במקרים אלה מעוררים קשיים מעשיים כאשר באים להחיל עליהם את הסעיפים 3 עד 6 לחוק סדר הדין הפלילי. הסעיפים האלה קובעים את ענייני הסמכות המקומית בזמנים כתקנס במדינה הנמצאת במצב סטטי. סעיף קטן (ג) בא להסיר קושי זה.

סעיף קטן (ד) בא להבטיח את החלתו של העקרון הגדול שאין לענוש אדם פעמיים על אותה העבירה. אותה השאלה מתעוררת גם במקרה של שתי סמכויות מקבילות וגם במקרה של שתי הוראות חוק הנוגעות לאותו מעשה. המצוי אצל עבודת הפלילים של בית-המשפט שלנו יראה לעתים קרובות שמעשה אחד או מחדל אחד מהווה עבירה לפי הוראות שונות של החוק. המוחק הישראלי הבטיח את מניעת הענישה הכפולה בחוק סדר הדין הפלילי.

תקנה 3 באה להסדיר את הסיוע שהתביעה הכללית מקבלת מאת המשטרה בגילוי עבירות והבאת החשודים לדין. לפי תקנה זו יפעלו השוטרים בישראל, אם לגבי מעצרים וחיפושים ואם לגבי חקירות, ולא יוכל אדם לס-

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (קלינגהופר, לון, אבנרי) —

הי"ר ק. לון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו — לחבר-הכנסת שוסטק.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. קודם כל, יש לנו ספק לגבי הקונסטיטוציונליות של החוק, כפי שהוא. אנחנו באים כאן לאשר תקנות שהותקנו ביום 2 ביולי 1967, ושהיו צריכים לאשר אותן תוך שלושה חודשים. בינתיים קיבלה הכנסת חוק הקובע שפגרת הכנסת איננה מובאת בחשבון, כך שעניין הזמן הוא בסדר. אולם בינתיים השתנו התקנות עצמן. איננו באים כאן לאשר תקנות שהותקנו בסדרן על-ידי שר הבטחון. אנחנו באים לאשר תקנות שלמעשה לא הותקנו כלל. לכן, כל התהליך הזה משונה במקצת. אם מדובר בחקיקה עצמאית מטעם הכנסת, הדבר אינו צריך להיעשות כפי שנעשה. אם, לעומת זאת, אנחנו באים לאשר תקנות, הרי התקנות אינן קיימות. אני שואל את שר המשפטים: איך הוא מתכוון ליישב את הדבר הזה? ואין יעמוד הדבר הזה בבית-משפט?

הערת השניה נוגעת לעקרון מניעת הסיכון הכפול. שר המשפטים אמר, בדברי הפתיחה שלו, כי אחת ממטות החוק היא למנוע סיכון כפול, ולראיה — לפי תקנות אלו, אדם שנשפט באזורים המוחזקים, אין לשפטו שנית בבית-משפט ישראלי. אולם אין תקנה הפוכה. לפי החוק המונח לפנינו, אדם שנשפט בישראל יכול להישפט שנית על אותה העבירה באזורים המוחזקים. המשונה בדבר הוא, שלפי סדר הדין הפלילי, דווקא ההוראה הקיימת היא מיותרת, מפני שאזרחי ישראל מוגנים מפני סיכון כפול. לעומת זאת, המקרה השני אינו מוגן. נדמה לי, שלפי החוק כמו שהוא, יכול היועץ המשפטי להביא לשפיטה שניה אדם שכבר נשפט על אותו מעשה בבית-משפט ישראלי.

הערה שלישית, שהיא לגבינו העיקרית. באזורים המוחזקים הוצאו מנשרים וצווים רבים. נדמה לנו, כי אלה שהוצאו עד כה, רובם טובים ומוצדקים. דווקא אותה הוראה ששמענו עליה היום ברדיו, הבאה למנוע מורי-דרך ישראלים מלהדריך באזורים מוחזקים ומלנשל בצו-הריסות את האנשים המקומיים — היא דוגמה לצו גבולות. אולם אין לנו ערובה מוחלטת שכך יישאר תמיד, שכל הצווים והמנשרים יהיו טובים. לכן, לדעתי, חיוני שייהיה פיקוח פרלמנטרי על המנשרים והצווים האלה. כבר הגשנו בעניין זה הצעת חוק פרטית, שבה הצענו כי כל מנשר וצו כזה תוקפם יפקע בתום מועד מסוים, וזאת אם הוארך תוקפם על-ידי הכנסת, דהיינו, להחיל את אותן ההוראות, החלות על תקנות המוצאות בשטח ישראל, גם על הצווים והמנשרים המוצאים בשטחים המוחזקים.

לדעתנו, יש לדבר הזה חשיבות חיונית. כיום, למעשה, יש מין אימפריה משפטית גדולה, נפרדת, הכפופה כולה לשר הבטחון — אפילו לא לממשלה בכללותה, כי אם לשר הבטחון בלבד. אני כבר העירות על כך מה שהעירות לפני שבועיים, בדיון על תקנות החירום הקודמות. אולם ביתניים אירעו בממשלת ישראל דברים המדגשים עוד יותר את האנומליות של המצב הזה. כפי שא-

מיות החלות בדבר ההגנה על תושבי השטחים המוחזקים, אלא שבעניינים רבים נוהגים הם לפנים משורת הדין, כמו במתן חופש לתושבי האזורים המוחזקים לבקר ול-נוע בשטח מדינת ישראל, ביצירת אפשרויות חדשות של מציאת מחיה ופרנסה ועיסוק בתחומי הכלכלה והעבודות הציבוריות, בשיפור התנאים הסוציאליים והושתט סעד, בהגשת עזרה רפואית לכל מי שנזקק לה ובאותה מידה שמקבלים אותה אזרחי ישראל, ועוד ועוד.

הגישה האנושית העמוקה שביסודה של מדיניות זו מתבטאת גם באמצעים שנקטו ונקטים בזירה המשפטית להבטחת עשיית הצדק. כך אני רואה ומעריך כמה תיקון-יום שהממשלה מציעה להכניס בתקנות-שעת-החירום שלפנינו, אגב הארכת תוקפן של התקנות.

בלי שיהיה רצוני להפליג לבדיקה מפורטת של תיקונים אלה — זהו עניין לוועדה שאליה תועבר הצעת החוק לדיון יסודי יותר —, אוכיר כאן את תקנה 7 החדשה, הבאה להסמיק את שר המשפטים לקבוע אפשרויות של מתן עזרה משפטית בעניינים אזרחיים לבתי-המשפט המקומיים בשטחים המוחזקים, בנוגע לחיקור דין ופער-לות אחרות, וגם של אכיפתם בישראל של פסקי-דין שניתנו על-ידי בתי-משפט אלה. הדבר איננו טכני גרידא. כאן תיפתח דרך לתושבי האזורים המוחזקים להתגבר על קשיים שבניהול משפטים, קשיים הנוצרים בהפרדת מנגנוני שיפוט שונים, ואף להשיג אכיפה בישראל של פסקי-דין שניתנו לטובתם על-ידי בתי-המשפט המקומיים בגדה המערבית או בעזה.

לעומת זאת רואה אני, אדוני היושב-ראש, החמרה מסוימת לגבי אזרחי ישראל ותושבי ישראל בתיקון המוצע לתקנה 2(א) שכבוד שר המשפטים הסביר אותו זה עתה. בעוד שלפי הנוסח המקורי ניתן לשפוט את האזרחים והתושבים של מדינת ישראל, בישראל, על מעשה שאירע בשטח מוחזק רק אם המעשה מהווה עבירה פלילית גם לפי הדין החל בשטח המוחזק, — הרי לפי התיקון המוצע די יהיה שהמעשה מהווה עבירה על-פי החוק הישראלי, והסמכות של בית-המשפט הישראלי לא תהיה עוד מותנית בכך שהמעשה מפר דיני עונשין שהם בני תוקף בשטח המוחזק. החלטיות כזאת של השיפוט האכסטרטוריאלי, זאת אומרת: של תחולת העקרון הפרסונלי-הטורו במשפט הפלילי, יכולה להיות מוצדקת רק לגבי סוגים מסוימים של עבירות מהורות. אך אם היא חלה על כל העבירות ללא יוצא מן הכלל — והרי זה המצב לפי תקנה 2(א) —, אין היא מקובלת לפי שום שיטת משפט, ואף אינה מתקבלת על הדעת.

לבסוף — ובוה אסיים, אדוני היושב-ראש — הערה על תקנה 2(ב). היא אומרת כי אי-אפשר יהיה לשפוט בישראל תושב של אזור מוחזק על מעשה שעשה באזור מוחזק. הוראה זו, שאיננה כלולה בתקנות המקוריות, היא בבחינת חידוש חשוב להגנת תושבי השטחים המוחזקים. אלא שלדעתי רצוי, ואולי אף מן ההכרח, לתת ליהנות מהגנה זו לא רק לתושבי השטחים המוחזקים, אלא לכל מי שאינו אזרחי ישראל או תושב ישראל. שכן רק היותו קה לישראל, הנובעת מן האזרחות הישראלית או מן היותו שבות בשטח ישראל, עשויה להצדיק הנהגת אכסטרטוריאליזם כלשהי בתחום דיני העונשין.

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (אבנרי, ארוז, לוז, שוסטק) —

על-ידי שר המשפטים בחוק, עם התוספת, מנציחה מצב מדיני תמור ביותר.

קודם כל, בתוך החוק המוצע עכשיו, ולא רק בתק-נות שהוצאו מיד אחרי מלחמת ששת הימים, אלא גם היום, בהצעת החוק ובתוספת, אנחנו מנציחים את המונח „הגדה המערבית“ דווקא, למרות כל ההתחייבויות וההבטחות שהמונח הזה ייצא מכלל שימוש ובמקומו משתמש שים וישתמשו בשמות „יהודה והשומרון“. עכשיו מנציחים בחוק את המונח „הגדה המערבית“, שרצינו לבטל.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :
„שתי גדות לירדן...“ — אמר ז'בוטינסקי.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי) :
זה נכון. וכאשר אשמע פה מפיו גם את החלק השני של דברי ז'בוטינסקי „זו שלנו, זו גם כן“ — אתה תצדק גם בחלק הראשון, לקרוא את החלק הזה של ארצנו בשם הגדה המערבית.

עכשיו נוספה בחוק הזה חומרה גדולה שעלינו לתת את הדעת עליה. לפי החוק המוצע, הרי אם עשה ישראלי מעשה באחד האזורים המשוחררים, והמעשה הוא בר-עונשין גם בתחום השיפוט של ישראל, יובא האיש לדין בבית-משפט צבאי כאזורים הללו. אף כי האיש נמצא עכשיו בישראל, והמעשה הזה הוא בר-עונשין גם לפי חוקי מדינת ישראל, בכל זאת לא יובא האיש לדין בישראל, אלא יובא לדין בבית-משפט צבאי באזורים הללו.

וכיצד פועל בית-הדין הצבאי באזורים הללו? אני חושב שחברי הכנסת חייבים לדעת זאת. אמנם יש מנשרים, צווים והודעות של מפקדות כוחות צה"ל באזורים, אבל בכל מינשר — אני רואה זאת במינשר מס' 2, אבל זה מופיע בכל המינשרים, שנוגעים גם לרצועת עזה, גם ליהודה ולשומרון, גם לרמת-הגולן וגם לסיני — ובכל המינשרים מודגש מיד סעיף אחד : „המשפט שהיה קיים באזור ביום כ"ז באייר תשכ"ו, ה-6 ביוני 1967, יעמוד בתוקף עד כמה שאין בו משום סתירה למינשרים, גם בבית-הדין הצבאי“. זה נוגע לכל העניינים המובאים לפני בית-הדין, חוץ מאותם עניינים בטחוניים המסומנים במינשרים. כלומר, ישראלי יצטרך להישפט בבית-דין צבאי, באזור מן האזורים הללו, לפי חוקי האזור שהיו קיימים לפני מלחמת ששת הימים.

יתר על כך. בסעיף 5(ב) של התוספת נאמר : „אדם בישראל“ — אגב, אינני יודע מה זה „אדם בישראל“, האם זה תושב ישראלי וגם ישראלי — „ההוצא גנדרו צו הבאה על-ידי בית-משפט צבאי באחד האזורים, על אי-התייצבותו לפניו לשם מתן עדות או הגשת מסמכים, רשאי שוטר או שוטר צבאי לעצרו ולמסרו בדרך ולרשות שנקבעו בצו ההבאה, על מנת שיתייצב לפני בית-המשפט הצבאי לשם מתן העדות או הגשת המסמכים“. היתר רוצה לשאול את כבוד השר : נניח שאסרו אותו, עצרו אותו והביאו אותו לפני בית-הדין הצבאי להעיד או להגיש את המסמך, והוא מסרב להעיד ומסרב למסור את המסמך. בית-הדין הצבאי יצטרך לשפוט אותו — אם לא נאמר אחרת במינשר — לפי החוק הישראלי או לפי החוק המצרי, אם זה ברצועה, או לפי החוק הסורי, אם זה ברמת הגולן.

לעומת זאת, לפי סעיף 2(ב) של התוספת, תקנה זו

נו קוראים בהודעות ממשלתיות רשמיות, יחסי האמון בין ראש הממשלה ושר הבטחון תלויים על בלימה, אם אביע זאת בצורה עדינה ביותר. שר הבטחון מכריז שראש הממשלה ושרים אחרים בממשלה אינם מתאימים לתפקידם, ורק לתקופת החירום הנוכחית הוא מוכן להחזיקם בתפקידם הנוכחי. כלומר, מי שאינו מתאים לתקופה רגילה מתאים דווקא לתקופת החירום ; כך אני מבין את עמדתו. ואי-לו ראש הממשלה מכריז בהודעות רשמיות שרק בגלל או-תו מצב חירום אינו שולח מכתב פיטורין לשר שלו, לשר הממונה על כל האימפריה המשפטית העצומה הזאת.

לאור המצב הזה, האנומליות הרגילה נעשית עוד פחות נורמלית. לא ייתכן שהכנסת תתפרק מאחרייתה לצווים ולמנשרים החלים היום על למעלה ממיליון אנשים, הנמצאים תחת השלטון המעשי של מדינת ישראל. הכנסת חייבת להישאר אחראית.

אני חוזר ואומר : אין בדברי אלה משום ביקורת על המנשרים והצווים שהוציאו המשפטים הצבאיים עד כה. להיפך, דעתי נוחה מהם בהחלט. אני חושב שהם עשו עבודה מצויינת בשטח המשפטי, וברוב המקרים גם בשטחים האחרים, אולם המצב עצמו טעון תיקון.

אין בכך מגמה של סיפוח, אלא להיפך, אנחנו באים להשתית על בסיס בריא יותר את המצב הנוכחי, כפי שהוא קיים. דווקא במצב הנוכחי, כאשר אין סיפוח, כאשר אנחנו מתנגדים לסיומה, יש להבטיח שלא יקרה דבר שיש בו כדי להעכיר את היחסים בין העמים, ומכאן תביע עתנו.

רצוני להעיר עוד הערה אחת — על השינוי הנוסף שחל בתקנות מאז הובאו לראשונה. באים עכשיו להאריך ירכן בשנה שלמה. אינני יודע מהי הערכת הממשלה לגבי אורך תקופת הסטטוס-קוו.

ראובן ארוז (מפ"ם) :

נקווה שיהיה שלום. ואז יהיה המועד קצר יותר.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :

אגיד לך היכן העוקץ. יש אנשים הסבורים שהשלום תלוי אך ורק באחרים, ולכן הם יכולים לומר : אם בינתיים יבוא השלום, תבטול תקנה זו ממילא, ולכן אין זה חשוב לכמה זמן מאריכים אותה. אולם אם אנשים סבורים, כמוני, שלממשלת ישראל יש מה לעשות למען השלום, אז ההערכה הטמונה בהארכה זו — דהיינו, שהסטטוס-קוו יימשך לפחות שנה — מדאיגה אותי במקצת. אני סבור שממשלת ישראל חייבת לפעול במהירות כדי לשים קץ לסטטוס-קוו זה, להחליף את הסטטוס-קוו באזורים המוחזקים במצב אחר, דהיינו : להקים מדינה פלשתינאית.

לכן, התקופה הארוכה הזאת של שנה, עם האינרציה הטבועה בה, קצת מדאיגה אותי.

היו"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר הכנסת שוסטק, ואחריו — לחבר הכנסת ארוז.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי) :

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. לכאורה הובא חוק להארכת תוקף תקנות ונערך דיון שקט עליו, אולם, לצערי הרב, הארכת תוקף התקנות הללו, כפי שהובא הדבר

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (שוסטק, אבנרי, לוז, ארזי, טיאר) —

בזמן שהתנהל הדיון בעניין ירושלים, כבר אז אמרתי שאין אנו מספקים את אלה שהם נגד מה שקרה ביש"ר, אלא שרואים בעין רעה את מדינת ישראל כפי שהיא נראית כיום, ולא יועיל אם רק ירושלים תסופח, כי הללו אינם משלימים גם עם סיפוח ירושלים. ואילו אלה שמבינים אותנו, אלה שמבינים את מצב עמנו — הם יבינו שהגבולות הללו והשטחים האלה הם שטחי חיים ובטחון שבבילונ. והממשלה על-ידי חוק זה, בלבוש חוק ולא רק הארכת תקנות, מודה בפומבי שאינה אומרת להשליט את שלטון מדינת ישראל, את מינהל מדינת ישראל, את משפט ישראל על כל השטחים הללו. וזה מחד, וזה מדא, שבימים אלה ממשלת הליכוד, ששריה באים ומכריזים בריש גלי שהם בעד התנחלות, שהם בעד התיישבות, שהם בעד סיפוח כל השטחים הללו — שגם בימים אלה מובא, בשמם, החוק הזה אשר מקיים את המצב הזה, מי יודע לכמה זמן. בטוחני שאנו עתידים להתחרט על כך. ואולי עוד לא מאוחר שממשלת ישראל תחליט אחרת. אני ידע ששר המשפטים יגיד לי מה שאמר, בצדק, באחת ההזדמנויות האחרות: זוהי בעיה של מדיניות הממשלה, ועל זאת צריכה להחליט הממשלה. אולי זה הזמן — אם עדיין לא מאוחר מדי — שהממשלה אמנם תחליט על מדיניות אחרת, וזו לא יהיה צורך בהארכת תוקף של תקנות אלה, ושהמדיניות תהיה לפחות ברוח אותם הדברים הנאמרים גם בפומבי. לכן אני מציע שהממשלה לא תביא את החוק הזה, אלא תביא חוק אחר אשר מטיל את המינהל, את המשפט ואת השליטה הישראלית על כל חלקי ארץ-ישראל ששוחזרו.

ה"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי, ואחריו — לחבר-הכנסת לורנץ.

ראובן ארזי (מפ"ם) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רואה חובה לעצמי להכריז, בראשית דברי, שאין לי טענה לא לממ"ד ולא לשר המשפטים, לא על הגומקלטורה של החוק, כטענת חבר-הכנסת שוסטק, ולא על תקופת ההארכה בשנה, כפי טענת חבר-הכנסת אבנרי.

אני מלא תמיהה איך סיעה של שלושה חברים מרשה לעצמה בכל הזדמנות, נאותה ובלתי-נאותה, לייחס לעצמה ולא לשר המשפטים, לא על הגומקלטורה של החוק, כטענת חבר-הכנסת שוסטק, ולא על תקופת ההארכה בשנה, כפי טענת חבר-הכנסת אבנרי.

אברהם טיאר (המרכז החופשי) :

מותר לסיעה להביע דעתה.

ראובן ארזי (מפ"ם) :

הדעה הזאת חוזרת בכל הזדמנות רצויה ובלתי-רצויה. האומנם הנכם סבורים כי בשעה שאנחנו מחוקקים חוק, שקוראים אותו לא רק אורחי ישראל, אלא יש לו הד בעולם כולו, על-ידי הצעה לשינוי בשם החוק או על-ידי שינוי תוכנו, שבמקום להחיל את החוק על השטחים המוחזקים הוא ייחפץ לחוק של סיפוח — תשיגו את מבו-קשכם? וזכותכם להיאבק בציבור, אבל אין לכם זכות לייחס לרוב המכריע של חברי הכנסת העדר פטריטיונים.

אינה חלה על מי שבשעת המעשה או המחלל היה תושב של אחד האזורים". כלומר, תושב כזה שעבר עבירה בישראל, אי-אפשר לשפוט אותו לפי החוק הישראלי. הייתי רוצה פשוט להבין, נניח שנהג משכב נתפס בעבי-רת תנועה בשטח שלנו; למה אי-אפשר להביא אותו למשפט ולהחיל עליו את החוק של מדינת ישראל? אילו לא היה תושב שכב, אילו היה תושב ניו-יורק או תושב צרפת, ויש לו תאונת דרכים בישראל, האם אין מחילים עליו את השיפוט הישראלי ואת החוק הישראלי? למה על איש כזה לא צריך לחול הדין של מדינת ישראל?

נלך הלאה, וזה יכול לקרות, אדוני השר. יש לנו עכשיו תושבים יהודיים בגוש עציון, במנאס בצפון ובסיני, ואני קורא בעתונים שאנחנו מתנחלים. אשמח מאד אם יהיה זה נכון. נניח שאיש מגוש עציון עשה איזה מעשה באזור, והרי האזור הזה הוא כיום מחוז לתחום שיפוט של מדינת ישראל ומחוז לתחום שיפוט של בית המשפט בישראל. לא עבר עבירה שעליה הוא בר-עונשין במדינת ישראל לפי השיפוט שלנו. איש גוש עציון כזה יצטרך להישפט לפני בית-דין צבאי ולא לפני בית-דין רגיל במדינת ישראל. כך אומרת התוספת של החוק הזה. כלומר, לא רק שאין מחילים את חוק ישראל על כל השטחים, אלא כל חלקי ארץ-ישראל ששוחזרו, אלא שטחים אלה את החוק הישראלי או הסורי או אחרים בישראל.

אני ידע שהדבר קשור בתאריך, ואילו היתה זו הארכת תוקף תקנות ללא כל התוספות הללו, שנמצאות עכשיו בחוק, גם זה היה חמור למדי. אבל בימים אלה, כאשר קמו בארץ כוחות ויטודות שהרימו ראש נגד שלטון מדינת ישראל בכל שטחי ארץ-ישראל המשוחזרת, בימים אלה, חוק זה הוא עידוד. אתמול קראתי שהלונדון טיי"מס" חטף במטעמים את הכרזת הזה של המתנגדים לסיפוח השטחים למדינת ישראל. לא היתה התלהבות בשום עתון בעולם כאשר קמה וקיימת תנועה גדולה, שמייצגת בוודאי 90% של תושבי מדינת ישראל...

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :

לא דובים ולא יער.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי) :

90% של תושבי מדינת ישראל לא תיארזו לעצמם אחרת, שאחרי מלחמה כזאת עוד נשאר למשא-ומתן גם את שטחי הארץ אשר שוחזרו. על זה לא כתב אפילו "טיימס". אבל כאשר קמה תנועה כזו, שאיני יודע מה כוחה, המטיפה לנסיגה ולויתור על שטחי המולדת, עושים מנגה מטעמים. ובימים אלה גם ממשלת ישראל גות'נת על-ידי חוק זה ממש עידוד לתנועה הזאת, והיא מניצחה מצב מדיני מי יודע לכמה זמן.

אני צריך להזכיר שמסתובב פה מישור במזרח התיכון, ואני שומע שפה ולשון אין לו. אבל אזוניים יש לו, והאזוניים קולטות מה שמתרחש עכשיו במדינת ישראל. וממשלת ישראל, על-ידי הבאת החוק הזה של אי-השלטת שיפוט מדינת ישראל על השטחים המשוחזרים, אלא להיפך, של החמרה כלפי הישראלים והנצחת המצב של שיפוט על-ידי המשפט הישראלי או הסורי, — על-ידי זה היא מנלה את דעתה שהקבל עומד למסירה; הכל עומד למשא-ומתן; הכל עוד פתוח. לא קרה דבר.

חוברת ח', ושיבה ר"ל

— חוק להארכת חוק של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (שוסטק, ארזי, לוז, לורנץ) —

מגוריו קשה להניח שאורח או תושב חיסל בינתיים את מקום מגוריו בישראל. אילו היה האדם מבצע עבירה בחוץ-לארץ, היה נידון בבית המשפט באזור מגוריו. אם אורח ישראלי נתפס באחד השטחים של האזורים המוחזקים, אפשר לנהוג כלפיו על-פי הפרוצדורה הרגילה. מכאן שהכוונה היא כנראה לתושב של אותם אזורים. ואם כך הדבר, הרי רצוי להסבירו בחוק.

הערת השניה מתייחסת לסעיף 4(א) לתוספת, האומרת: "קיים יסוד סביר להניח שאדם פלוני עבר באחד האזורים עבירה בתי-עונשין על-פי מנשר או צו שהוציא מפקד באחד האזורים, והאדם נמצא בישראל, רשאי היו עץ המשפטי לממשלה לצוות שהאדם ייעצר על-ידי שוטרי או שוטרי צבא...". שוב נשאלת השאלה על מי מדובר בסעיף זה, מיהו אותו אדם פלוני: אם הוא אורח ישראלי או תושב ישראל, שוב אפשר לנקוט כללי הפרוצדורה הרגילה. מכל מקום, לא מובן מדוע לגבי תושב ישראל צריך היועץ המשפטי להחליט שיש לעצור אותו; מוטב שביית-המשפט יקבע זאת.

ההערה הבאה מתייחסת לסעיף 6 לתוספת, שאף הוא טעון הבהרה. בסעיף זה נאמר: "מי שנדון בבית-משפט צבאי יהא עונשו ניתן לביצוע בישראל בדרך שמבצעים בישראל עונש שהוטל על-ידי בית-משפט, הכל במידה שלא בוצע העונש באזור". נראה לי ששוב מדובר בתושב האזור, שהרי לגבי אורח או תושב ישראלי אין כל ספק שהעונש ניתן לביצוע בדרך הרגילה והמקובלת. ואם כך הדבר, רצוי שתהיה הבהרה בחוק כדי למנוע אי-דיוקים. הערת האחרונה מתייחסת לסעיף 7 לתוספת. אני סבור, כמו חבר-הכנסת קלינגהופר, שהסעיף סביר ונוכח. חבל שסעיף זה לא היה בתקנות הקודמות.

אני מציע שהוועדה תתן דעתה על עניין הצווים שעליהם מדובר בסעיף זה, ולשאלה אם יש מקום לכך שדבר אישורם של צווים אלה יובא לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת לורנץ, ואחריו — לחבר-הכנסת האוזר.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. החוק המוצע הוא מחייב-המציאות, לאמור: המציאות שאנו חייבים לקבל אותה גם מחייבת לקבל את החוק המוצע. אבל טבעי הדבר כי בבואנו לדון בחוק כזה, לא נסתפק רק בדיון הנושא אופי משפטי גרידא, כפי שעשה הנואם הראשון בוויכוח, חבר-הכנסת קלינגהופר, שהרצה הרצאה עיונית, אוניברסלית וחביאה השוואות עם חוקים בין-לאומיים, אלא לדעתי מובן ואף לגיטימי שתחברי הכנסת יביעו בהזדמנות זו את דעתם — כפי שעשו כמה מחברי הכנסת שהשתתפו בדיון — על מהותם של העניינים הקשורים בשטחים המוחזקים. לדעתי, בעיה זו אינה תלושה מהווי חיינו, אין זו רק בעיה מדינית הקשורה במדיניות-חוק, שרק שר החוץ או שר אחר צריך להשיב עליה, אלא זו בעיה הנוגעת לבטחוננו של כל אורח ואורח בישראל. לכן הייתי אומר — והדברים יישמעו כמעט פרדוקסליים — שדווקא זכות מיוחדת היא לציבור ולבאי-כוח הציבור להשמיע את דברם. בדרך כלל שמורה לממשלה, לפי

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):

הגיע הזמן להחיל את החוק הישראלי על כל השטחים. חבר-הכנסת בן-אליעזר אמר רק לפני שבועיים שהגיע הזמן להחיל את החוק הישראלי על כל השטחים הללו.

ראובן ארזי (מפ"ם):

תציעו הצעת חוק פרטית. הצעת חוק כזו לא תתקבל ודאי על-ידי הכנסת, כי לא בדרך זו תפתרו בעיות מדיניות חמורות מאד ומסובכות מאד. האומנם הנכם סבורים שעל-ידי שינוי שמו של החוק תפתרו בעיות מדיניות האם זו תהיה תרומתכם להשגת השלום?

(חבר-הכנסת ש. כהן-צידון קורא קריאת-ביניים)

אתה תביע מיד את דעתך, אם יש לשנות את שם החוק או יש להחזיר אותו לממשלה. סיעתך משתתפת בממשלת הליכוד הלאומי ותוכל להעביר את השקפתך לממשלת דרך השרים שמייצגים אותך.

(חבר-הכנסת ש. כהן-צידון קורא קריאת-ביניים)

היו"ר ק. לוז:

חבר-הכנסת כהן-צידון, אתה רשום לרשות הדיבור ותהיה לך הזדמנות לדבר מעל הבמה.

ראובן ארזי (מפ"ם):

אינני סבור, כדעת חבר-הכנסת אבנרי, שיש תקלה בכך שנאריך את התקנות האלה בשנה אחת. אם נזכה ומקץ שנה, או לפני כך, נגיע לשלום שכולנו מייחלים לו, לא יכבד על הכנסת לחוק חוק שיבטל גם את התקנות האלה וגם את התקנות האחרות שהיינו נאלצים לחוקקן. לא אחת הסתייגו מחקיקה לשעת חירום בימים כה קנים. אמנם מבחינה פורמלית לא בוטלה עד היום ההכרזה של מועצת המדינה מ-19 במאי 1948 בדבר מצב חירום. אך דווקא ימים אלה, ימי חירום של ממש, מעידים שאין להשתמש בחקיקה לשעת חירום אלא בימים שהחקיקה הרגילה אינה אפשרית. מלחמת ששת הימים והתקופה שלאחריה מדיגמות את ההבדל בין שעת חירום לבין זמנים רגילים, שבהם יש להימנע ככל האפשר מחקיקה זו ויש לקיים חקיקה רגילה. כוונתי בעיקר לאותו חלק בתקנות לשעת חירום מזמן המנדט הבריטי אשר שר המשפטים הכריז לא פעם שאין דינו אלא לגיזמה.

אין ספק שיש הצדקה להארכת חוקן של תקנות שעת חירום הדנות בעבירות בשטחים המוחזקים. אך חקי-קה מהירה יש והיא גורמת חוסר בהירות ואי-דיוקים, ומן הדין להימנע מהם, כשם שיש להימנע מחקיקה רטרואקטיבית, כפי שזה נדרש מאתנו בסעיף 9 של חוק זה.

ומכאן כמה הערות לסעיפי החוק.

סעיף 2(ג) לתוספת קובע שכל אף האמור בסעיף 2 פ"ס עד 6 לחוק סדר הדין הפלילי, תשכ"ה—1965, תהא הסמכות לשפוט אדם בישראל על-פי תקנה זו בידי כל בית-משפט שיורה עליו, דרך כלל, לסוגים או למקרה מסויים, היועץ המשפטי לממשלה או מי שהוא הסמיך לכך. אם בסעיף זה מדובר באורח או בתושב ישראלי שביצע עבירה באחד האזורים שבשטחים המוחזקים, הרי נשאלת השאלה: משום מה אי-אפשר לשפוט אותו במקום

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (לורנץ, לוי, האוזנר) —

הי"ד ק. לוי :

אני מבקש את סליחתך, חברי-הכנסת לורנץ, על התערבותי בדבריך. לפנינו הצעת חוק, ואם יש לך מה לומר לאחר הדברים על הצעת החוק — בבקשה.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

אני סר למשמעת היושב-ראש. אשמיע את דברי ואשתדל להצטמצם.

הי"ד ק. לוי :

התקיים בכנסת דיון מדיני, ואין להפוך את הדיון על הצעת החוק לדיון מדיני.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

אני מקבל את ההערות הללו.

לגופו של החוק — לדעתי, החוק הוא חוק הוגן ומוצדק מכל הבחינות, מן הבחינה האובייקטיבית ביותר ולא רק מבחינה יחסית — ואני אומר דברים אלה בלי להתחשב בכך איזה חוק היו מביאות אותן ארצות לו היו מצליחות לבצע את זממן, לו חס וחלילה היתה עומדת לפני הן הבעיה של חקיקת חוק בקשר למקומות הכבושים בצד השני, ואם אני מזכיר זאת, הרי ודאי שאני צודק באומרי שלא רק באופן יחסי, אלא באופן האובייקטיבי ביותר, החוק מוצדק. על פרטיו בוודאי נוכל לדון בוועדה.

הי"ד ק. לוי :

רשות הדיבור לחברי-הכנסת האוזנר, ואחריו — לחברי הכנסת חביבי.

גדעון האוזנר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ישראל היא מדינת חוק ולכן היא שומרת על שלטון החוק בכל שטח הנמצא בשליטתה. היא לא תסבול הפרת חוק באזורים המוחזקים על-ידיה ולא תסבול כי אזרחים או תושבים של שטחים אלה יפרו חוק בתחומיה. זהו הדבר, וזה הדבר היחיד, חברי-הכנסת שוסטק, שממשלת ישראל מגלה דעה תה בו בהביאה לנו את התקנות האלה. אין כאן שום הכרזה מדינית. יש כאן שמירה והקפדה על חוק כפי שמידינה תרבותית חייבת לעשות, ואת זאת ישראל עושה. היה לנו ויכוח מדיני והכנסת החליטה מה שהחליטה בעניין השטחים המוחזקים, ועכשיו באות התקנות האלה להתקוף נוסף לשליטתה, להחזקתה ולהתנהגותה של המדינה באותם שטחים. זה ותו לא. אין כל מקום לערעב עניין בשאינו ענייני.

התקנות מוכתבות על-ידי הרצון לשמור את החוק. וטבעי הוא כי כל מעשה, שאיש תל-אביב, ירושלים או חיפה יעשה עליו אם יעשה אותו במקום מגוריו, יהיה בר-עונשין גם אם יעשה בשכם, בחברון או בטול-כרם. ואם עשה אדם מעשה שנענשים עליו במיוחד באותם מקומות ואין הוא נחשב לעבירה בתל-אביב, בירושלים או בחיפה — גם אז יבוא על עונשו, כי הוא ביקר באותם מקומות ובכך קיבל על עצמו את דין המקום. התקנות האלה באות להבטיח זאת בלשון פשוטה, ואיני רואה מקום לתרעומת על הסדר מינהלי ומשפטי סביר ואלמנטרי שמדינה בת-תרבות חייבת לעשותו.

הערותי לפרטי החוק הן כי צריך לשלוט, לדעתי, גם המצב ההפוך, כלומר אדם שהוא תושב אחד השטחים

התקנו, זכות מיוחדת ליטול את רשות הדיבור בכל עניין, אך נראה לי שהפעם ייטיבו חברי הממשלה לעשות אם לא יאמרו את דברם. הפעם זכותם היא לשמוע, וזוהי זכות גדולה לשמוע את דעת הציבור. הפעם זכותם וחובתם של חברי הממשלה דווקא לא להשמיע, לא לדבר ולא להגיב. הפעם חשוב שהעולם הגדול יידע את דעתו של הציבור בישראל, של האזרח בישראל בתור שכוה. איני מתווייר להביע דברים בשם כלל הציבור, אבל אני יכול להביע דעה בשמי אני, כי אני אחד מן הציבור, וגם בשם שולחי, המונים רבבות אנשים, ודומני שיותר מזה.

מן הראוי שהעולם יידע מה אנו חושבים על השטחים המוחזקים, מהי דעתנו בקשר לשאלת הנסיגה או אי-הנסיגה משטחים אלה.

לדעתי, אין זו שאלה הלכתית בלבד — ואיני צריך להדגיש עד כמה ההלכה קובעת לגבי שולחי ולגבי. לסגת או לא לסגת — אין זו שאלה של רגש. לגבי מקומות מסויימים אנו חשים רגש עמוק מאד, רגש אשר שורשים לו בהיסטוריה שלנו, ולא דווקא כלפי ירושלים שאיננה דומה לכל מקום אחר. קיבלנו החלטה בעניין ירושלים, והחלטה זו שרירה וקיימת ותעמוד לעד, וכוחה יפה גם לגבי מקומות אחרים כמו חברון או קבר רחל. השאלה אם לסגת או לא היא בראש ובראשונה שאלה של פיקוח-נפש במלוא מובן המלה.

הי"ד ק. לוי :

איננו מקיימים דיון על המצב המדיני.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

זהו דיון אגב החוק שהובא לפנינו. אני מוכן לקבל את הערת היושב-ראש ואדבר על הצעת החוק. לפי מיטב נסיוני במשך שש-עשרה שנה בכנסת, אגב דיון על חוק כזה מותר לחברי כנסת להביע דעתם על אותם השטחים שדובר עליהם.

הי"ד ק. לוי :

זה אינו עומד לדיון.

שלמה לורנץ (אגודת ישראל) :

האם אפשר לכנות שטחים אלה מקומות כבושים, או יש לדבר על סיפוח מקומות — זהו דיון לגיטימי. אפשר לדבר על מהותם של הדברים. אבל אני מקבל את ההערה, עד כמה שאפשר.

בבואנו לדון על הנושא הזה, עלינו לדאוג נגד עינינו את ההבדל בין מדבר סיני כשצה"ל שוכן בתוכו, לבין מדבר סיני עם הצבא המצרי בתוכו; בין רמת הגולן עם ביצורים מבוצרים של הצבא הסורי, לבין רמת הגולן, כפי שהיא עכשיו, ברוך השם. אם נתאר לעצמנו את התמונה הזאת, ניווכח לדעת שהבעיה היא בעיה של פיקוח-נפש במלוא מובן המלה. למעשה הדברים אינם דורשים שום הסבר, אבל על עניינים כגון אלה נאמר: כל המרבה הרי זה משובח.

מוזר שהעולם הגדול, או חלק מן העולם, בכל אופן אותם גורמים הדורשים מאתנו לסגת, ובעיקר אלה שדורשים מאתנו לסגת ללא כל תנאי, מוזר עד כמה אינם חשים ומרגישים את הבעיה היסודית שלנו. בימי היטלר...

חברת ח', ושיבה ר"ל

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (האונגר, י. ש. שפירא, לוח, חביבי) —

יהיה להם תוקף, או שאפשר יהיה לעשות חיקור דין או להוציא לפועל צווים באמצעות משרדי ההוצאה לפועל. אבל הרי אנחנו עוסקים כאן בחומרי שהוא בדרך כלל נושא לחקיקת הכנסת. הסדר העזרה המשפטית למדינות וזוהי קיבל ביטוי בחוק הכנסת ורק תקנות הביצוע הות' קנו על-ידי שר המשפטים. כאן מוצע להסדיר הכל בת' קנות בלבד. ברור לי כי המצב המיוחד באזורים המוחז' קים אינו מאפשר חקיקה ראשית לגבי כל אחד ואחד מהם, שהרי יש בהם ארבע מערכות משפטיות שונות, אבל סבור' נ שניטיב לעשות אם נקבע לפחות כי תקנות אלה, ששר המשפטים יוסמך להתקין כמחוקק-משנה, יהיו טעונות הסכמה של ועדת החוקה, חוק ומשפט. מן הדין שאותה ועדה של הכנסת תהיה מוסמכת ליועץ לשר המשפטים בעניין אשר ברגיל הוא נושא לחקיקה ראשית של הבית כולל.

היו"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת חביבי, ואחריו לחבר-הכנסת כהן-צידון.

אמיל חביבי (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. סיעתי מתנגדת להארכת תוקפן של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית). הצעתנו היא שהכנסת תדחה אותן.

המטרה העיקרית לתקנות אלו היא להרשות לשלטונות בשטחי הכיבוש לאסור ולהחזיק באחד מבתי-הסוהר בשטחים הכבושים תושב ישראל, אזרח ישראל, אשר מואשם בעבירה על מנשרים וצווים שהוצאו שלטונות הכיבוש, ולהביאו לפני בית-דין צבאי בתוך השטח הכיבוש.

אין מסתפקים בסמכותו של בית-משפט ישראלי לש' פוט תושב ישראלי, אזרח ישראל, על עבירה כזו, אלא תיקנו תקנות אלו על מנת להעדיף בתי-דין צבאיים בשט' חים הכבושים על פני כל סדר השיפוט האזרחי במדינת ישראל.

רצוני לדעת מה מסתתרת מאחורי החמרה דראסטית זו בשיפוט תושבי ישראל ואזרחיה. אם המדובר הוא בעבירה פלילית רגילה: גניבה, שוד וכדומה, מדוע אין ביכולתו של בית-משפט אזרחי בישראל לטפל בעבירות כאלו? ואם המדובר בעבירות בטחוניות, מה הצורך להש' איר בעולם רושם כאילו ישנם אזרחים ישראליים העוב' רים עבירות בטחוניות בשטחים הכבושים?

יש מנשרים וצווים שהוצאו על-ידי שלטונות הכיבוש, המשתרעים על כל שטחי החיים בשטחים הכבושים, והאזרח הישראלי הפשוט איננו יודע עליהם ואיננו מת' עניין בהם. תקנות אלו מאיימות עליו כי יועמד לפני בית-דין צבאי ויאסר בשטח כבוש על עבירה שלא ידו' עה לו כעבירה.

רק במקרה נודע לי, ורק לפני חודש לערך, שהצו האוסר הפצת עתונות ישראלית בשטחים הכבושים בלי היתר מיוחד מוקדם מן המושלם הצבאיים כולל גם אי' סור על הבאת עתון ישראלי אל שטח כיבוש' ולו גליון אחד, ואפילו בדרך מקרה או בטעות. ידוע לי המקרה של אזרח ישראלי אשר החיפוש במכוניתו בכניסה לעזה גילה עתון, גליון אחד של עתון ישראלי. האזרח הזה נעצר

המוניים בחוק ואינו נמצא בישראל, ועבר עבירה ביש' ראל — יש להבטיח שהוא יעמוד לדין בישראל ושהיה קיים חוק על-ידי הכרות המפקד הצבאי, שמכוחו יועמד עבריון כזה לדין פה, ממש כמו שישראלי יועמד לדין בשטחים ההם, אם עבר שם עבירה. ההדדיות צריכה לפ' עול בשני הכיוונים, אמנם לא מכוח חוק זה, כי הדבר נתון לסמכותו החקיקתית של המושל הצבאי. אבל אנחנו מבקשים לדעת אם פקודה כזאת קיימת, ואז נדע שהחוק יש בו הדדיות.

אמרת כי כל מעשה או מחדל שהם הפרת החוק גם לפי חוקי האזורים המוחזקים וגם לפי חוקי ישראל — הם עבירה, וכך צריך להיות. אם, למשל, ביגמיה אינה עבירה לפי חוקי השטחים המוחזקים או אחד מהם, ותושב יש' ראל יעבור עבירה כזאת שם — יש להעמידו לדין על כך, ובדין קובע זאת החוק. לכן אין דעתי כדעתו של חבר-הכנסת קלינגהופר שמצא פסול באפשרות הזאת. לפי חוק זה יעמידו את הביגמיסט לדין אם עשה בשטחים המוחז' זקים מעשה שהיה נענש עליו אילו עשה אותו פה, ובצדק. לעומת זאת לא נראה לי סעיף 2(ג) לתוספת. זה אמנם דן בסמכות מקומית, אבל הוא נותן סמכות ליועץ המשפטי לממשלה לבחור לעצמו ערכאה שיפוטית. אני מקווה שלא אחיה נחמד על כך כי עיני צרה בסמ' כויות היועץ המשפטי לממשלה.

שר-המשפטים י. ש. שפירא :

זה יהיה מוזר באמת.

גדעון האונגר (המפלגה הליברלית העצמאית) :

אבל אני חושב שהחוק הקיים, חוק סדר הדין הפלילי, מקיף את הסוגיה לחלוטין. אדם כי עבר עבירה, יעמוד לדין עליה במקום מגוריו או במקום מאסרו. ואם לא זה ולא זה — קובע סעיף 6 כי יידון בבית-המשפט בירושלים. לא נראה לי כי ראש התיביעה הכללית יהיה מוסמך לב' דור לו בעצמו, או על-ידי שליחו, כפי שמוצע לנו, בתי-משפט מסויימים לסוגים מסויימים של עבירות או למקרה יחיד כלשהו. אין צורך בזה. מובטחני שאין כל כוונה זרה בדבר, והדבר מוכתב על-ידי כוונות טובות. אבל אין הוא נראה יפה, אדוני השר, כי הוא מחזיר את היועץ המש' פטי לשווא. אני מיינץ לוותר עליו.

יש נקודה עדינה אחת שאני רוצה לגעת בה בקשר לסעיף 4 לתוספת, והיא האפשרות של הטלת עונש מוות על אדם המועבר מישראל להישפט באזור מוחזק. אני מניח כי מכוח צו, שהוציאו מפקד אחד האזורים האלה, חל עליהם החוק שהיה עומד בהם ערב כניסת צה"ל לתו' כם. שם היה גם עונש מוות על עבירות מסויימות. נמצא כי להלכה ייתכן שמי שייפגע על-ידי סעיף 4 לתוספת ויועבר להיות נידון בבית-משפט באזור המוחזק — צפוי לו עונש מוות, כי חוק ביטול עונש המוות אינו חל באזור. הייתי מציע להבהיר זאת לחלוטין, כי מכל מקום אזרח ישראלי שיועמד לדין באזור מן האזורים המוחזקים לא יהיה צפוי לעונש מוות.

ולבסוף בעניין העזרה המשפטית, סעיף 7 לתוספת. דאי שיש לקבוע הסדרים כל שהם לגבי כל הסוגיה הזאת, לגבי כל העניינים המנויים פה, שפסקי-דין של בתי-משפט או בתי-דין דתיים (ויש לזכור שהחוק יכול גם על בתי-הדין השרעיים ובתי-הדין הנוצריים, כי כך כתוב פה)

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועורר משפטי) (חביבי, לוז, כהן-צידון, זועבי, לין) —

יורשה נא לי להעיר הערות מספר לאלה הרואים עול לתושבים הערביים בשטחים ששחררו. מבין אני שהוגים מסוימים מערערים על המושג שחרור. אני מו- מין אותם לבדוק את המצב ברצועת עזה, לעשות השוואה קציני ושוטרי עבדול נאצר, לבין תנאי חייהם כיום. כל משקיף בלתי-משוחד יסכים שתושבים אלה שוחררו מס- יוט, מפחד מתמיד, ממצוקה נוראה. הם חיו כחיות כל- אות בכלובים ענקיים. כעת הם שוחררו ובפעם הראשונה מזה עשרים שנה יכולים הם לנוע חופשית ולבקד בכל שטחי ארץ-ישראל הנקראת בפיהם פלסטינה.

עבדול-עזיז זועבי (מפ"ם):
האם אתה מדבר בשמם?

שלמה כהן-צידון (גח"ל):
אני ראיתי את הדבר, ונדמה לי שגם אתה ראית זאת יחד אתי.

עבדול-עזיז זועבי (מפ"ם):
אתה מדבר בשמם? האם הם ביקשו אותך?

שלמה כהן-צידון (גח"ל):
ראית זאת, נדמה לי, יחד אתי, והסכמת שהם חיים במצוקה, וכך הם חיים אצל השרלטן הסוציאליסטי. אני מוכיר לך את השיחה שהיתה אז בינינו. הייתי שם וראיתי את המצב. זו חוות-דעתי.

תושבי יהודה ושומרון למדו הלכה למעשה מושגי דמוקרטיה ושלטון החוק. היכחישו הם שבמשטרו של חו- סין מספיק היה לייחס להם קללת המלך או השתייכות למפלגה הקומוניסטית כדי לגרום למאסר למשך שנים רבות? המתנגד לשלטון החוק הישראלי בשטחים שוחר- ררו מבקש להחזיר את תושבי האזורים הללו לאווירה שחסרים בה סדר, חופש, צדק ושלטון החוק.

מצאתי לנכון להגיד דברים אלה כדי להבהיר שיחד עם העובדה שראיתי בחוק זה הסדר זמני, מקווה אני לאיחודם של כל שטחי ארץ-ישראל תחת שלטון של צדק ומשפט לפי מיטב דברי הנביאים, בשביל כל העמים היושבים בה והסולדים מאלמות, משנאה וממלחמה, והמבקשים שלום, אהבה ואחוה.

ה"ר ק. לוז:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת לין, ואחריו — לחבר- הכנסת מיקונים.

אמנון לין (המערך):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני רואה בחוק זה — חוק להארכת תוקף של תקנות שעת חירום (עבי- רות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועורר משפטי) (בר- כה רבה. אם ביקשתי רשות הדיבור, עשיתי זאת כדי להעיר הערה אחת על עניין שלפי דעתי מן הראוי למצוא דרך לשנותה, כי זהו ליקוי שיש צורך לתקנו.

אולם לפני כן רצוני לומר כמה דברי הערכה לאותו חוק המוצע לפנינו ברגע זה. לפי דעתי, אנו יכולים לציין בברכה ובגאווה את העובדה, שבמשך זמן כה קצר עלה ביד השלטון הישראלי להסדיר את מהלך החיים האז- רי- חיים של תושבי האזורים, בדרך ובצורה שלא פילל איש קודם לכן. אנו מעוניינים בהמשך המגעים החיוביים בין

לעשרה ימים במעצר אדמיניסטרטיבי, נכלא בבית-הסוהר בעזה. המשטרה לא הרשתה לסניגורו להיפגש עמו, אך הוא שוחרר בערבות עד להעמדתו לפני בית-דין צבאי בעזה.

בזמנו הבאנו לידיעת הכנסת ולידיעת שר הבטחון את המקרה של חבר מועצת עיריית עכו, אשר נעצר בעיר שכם ונכלא שם והיה קרבן להתעללות אכזרית, למרות העובדה שלא עבר כל עבירה.

הערכנו מבתחילה, כי הכיבושים הטריטוריאליים לא רק מחבלים בסיכויי השלום, אלא גם פותחים פתח רחב לפני כל מיני פגיעות בדמוקרטיה הישראלית ומצמצמים אותה עוד יותר. אנו רואים בתקנות אלו אחת התוצאות המזיקות של הכיבושים הטריטוריאליים. בשם הבטחון בשטחים הכבושים באה הממשלה ופוגעת בסיודי השי- פוט הישראלי.

אנו שוללים כיבושים טריטוריאליים ותקנות-חירום הנובעות מכיבושים טריטוריאליים, ובוה אנו מגינים על עניין השלום ועניין הדמוקרטיה. הננו מציעים להחזיר לממשלה את החוק המוצע.

ה"ר ק. לוז:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהן-צידון, ואחריו — לחבר-הכנסת לין.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ביקשתי להשתתף בדיון זה כדי להעיר הערות מספר בשולי החוק.

החוק מוצדק לאור הסיבות שהבהיר כבוד שר המש- פטים. עם זאת אינני סובר ששוטר צבאי רשאי לעצור אזרח תושב ישראל על עבירה המיוחסת לו שנעברה בשטח אשר לפני החמישה ביוני 1967 היה כפוף לדמשק או לרבת-עמון או לקהיר, וכיום כפוף לשלטונות צה"ל. אין זה רצוי להקפיד תמיד שהמגע בין ישראלי לבין כל הקשור בשטחים ששחרר צה"ל יקבל גושפנקה צב- אית, המעוררת מושג של כיבוש, דהיינו — מושג של זמניות. לאחר הכיבוש באים בדרך כלל הסדרי קבע, ול- הסדרי קבע כולנו מקווים.

עמיתי לסיעה, חבר-הכנסת הפרופסור קלינגהופר, ראה בתקנה 2 (ב) הפגנת דאגת שלטונות ישראל לשמור על זכויות הנובעות ממצב של אקסטריטוריאליות לגבי אזרחי ישראל ותושבי ישראל הנמצאים בשטחי שומרון, יהודה, רצועת עזה, חצי האי סיני ורמת הגולן. עמיתי המלומד אף הרחיק לכת בציין שזכות זו לשפט בהתאם לסעיף 2 (א) את מי שנמצא בישראל על מעשיו ו/או מחדלו שאירעו באחד האזורים הנזכרים לעיל, תוגבל אך ורק לאזרחי ישראל כדי להפגין מה שהוא קרא אקסטריטוריאליות של יהודה ושומרון, רצועת עזה, חצי-האי סיני ורמת הגולן לגבי מדינת ישראל. עמיתי אמר זאת, כי הוא נאמן למצב המשפטי הקיים ואינו רואה באזורים שהזכרתי חלק ממדינת ישראל. אני מקווה שזמניות החוק מטרתה להפגין מצב זמני, וכי לא ירחק היום וארץ-ישראל תהיה מאוחדת ותאפשר לכל העמים היושבים בה אושר ושלווה, ואז לא יהיה צורך בחוק מסוגו של החוק המוצע, המבדיל בין ערכו המשפטי של מעשה שנעשה ביהודה, בשומרון, ברצועת עזה או ברמת הגולן לבין ערכו המשפטי של מעשה שנעשה בשטחי ישראל עד לחמישה ביוני 1967.

חוברת ח', ישיבה ר"ל

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (ל"ה, לוח, מיקונים) —

ראל לשפוט אנשים שעברו עבירות בשטח המוחזק על-ידי צה"ל. הדבר המעורר תמיהה הוא — הקביעה כי יש למסור את תושבי ישראל, שעברו בשטח המוחזק עבירות שהן בנות-עונשין על-פי מנשרים וצווים של הצבא, לידי שלטונות הצבא באותו שטח, כדי שיובאו על-ידי לרץ לפני בית-משפט צבאי. נשאלת השאלה, מדוע צריך להביא תושב תל-אביב או תושב חיפה, למשל, שעבר עבירה בחברון, לחברון דווקא מה ההגיון בריחוק הזה? האם בית-משפט מתאים בתל-אביב או בחיפה אינו מוכן שר לטפל באותן עבירות, ללא קשר למנשרים ולצווים שהוציא הצבא? אם וכדונו אינו משטני, קיים אצלנו „חוק עבירות חוץ“ או סעיף חוק מיוחדים לעבירות חוץ. הכוונה היא לעבירות שעובר אזרחי ישראל בחוץ-לארץ. האם יהיה זה בלתי-סביר לנהוג לפי עקרון אותו החוק, או אותם סעיפי חוק מיוחדים, גם לגבי עבירות שעובר אזרחי ישראל בשטחים המוחזקים?

אשר לעצם הבעיה של עונשים בשטחים המוחזקים, איננו יכולים להתייחס אליהם, מכיוון שאין מוכרים — לא לנו ולא לציבור הרחב — המנשרים והצווים של הצבא בנדון. אך מה שידוע בארץ ובחוץ-לארץ הוא, שבקשר עם פעולות הטרור של טרוריסטים ערביים מתקיימת על-ידי השלטונות הצבאיים גם פרקטיקה של עונשים קולקטיביים. בהקשר זה רצוני לציין, כי הריסת בתים ועונשים קולקטיביים אחרים בשטחים המוחזקים כתג-מול על מעשי חבלה של כנופיות „אל-פחח“ הם פסולים ומזיקים לישראל בראש וראשונה. יש להקדיש את כל תשומת-הלב לביעור קיני הטרור ולביעור הטרוריסטים בשטחים המוחזקים באמצעים העומדים לרשותנו, ועם זה להשתלק מעונשים קולקטיביים, מכיוון שהם מעוררים מורת-רוח מוצדקת בקרב האוכלוסייה הערבית השלווה; מכיוון שהם מחבלים באינטרס הלוואליות של אוכלוסייה זו כלפי השלטון הישראלי ואף מסייעים ליצירת דעת-קהל שלילית לגבי ישראל בעולם. אין כל הצדקה לכך גם מבחינה זו, שהנשין בעמיה והנשין שלנו עצמו מוכיחים שאין הדבר תורם למאבק נגד הטרור.

במאבק זה נגד הטרור והטרוריסטים הערביים אי-אפשר שלא להביא בחשבון את האספקטים הפוליטיים ואף הפסיכולוגיים שלו. דרך העונשים הקולקטיביים, לפי דעת השלטון, היא דרך למניעת סיוע פעיל מצד האוכלוסייה הערבית למאבק בטרור. הדרך הזאת משיגה את ההיפך הנגד מן הרצוי לעניינו הכולל באותם השטחים. יש כל יסוד לחשוב, שדווקא כעת, לאחר החלטת מועצת הבטחון, כאשר לפנינו מערכה ממושכת בחזית המדינית, חזית זו עלולה להיפגע קשות גם על-ידי שיטת העונשים הקולקטיביים. מערכה זאת, אשר תרתק שוב את תשומת-הלב של דעת-הקהל באזורנו כבעולם כולו, מחייבת לבטל לאלתר את שיטת העונשים הקולקטיביים, ולעומת זאת — לנקוט מדיניות ממשית של הבטחת הזכויות האזרחיות והאינטרסים הכלכליים והתרבותיים של העם הערבי בשטחים המוחזקים. מדיניות כזאת עשויה לתרום לעניין השלום בינינו לבין שכנינו, לעניין חיווק מעמדה של ישראל במערכה המדינית, לעניין קירוב הלבבות בינינו לבין הערבים. כל הדוחים מדיניות מזיקה זו לגבי האוכלוסייה הערבית, צריכים לתת את דעתם על בעיה זו ולעשות מאמץ לפתור אותה באופן חיובי. בתשובה לשאלתה שלי מיום 7 בספטמבר בעניין

אזרחי ישראל ואזרחי האזורים. אנו יכולים כבר עכשיו להצביע על הישגים רבים-חשיבות כתוצאה ממגעים חיוניים אלה. לפי הערכתי ולפי מיטב ידיעתי, בעקבות אינפורמציה ומגעים עם תושבי האזורים, הרבה מושגים שהיו בבחינת דעות קדומות עליו, כתוצאה מהטעויות מתעמולה עויינת כלפי המדינה, נשתנו אצל תושבי האזורים. רבים מהם השכילו להבין עד כמה טעו בהשקפתם על מדינת ישראל ותושביה, כתוצאה מתעמולה השטנה שהסיתום במשך שנים כה רבות.

אולם אם אנו מעוניינים בהמשך המגעים החיוביים, חובה עלינו לחזק חוקים שיאפשרו לנו לשפוט עבריינים העוברים על כללי החוק. שאם לא נעשה כן, יש סיכון ויש אפשרות שאותם בודדים שיעברו על החוק, והם אזרחי ישראל, יקלקלו את הרושם הטוב שעשינו במשך תקופה כה קצרה על תושבי האזורים. דבר זה יכול לקלקל ללא כל צורך את המפעל הגדול שאנו מתכוונים לעשותו לזמן רב, ואולי לנצח. באזורים אלה,

לכן אני רואה בברכה רבה את ההצעה שהגיש שר המשפטים. ואני חושב שהכנסת חייבת לברך עליה ולא שר אותה.

אולם כאן אני מגיע להערה שרציתי להעיר. בסעיף 4(א) לחוק נאמר ש„שרשי היועץ המשפטי לממשלה לצוות שהאדם ייעצר על-ידי שוטר או שוטר צבאי“. כבר הזכיר זאת חבר-הכנסת כהן-צידון. ואני שואל את שר המשפטים: מדוע? האומנם יש הגיון שחוקק חוק או נאשר חוק, שלמעשה סוטה מן הנוהג המקובל במדינת ישראל? ואיך יאיש מן הנוכחים כאן לא יחשוד בך, ולא יעלה על דעתו, שאני, שלא כאחרים, אינני מעוניין בזיון תהליך הבאתו לדיון של אזרחי ישראל שעבר עבירה באזורים אלה. אבל אינני מבין מדוע צריך לעשות בשר-ראל צעד הסוטה לחלוטין מן הנוהג המקובל אצלנו, ולקבוע שאזרחי ישראל, שעבר עבירה באזורים, יהיה צפוי לכך ששוטר צבאי יומין אותו לבוא ולהתייצב לפני הרשות המוסמכת. נדמה לי שבחקיקת חוק זה אנו עושים מעשה טוב. אל נעשה איפוא מעשה טוב שיהא כרוך בו מעשה רע.

אני רוצה להעיר הערה אחת לדברי חבר-הכנסת אר-זי. הוא טען שעצם הקביעה בחוק שרשי היועץ המשפטי לממשלה לצוות שאדם ייעצר על-ידי שוטר, היא כשלעצמה מה חריגה מן הנוהג המקובל אצלנו, לפיו בית-המשפט מצווה להביא אדם להתייצב לפני הרשות. אני חושב שפה נעשה צעד נכון, כי זיורו תהליך ההבאה מחייב אותנו להעניק סמכות ליועץ המשפטי, או כל מי שהוא ממנה אותו, כדי שתהליך ההבאה יהיה מזורז ככל האפשר. אבל עלינו להסתפק בזיורו התהליך על-ידי הענקת הסמכות ליועץ המשפטי. מדוע אנו צריכים לעשות צעד נוסף וליצור אפשרות שאזרחי ישראל יומין על-ידי שוטר צבאי, במקום שוטר רגיל, להתייצב לפני הרשות המוסמכת? אני ממליץ ששר המשפטים יחשוב על האפשרות שחוק זה יובא לפנינו בלי התוספת הזאת.

הי"ר ק. לוז :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת מיקונים.

שמואל מיקונים (מק"י) :

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפי דברי ההסבר לחוק זה, מעניקות התקנות סמכות לבתי-המשפט בשר-

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (מיקוניס, לוז, טיאר, ארוי, אלוני, עופר, י. ש. שפירא) —

ענו משתתפת בממשלה. אנחנו זוכים למבול של הצהרות סותרות זו את זו מזה חודשים. אנחנו זוכים למדיניות של חוסר מדיניות. אין אני יכול להבין את חברי הכנסת ארוי, מדוע מרגיז אותו שסיעה קטנה בכנסת חוזרת על עמדתה ועל טענתה הנחשבת בעיניה למוצדקת. קת. אנחנו חייבים להתחשב בדצונם של תושבי ישראל ביחס לסיסמה „שטח משוחרר לא יוחזר“. זו מדיניות שדוגל בה חלק מחברי הממשלה, שהצהיר על כך, ואני מוכן לצטט את חברי הכנסת בן-אליעזר, בדיון על החוק עתו של שר החוץ ב-5 בחודש זה. חברי הכנסת בן-אלי-עזר אמר שיש להפעיל את הריבונות הישראלית והמשפט הישראלי על כל ארץ ישראל המערבית, ובהתאם לכך לנהל מדיניות של התנחלות והקמת יישובים. סיעתו יו-שבת בממשלה, אם כי לא בקואליציה. אני מבין שהיום שום איש מסיעת גח"ל אינו נמצא באולם, כי החוק הזה סותר את עמדתם. אי-אפשר להביא עמדות סותרות גם לפני הכנסת וגם לפני האזרחים. אני רוצה לקוות שאקבל הודעה ברורה בעניין זה.

לחברי הכנסת ארוי רצוני לומר שרבות אנשים חתמו על ההצהרה שאין להחזיר שטחים. הגשנו לממשלה עצומה בחתימת 163 אלף איש.

דאונבן ארוי (מפ"ם):

איוה אחוז זה? זה רוב תושבי המדינה?

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

אלה בעלי זכות בחירה, לא נשים וילדים.

הפסקנו את הפעולה באמצע, כי חשבנו שזהו ביטוי לדעת האוכלוסייה וארץ-ישראל. יכולנו לקבל עוד ועוד חתימות. מלבד זאת אנחנו יודעים מהי עמדתה של האוכלוסייה ומה רצונה.

אנו מציעים להחזיר את הצעת החוק הזאת לממשלה, כי היא מאיימת מדיניות ללא מדיניות והיא סותרת את דצונם ופוגעת ברגשותיהם של כל הרוצים לראות את בעיית אי-החזרת השטחים באה על פתרונה.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לשר המשפטים, ששייב למשתתפים בדיון.

שולמית אלוני (המערך):

כדאי להעיר לך, חברי הכנסת טיאר, שגם לנשים יש זכות בחירה.

מרדכי עופר (המערך):

לאנשים מבוגרים ולנשים צעירות...

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זאת הפעם השנייה שכאשר באים לדון בשאלות מעין אלה, יש הצעה ועמדה משותפת של הרשימה הקומוניסטית החדשה ושל המרכז החופשי. פעמיים מציעים אותה ההצעה — להחזיר את החוק לממשלה. אני מבין את עמדתו ושיטתו של חברי הכנסת טיאר, אבל אני רוצה בכל זאת להבין את ההגיון, אם יש הגיון בדברים. נניח שהכנסת מקבלת את הצעתו של חברי הכנסת חביבי ומחזירה את החוק לממשלה. מה היה קורה לתושב חיפה שבדרכו מגיע לחיפה דרס ילד והרגו? זו תאונת דרכים דגילה. האם הוא ממשיך את דרכו לחיפה כאילו לא אירע דבר? האיש הזה, לפי

פיצוץ בתים בשטחים המוחזקים, ענה לי שר הבטחון, כי זה נעשה מכוח המשפט שהיה בר-תוקף באזורי הגדה המערבית ערב כניסת כוחות צה"ל אליו ואשר נשאר בתוקפו עד היום.

נשאלת השאלה: האם שלטונות צבא ישראל פועלים בשטחים האלה בכל דבר לפי החוקים, הכללים והנהגים של המלך חוסיין, או שקיימות אי-אלה סטיות בנוגע הישראלי מאותו המשטר המלוכני-הפיאודאלי שהיה קיים שם? מה טעם מדיני ומוסרי ששלטון צבא ישראלי יודקק דווקא לחוקי חוסיין, במיוחד כאשר הודקקות כזאת מביאה אך נזק לישראל?

חברי הכנסת. התקנות המוצעות לנו לאישור יכוילו לעשות את הרושם של נסיון השוואת הזכויות והחובות של עובר עבירה ישראלי בשטחים המוחזקים לשל תושבי השטחים. זה יכול אפילו לעשות רושם „דמוקרטי“. אך הרבה יותר היו נשכרים הדמוקרטיה הישראלית, היוקרה של ישראל ועניין ההבנה היהודית-ערבית, לו פעל המחוקק בכיוון ההפוך, בכיוון השוואת הזכויות והחובות של תושבי השטחים המוחזקים לשל תושבי ישראל.

במצב הנתון, כאשר ברור למדי, כי חלק ניכר של הנציגות הערבית מגלה מורת-רוח כלפי החלטת מועצת הבטחון, כי המערכה על השלום תאריך, הרי חובת הממשלה היא לפעול בשטחים המוחזקים כך, שהמוני העם הערבי הארץ-ישראלי והמוני הפלסטיים השוכנים שם ייווכחו לדעת מנסיונם הם, כי פני ישראל לשלום, להבנה ולשיתוף-פעולה על יסוד של שוויון וכבוד הדדי של הזכויות.

הי"ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחברי הכנסת טיאר.

אברהם טיאר (המרכז החופשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בבואנו לדון בהצעת חוק להארכת תוקפן של תקנות שעת חירום, אין מנוס מלהצביע על כמה תופעות מוזרות. אין אני בא להגן על אדם שעבר עבירה, ופירצה בחוק מאפשרת לו שלא להיענש. יש למצוא דרך, בין בתקנות ובין בהצעת חוק, למלא את החלל. במקרה זה, על-פי הצעת החוק המונחת לפנינו, סעיף 2(א) לתוספת, נוצר מצב שאנחנו באים להפעיל בעקיפין את החוק של ארצות אויב, והעובר עבירה עלול להיות צפוי למלקות. אנחנו חוזרים לתקופת ימי הביניים.

אנחנו חייבים להימנע מלהיתקל במצב מעין זה. ראשית, משום שבכך אנו מפעילים חוקים של ארצות אויב שהתנקשו לקיומנו לפני חודש יוני השנה; שנית, מדוע לא ללכת בדרך הפשוטה ולהחיל את חוקי ישראל על כל שטח ישראלי? כאן עלי לבקש משר המשפטים בהכרה לדברי ההסבר להצעת החוק. בפסקה (1) כתוב שההצעה באה לעזור לבתי-המשפט הצבאיים שהוקמו בשטחים המוחזקים בידי צבא הגנה לישראל מחוץ לגבולות המדינה. אולי יואיל השר בטובו לציין בדיוק נמרץ מה הם גבולות המדינה? היתה הכוונה שהסכמי שביתת-הנשק בטלים ומבוטלים. אם השר מצביע על הגבולות — היכן הם ומה הם? מבחינה משפטית זהו דבר רציני.

בדיון על הצעת חוק זו אני חייב להעיר לחברי-הכנסת ארוי שהתיימר לדבר בשם הממשלה. אני מבין שסי-

חברת ח', ישיבה ר"ל

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (י. ש. שפירא, קלינגהופר, אבנרי) —

מוסרית, אני מתכוון — להושיט את העזרה המשפטית, או שתהיה לנו היכולת להושיט את העזרה המשפטית, במידת הצורך. אני גם חייב לציין שעל הצורך הזה שמעתי בראשונה מפי תושבי הגדה המערבית שבאו להתלונן על הקושי הרב באכיפת פסקי-הדין שמתקבלים שם בבתי-דין אזוריים, ובמקרה שהחייבים נמצאים בעיקר במזרח ירושלים, ובחלקם גם בחלקים של מדינת ישראל. אם אנו רוצים להגיש עזרה יעילה, וכל זה בתוך גבול של שנה אחת (המדובר הוא על תקופה קצרה של שנה אחת), הרי נראה לי שלא נוטיב לעשות אם נסדר בל את הפרוצדורה על-ידי הצורך באישור מטעם ועדת החוקה, חוק ומשפט לתקנות פרוצדורליות אלו.

אינני יכול להסכים להצעתו של חבר-הכנסת קלינגהופר שבסעיף 2(א) צריך המעשה או המחלל להיות עבירה לפי שתי שיטות החוקים. נדמה לי, שחבר-הכנסת קלינגהופר טען שהיה זה כך לפי התקנות האורגניות. זה לא היה כך. גם בתקנות האורגניות כתוב: "בית-משפט מוסמך לשפוט את מי שנמצא בישראל ועבר בא-זור, לאחר היום הקובע, עבירה שהיתה בת-עונשין אילו נעברה בתחום השיפוט של בתי-המשפט בישראל".

יצחק ה. קלינגהופר (גח"ל):

בנוסח החדש הוחלפה המלה "עבירה" במלים "מעשים או מחדלים". יש לזה משמעות.

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

ייתכן שיש לזה משמעות וייתכן שלא. על כל פנים, אין זו כוונתי.

אדם שנסע מישראל לרמאללה או לשכם ועשה שם מעשה או מחדל — אם אפשר בכלל לעשות מחדל — שהם עבירה לפי חוק ישראל, הרי גם אם אין זו עבירה לפי החוק שם, האיש נשפט על-פי החוק שלו, בעיקר בשטח המוחזק על-ידי כוחות צה"ל.

נאמר כאן מה שנאמר ביחס לביגמיה. איננו צריכים להפוך את חוק הביגמיה שלנו לחוקא ואיטלולא ולומר כי כל מי שרוצה לעבור על חוק הביגמיה, מספיק שישע לעזה או לגדה המערבית ויעשה את המעשה שהוא אצל-נו בבחינת עבירה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

האם חסינות חברי הכנסת חלה באזורים אלה?

שר-המשפטים י. ש. שפירא:

עצות משפטיות אינני נותן זה קרוב לשנתיים.

(קריאה: זה עולה כסף.)

כסף אינני יכול לקבל.

אינני יורד לסוף דעתו של חבר-הכנסת קלינגהופר, המציע שתקנה 2(ב) תחול גם על אנשים שאינם אזרחי ישראל או תושבי ישראל. למה? אם אדם עבר עבירה שם ואינו תושב המקום ההוא — מדוע נאחנו צריכים לתת לו את הפרובילגיה הזאת? כל מטרתה של תקנה 2(ב) היא שלא לטלטל אנשים מן השטחים המוחזקים לבתי-משפט בישראל על מעשים שנעשו מחוצה לה. תוך שב חדרון שהגיע לירושלים או לתל-אביב ונתפס על עבירה, צריך להחזיר אותו לחברון וישפטו אותו שם. כך תובע רגש הצדק. אולם מדוע אני חייב לעשות אותו

הצעתו של חבר-הכנסת חביבי, לא ייאסר, לא יובא לדין, והוא יהיה פטור לגמרי מכל אחריות פלילית או אזרחית. יתרה מזו: אם אדם — וזה קורה בכל חברה — התקוטט עם אשתו בטול-כרם, והרג את אשתו, וברח לפתח-תקוה — בזה חסל העניין, אם החוק המוצע אינו קיים. אלא מאי? כאשר המחשבה מרוכזת סביב השאלה, לא כיצד צריכים להיות התושבים בשטחים המוחזקים, כיצד להקל על חייהם שיהיו מסודרים, אלא כיצד למנוע בכל מחיר את מאסרו של מישהו שהביא חומר מסית, כשני-תונה הבכורה להסתה — הרי אז אפשר להציע להחזיר את החוק הזה לממשלה.

חבר-הכנסת אבנרי (אשר לצערי איננו באולם) הטיל ספק בחוקיות החוק הזה, מאחר שבתקנות האורגניות לא היו כל אותן ההוראות שיש בנוסח כפי שאנו מצי-עים. אילו טרח חבר-הכנסת אבנרי לעיין בתקנות לשעת חירום שהוארך תוקפן בכנסת מזמן לזמן, והן רבות מאד, — היה נוכח לדעת שברוב המקרים לא התאים הנוסח שנתקבל בכנסת לנוסח האורגנילי כפי שהיה בתקנות שהתקין השר. ומור מאד להביע ספק בחוקיותן של תקנות שקיבלו את הגושפנקה של הכנסת. אין אפשרות בבתי-המשפט שלנו לעודר ספק כלשהו בחוק שחוקקה הכנסת. ואם היא חוקקה שהתקנות בנוסח הרצוף יהיו בנות-תוקף, הרי יש להן תוקף ואין לערער על התוקף הזה בשום בית-משפט.

תודה לחבר-הכנסת אבנרי שאמר דבר נכון מאד: כל החוקים או הצווים והמנשרים שהוציאו שלטונות צה"ל בשטחים המוחזקים הם חוקים טובים. אולם, אינני יכול לעזור לו לחבר-הכנסת אבנרי שיש לו אברסיה מתמדת לשר הבטחון, והוא מדמה לעצמו ששר הבטחון שולט יחיד בשטחים המוחזקים. מבחינה פורמלית בשטחים המוחזקים שולטים מפקדי הצבא, ולא שר הבטחון. מבחינה מהותית, המפקדים הצבאיים, דרך הרמטכ"ל, כפופים לשר הבטחון, שאינו אלא אחד מחברי הממשלה, ואשר עושה מה שעושה על דעת הממשלה, והממשלה יכולה בכל פעם לומר שצו זה או מנשר זה איננו נראה לה ויש לנסחו אחרת או לבטלו.

יתיה מזו: יקדים חבר-הכנסת אבנרי את הרפואה למכה. אין כל מניעה — מבחינה חוקית בוודאי אין כל מניעה — שיביא הצעת חוק פרטית בעניין זה או אחר, חוק אשר יצווה על השלטונות לא לבצע או לבטל צו או מנשר. מבחינת החוק הישראלי יהיה זה בסדר לגמרי. אבל מה מציע לנו חבר-הכנסת אבנרי? שהכנסת תחוקק בתוך השטחים המוחזקים? אינני חושב שזוהי דרך נכונה מבחינת החוק הבין-לאומי הפומבי, וגם לא לפי הקונ-צפציה של מדינת ישראל.

חבר-הכנסת הפרופסור קלינגהופר וכמה חברי כנסת אחרים דיברו בחיוב על תקנה 7 של התקנות, אשר מאפי-שרת לשר המשפטים להגיש עזרה משפטית לפסקי-דין שהוציאו בתי-משפט אזרחיים בשטחים המוחזקים, או בבתי-דין. אולם חברים אחרים הוסיפו שהיה רצוי שתקנות אלו יקבלו את אישורן בוועדת החוקה, חוק ומש-פט. אני חייב להתנגד להצעה זו. זהו חוק זמני. כל החוק הוא לתקופת שנה. הצורך בתקנות אלו — לא ראינו אותו בזמן שהתקנו את התקנות לשעת חירום ב-2 ביולי — הצורך בהן גתגלה לנו לאחר מכן. וחובה עלינו — חובה

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (י. ש. שפירא) —

דבר לגבי אדם שאינו תושב ישראל ואינו תושב חברון — קשה לי להבין זאת.

אני יכול להבטיח לחבר-הכנסת אבנרי שהוראה זו-מה לזו של תקנה 2(ד), אשר באה למנוע סיכון כפול או שיפוט כפול — קיימת גם בצווים של שלטונות צה"ל בשטחים המוחזקים, ואם אין היא קיימת, היא צריכה להיות קיימת. הכנסת, כפי שהסברתי, איננה מחוקקת חוקים החלים על השטחים המוחזקים. דברים אלה נעשים על-ידי המפקדים הצבאיים.

אינני חש, כמו חבר-הכנסת שוסטק, שאני עושה איזה מעשה אולטרא-ליברלי אם אני אומר כי הצווים של הממשל הצבאי קובעים שעל עבירות רגילות יש לש-פוט אדם לפי חוקי המקום. זהו אחד היסודות של החוק הבין-לאומי, וזה מובן לגמרי; מדוע צריך לתבוע מאדם שעבר עבירה בחברון, אף אם הוא מובא לפני בית-דין צבאי, שהוא יישפט לא לפי החוק שהיה קיים שם?

חבר-הכנסת ארזי, עם כל הכבוד, נדמה לי שהוא טעה באומרו שתקנה 9 — האומרת: „תקנות אלה יחולו גם על מעשים ומחדלים שאירעו לפני תחילתן” — זוהי הטלת חקיקה רטרואקטיבית. החוק הזה אינו קובע שום עבירות ושום זכויות. זהו חוק פרוצדורלי מובהק. החוק הפרוצדורלי הוא, לפי אופני, רטרואקטיבי. אינני יכול להבין מדוע ייצאו אנשים לחופשי, ייהנו מכל חופש, או לא יחול עליהם כל עונש מפני שהם עשו מה שעשו בין ה-5 ביוני וה-2 ביולי?

נשמעה טענה — מפי אחדים במפורש ומפי אחדים במרומז — שכאילו ניתנת ליועץ המשפטי פריבילגיה מיוחדת בעניין קביעת מקום השיפוט. במידה רבה מאד זה קבוע גם בחוק הקיים. בחוק סדר הדין הפלילי נאמר, כי דינים נאשם בבית-משפט אשר באזור שיפוטו נעברה העבירה, כולה או מקצתה, או באזור מגוריו של הנאשם. קיימת ברירה לשפוט את הנאשם באחד משני המקומות האלה, ולמי הברירה? — תמיד ליועץ המשפטי לממשלה, לתביעה הכללית. הם מביאים את האדם למשפט. אם אדם עבר עבירה בחיפה ומקום מגוריו הקבוע בתל-אביב, יכול התובע הכללי, כלומר, נציג היועץ המשפטי, להביא אותו למשפט אם בחיפה ואם בתל-אביב.

וכן, „אם המקום בו נעברה העבירה או מקום מגוריו של הנאשם אינם ידועים, או אם העבירה נעברה בחוץ-לארץ, יידון הנאשם בבית-המשפט שבאזור השיפוט בו נתפס”. גם פה יש דבר ארביטרארי. אמנם אין פה אפשרות של ברירה ליועץ המשפטי, כמו בסעיף 3, אבל אדם שעבר עבירה בשכם, מקום מגוריו בתל-אביב והוא נתפס באילת, הרי אם נלך לפי זה, צריך לשפוט אותו באילת.

במלים אחרות, הקונצפציה של נוחיות השיפוט, לגבי מקום השיפוט ומקום השיפוט בלבד, ידועה כבר לפי החוק הקיים, וברור שבמצב עניינים זה יכולים להיות שיקולים רבים מאד לשפוט את האיש במקום פלוני ולא במקום אחר. קרוב לוודאי שאם נתפס אדם במדינת ישראל, ואם ירצו לשפוט אותו בישראל, הרי שאם האיש מעוזה, או עבר עבירה ברצועת עזה, ישלחו אותו לבית-המשפט בבאר-שבע; ואם בגדה, למשל באותו חלק

שנקרא יהודה, יביאו אותו לירושלים, ואם בסביבות ג'נין — יביאו אותו לחיפה. אינני רואה בזה שום דבר רע, אינני רואה בזה שום פריבילגיה ואינני רואה בזה שום חריגה מן החוק הקיים. מובן שיש פה מודיפיקציה של החוק הקיים, אבל אין חריגה ממנו.

לא ארבה להתווכח עם תביעתו של חבר-הכנסת ארזי, שאם אדם עבר עבירה באחד האזורים, ולפי תק-נה 4 יש להחזיר אותו לשם לשם העמדתו לדין לפני בית-דין צבאי, ייקבע הדבר הזה לא על-ידי היועץ המש-פטי כי אם על-ידי בית-המשפט. אינני רואה בכך שום תועלת נאשם. מה שאמנם אני רואה בזה, הרי זו הכבדה גדולה. כבר נתתי שלוש דוגמות, וכמובן לא מייצגות את כולן, מתי יש יתר טעם שייחזרו את האיש להישפט במקום ששם נעברה העבירה. לדוגמה: כשהוא המקום הרגיל שבו שופטים בני-אדם שעברו עבירות. אבל יכולות להיות גם סיבות מעשיות, כגון שהיו לעבדין שותפים לעבירה, הם נשארו במקום מגוריהם, ואם לא ישלחו אותם לשם, אולי תהיינה שתי תביעות, יהיו שני משפטים, אחד בישראל, לגבי האיש שנתפס בישראל, והשני לגבי האחרים אשר נמצאים במקום מגוריהם. אני יכול לתת דוגמה נוספת: איש חברון, תושב חברון, עשה קנוניה עם ישראלי שבא לחברון, שדדו את מישוה, ושניהם ברחו יחד לתל-אביב. לפי ההגיון שהישראלי צריך להישפט בישראל, ואילו החברוני צריך להישפט בחברון דווקא, הרי יהיו לנו שני משפטים, וייתכן מאד שעל-ידי הפרדת המשפטים ייצאו שניהם זכאים. ומה על העדויות? אם המקרה אירע שם, טבעי הדבר שבמידה שיש עדים, העדים יושבים בחברון. ייתכן מאד שבדירת מעשה העבי-רה או בדירתו יחזיקו עידיהם גם שבית-המשפט ייצא למקום לערוך אינספקציה. באיזו סמכות יסע בית-המשפט מתל-אביב לשם לערוך אינספקציה — אינני יודע. על כן, לשם הנוחות, לשם הקלות, כדי לא להפוך את הדבר לשקלא-וטרואי חסרת-תכלית, וכדי להביא אנשים לדין ולברר אם הם אשמים או לא, ובמקרה שהם אשמים לע-נוש אותם, — לשם כך הותקנו התקנות האלה.

חבר-הכנסת האוזנר שאל שאלה ביחס לעונש מוות. כשלעצמי אינני חושב שבחוק שהוא זמני — והחוק הזה זמני לפי הצעתנו — יש לדאוג לכך. חבר-הכנסת האוזנר יודע בודאי שבשני מקרים, ועל כל פנים במק-רה אחד, אמר בית-המשפט הצבאי בעוה — ואותו מקרה היה מקרה קשה של רצח — שאין ספק כי בית-הדין הצ-באי היה מטיל על הנאשם עונש מוות לולא בקשתו המ-פורשת של התובע הצבאי, שהוא איננו מבקש להטיל עונש מוות על האיש. צריך להבין, כל בר-דעת יבין זאת, שהתובע הצבאי לא ביקש את בקשתו על דעת עצמו. אילו היה זה חוק לזמן רב, הייתי חושב שצריך ללכת בדרך שמציע חבר-הכנסת האוזנר, ולהבטיח שב-מקרים כאלה לא יטילו עונש מוות אם במדינת ישראל לא היו מטילים עונש מוות. אבל אני צריך לומר שבמ-דינת ישראל יש כמה חוקים שמחייבים הטלת עונש מוות במקרה של מלחמה, אלא שהתביעה הכללית איננה תו-בעת זאת.

חבר-הכנסת כהן-צידון שאל מדוע אורח ישראלי צריך להישפט בפני שופט צבאי בשטחים המוחזקים או-

חוברת ח', ישיבה ר"ל

— חוק להארכת תוקף של תקנות-שעת-חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית) (י. ש. שפירא, סרדינס, אבנרי, שוסטק); חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון (סרדינס, אוניא); חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 5) (סרדינס, אונא) —

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק
לוועדת החוקה, חוק ומשפט — רוב

בעד ההצעה להחזיר את הצעת החוק
לממשלה — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת החוק להארכת תוקף של תקנות שעת חירום (עבירות בשטחים המוחזקים — שיפוט ועזרה משפטית), תשכ"ח—1967, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):
היו נמנעים.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי):
היו נמנעים.

הי"ר מ. סרדינס:
אני קובע שהיו גם נמנעים.

רח ישראל, אשר רוצה לנסוע למקום שצבא הגנה לישראל שולט בו, הדי הוא מקבל על עצמו את עול השיפוט של צבא הגנה לישראל. מי שנפשו סולדת מכך, יתכבד וישוב בביתו.

אינני שותף לדאגתו של חבר-הכנסת לין. אם אנשי המעשה, אנשי התביעה הכללית מצד אחד ואנשי התביעה הצבאית מצד שני, יאשרו לי שהמעצר צריך שיבוצע לפי תקנה 4 לא על-ידי שוטרי צבאי דווקא, או נכון יותר: על-ידי שוטרי אזרחי דווקא, בוועדה לא אעמוד על כך.

חושבני, אדוני היושב-ראש, שעניתי על כל ההערות. אם טעיתי — אשלים את תשובתי בוועדה. אני מבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הי"ר מ. סרדינס:

אנחנו עוברים להצבעה. לפנינו שתי הצעות: האחת, להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט, והשנייה, להחזיר אותה לממשלה. אני מעמיד אותן להצבעה זו מול זו.

ג. חילופי גברי בוועדת החוץ והבטחון

חן חבר-הכנסת יזהר הררי במקום חבר-הכנסת גדעון האוזנר.

הי"ר מ. סרדינס:

אינני שומע התנגדות, ואני קובע שהכנסת אישרה את השינוי הזה.

הי"ר מ. סרדינס:

רשות הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת.

ברוך אוניא (יו"ר ועדת הכנסת):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מבקש את אישורה של הכנסת לחילופי גברי כלהלן: מטעם סיעת המפלגה הליברלית העצמאית ייכנס לוועדת החוץ והבטחון

ד. חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 5), תשכ"ח—1967 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

הי"ר מ. סרדינס:

אנו עוברים לסעיף כ"ג של סדר-היום: חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 5), תשכ"ח—1967. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להביא לקריאה שניה ושלישית את חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 5), תשכ"ח—1967. החוק הזה דן בעיקר בשאלות הארגוניות של לשכת עורכי-הדין, פרט לשלושה סעיפים אשר דנים בנושאים מיוחדים שאגב הבאת החוק הזה צורפו לחוק כפי שהובא לפנינו. אסביר רק את התיקונים שהכניסה הוועדה לנוסח החוק, ובעת בירור ההסתייגויות תהיה אפשרות להיכנס לאותן סוגיות שהיו שנויות במחלוקת.

הסעיף הראשון הוא סעיף חדש, שהכניסה הוועדה. נאמר בו כי אחרי סעיף 4 לחוק העיקרי יבוא סעיף 4א, ובו ייאמר: "מקום מושבה של הלשכה הוא ירושלים".

הוועדה קיבלה את ההצעה הזאת שהובאה לפניה. אף-על-פי שלא היתה כלולה בחוק הקודם, מצאנו שמן הראוי לכלול אותה בחוק, ואנחנו מביאים אותה למליאה.

סעיף 3 מובא לכנסת בשתי גירסאות. הסעיף הזה דן בבחירת ראש הלשכה. גירסה א' אומרת: "ראש הלשכה ייבחר על-ידי חברי הלשכה, במועד הבחירת לווידאית, בבחירות כלליות, שוות, אישיות, חשי-איות, ישירות וארציות". גירסה ב' מוסיפה את המלים: "...וברוב של למעלה ממחצית הקולות של המשתתפים בבחירה". חבר-הכנסת שופמן יסביר לאחר מכן את גירסה ב'.

אני רוצה להוסיף שהמצדדים בגירסה א' היו סבורים שלא רצוי להוסיף את ההגבלה הזאת, כי הקביעה שיש צורך ברוב של למעלה ממחצית הקולות של המשתתפים בבחירה, עלולה להביא לדי מצב של שיתוק (Deadlock). ובסופו של דבר אי-אפשר יהיה להגיע לכלל בחירה. על כן חשבנו שדי לקבוע כאן את השיטה הכללית, ופרטי הביצוע ייקבעו בתקנות או בכללים, כפי שהיה נהוג עד כה. לפיכך אני מציע שתתקבל גירסה א'. הוא הדין לסעיף 4, אלא שכאן מדובר על בחירת יושב-ראש הוועד המחוזי, והשאלה היא אותה השאלה כפי שהסברתי בסעיף הקודם.

הוועדה לא קיבלה את הסעיפים 4 ו-5 של הצעת

שהלקוח דרש ממנו בכתב את מה שעוכב כאמור. הוועדה היתה סבורה שפרק-זמן של שלושה חודשים מס- פיק, אלא שצריך לקבוע תאריך ברור ומוגדר להתחלת התקופה של שלושה חודשים. אי לכך אמרה הוועדה שהת- קופה מתחילה מהיום שהלקוח דרש ממנו בכתב את אותם סכומים שעוכב עורך-הדין, והלה רוצה עכשיו לתבוע אותם בדרך שעמדתו.

בסעיף 14, "הוראות מעבר", המקביל לסעיף 16 בחו- ברת הכחולה, נתוסף רק הוועד המרכזי — שכנראה נש- כח בנוסח הקודם — בין אותם המוסדות שיוסיפו לכהן אף-על-פי שתקופת כהונתם צריכה להסתיים בפברואר אותה שנה. עצם הבעיה של תקופת המעבר עוד תובא לדיון. ברגע זה אני רוצה לציין שסעיף זה נתקבל בוועדה עם השינוי שעמדתו עליי.

אני רוצה לתקן טעות דפוס שנפלה בהדפסה בהס- תייגותו של חבר-הכנסת קלינגהופר לסעיף 14. ההסתיי- גות אומרת: "הוועדה הארצית שנבחרה בבחירות האח- רונות לפני תחילת חוק זה...". המלים האחרונות הוש- מו בהדפסה.

אבקש את היושב-ראש לאפשר למסתייגים לגמק את הסתייגויותיהם וכן לגמק את גירסה ב'.

הי"ר מ. סרדינס :

לסעיף 1 אין הסתייגויות ואני מעמיד אותו להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיף 1 נתקבל.

הי"ר מ. סרדינס :

לסעיף 2 — הסתייגות לחבר-הכנסת שמואל תמיד.

אברהם טיאר (המרכז החופשי) :
ההסתייגויות שלנו מצאו את ביטויין בוויכוח ולכן איננו חוזרים עליהן שנית.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר-הכנסת ש. תמיד לסעיף 2

לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ר מ. סרדינס :

לסעיף 3 יש שתי גירסאות. את הגירסה א' נימק יושב-ראש הוועדה, ואת הגירסה השניה נימק חבר-הכנ- סת שופמן.

יוסף שופמן (גח"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ברשות היושב- ראש אנמק את גירסה ב' לסעיפים 3 ו-4 גם יחד, כי בסופו של דבר יש כאן אותה הכוונה. זוהי בעיה של שי- נוי שיטת הבחירות ליושב-ראש הלשכה הארצית ויושבי- ראש המחוזות. מוצע כאן להחליף את הבחירות היחסיות בבחירות אישיות.

אין זה סוד שאני מתנגד בכלל לשינוי שיטת הבחי- רות היחסיות לאישיות. כבר אמרתי ואני חוזר ואומר, שאם אינני מתנגד לשינוי השיטה מעיקרה לבחירות אי- שיות, הרי זה רק בגלל העובדה שציבור עורכי-הדין הוא ציבור קטן יחסית, והייתי רוצה שנראה בו שפן לנסיגות

החוק, ובעקבות זאת גם לא את סעיף 7. הסעיפים האלה דנים בבחירת יושב-ראש בית-הדין המשמעותי הארצי והמחוזי. ההצעה היתה שגם האנשים האלה ייבחרו על- ידי חברי הלשכה באותה צורה כפי שייבחר יושב-ראש הלשכה ויושב-ראש הוועד המחוזי. הוועדה מצאה שאין זה רצוי שיושב-ראש המוסד השיפוטי ייבחר בצורה כזו, אלא מתאים יותר, כפי שנאמר בחוק העיקרי, שחברי בית-הדין המשמעותי הארצי ייבחרו על-ידי המועצה האר- צית מבין חברי-הלשכה הכשירים לכך, וכן חברי בית- הדין המשמעותי המחוזי ייבחרו על-ידי חברי הלשכה שבאותו מחוז. נתקבלה הדעה שרצוי שהמוסדות השי- פוטיים האלה ייבחרו על-ידי גוף מצומצם יותר. לגנד ענינו היתה הדוגמה של מינוי שופטים, שגם כאן קיבלנו שיטה של מינוי על-ידי ועדה, כלומר על-ידי גוף מצומצם שיכול לשקול את כשירותם ורמתם של המועמדים בצורה שלמה ועניינית יותר מכפי שניתן לעשות זאת במסגרת של בחירות כלליות.

בהתאם לכך משתנה מיספור הסעיפים. סעיף 5 מת- אים לסעיף 6 בנוסח הקודם והוא נשאר בלי שינוי. סעיף 6 מתאים לסעיף 8 בנוסח הקודם, וחל בו רק שינוי של סדר הפרטים ואין בו כל שינוי מהותי. הוועדה שינתה את הסדר, כלומר, הזכירה תחילה את החוק למניעתו ועני- שו של הפשע השמדת עם, ואחר-כך את החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, כי מצאה שמבחינת המאטריה, הבעיה אשר באה לידי עסדר בחוק למניעתו וענישיו של הפשע השמדת עם היא עניין של קבע, לעומת החוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם שהוא עניין לזמן מסוים, אם כי אין אנו יודעים היום מתי ייתם הזמן הזה.

בסעיף 7, שמתאים לסעיף 9 בנוסח הקודם, חל שי- נוי מסוים. הסעיף דן באפשרות לתת הסכמה, כלומר אפשרות לגשת לבחינות של הלשכה, גם לאנשים שלא יכלו בחוץ-לארץ לגמור את הבחינות בשלמותן מסיבות שלא היו תלויות בהם. כלומר, מקרים כפי שקרו בעבר הקרוב, שהאנשים גמרו למעשה את חוק לימודיהם, עמדו בבחינות, אבל לא יכלו להשלים את הבחינה הסופית משום שברגע שנודע שהם עומדים לעלות ארצה נשללה מהם האפשרות הזאת. הוועדה שינתה במידה מסוימת את הנוסח. בהצעת הממשלה נאמר: "או מי שלמד לימו- דים כאמור בהיקף אשר לדעת האוניברסיטה ראוי להי- חשב כהשכלה משפטית גבוהה", ואילו הוועדה קבעה את הנוסח: "או מי שלמד במוסד כאמור ועמד בבחינות בהיקף אשר לדעת האוניברסיטה העברית בירושלים ראוי להי- חשב כמקנה לו השכלה משפטית גבוהה". רצינו להבהיר שלא תהיה כאן אפשרות לשיקול חופשי וכן להבהיר שהכוונה היא לאותם אנשים שלמעשה עברו את דרך הלימוד של השכלה משפטית עד תומה אלא שמתחת נסי- בות חיצוניות נבצר מהם לסיים את הבחינות ולקבל את התעודה.

סעיף 12 מקביל לסעיף 14 בחוברת הכחולה. הוו- עדה לא קיבלה את הצעת הממשלה שאמרה כי יש לה- אריך משלושה חודשים לשנה את הזמן שבו יכול עורך- דין להגיש תביעה לשכר טרחה. הוועדה הסתפקה בשינוי הנוסח של החוק העיקרי, שאמר: "ובלבד שהגיש תביעה על שכר טרחתו או הוצאותיו תוך שלושה חודשים מיום שנודע לו כי הלקוח חולק על זכותו לאותו שכר או לאותן הוצאות". הוועדה ניסחה את הסעיף כלהלן: "...מהיום

עידה, הנבחרת בבחירות יחסיות. אפשר לראות איפוא את חברי הוועדה כאלקטורים שנבחרו קודם לכן על-ידי כל חברי הלשכה, ולאחר מכן הם בוחרים בראש הלשכה.

משום מה פסולה שיטה זו אליבא דאלה שרוצים בבחירות אישיות לראש הלשכה, הרי הדבר ניתן להם, אלא שהבחירה נעשית לא על-ידי כל חברי הלשכה, כי אם על-ידי חברי הוועדה המהווים 10% מכלל חברי הלשכה. האומנם הבחירה שנעשית על-ידי שלושת אלפים או ארבעת אלפים חברי הלשכה היא יעילה וטובה מן הבחירה שנעשית על-ידי שלוש מאות או ארבע מאות איש? האם ציבור המייצג את כלל חברי הלשכה, שאמנם נבחר בבחירות יחסיות, פחות מסוגל לבחור בראש לשכה מאשר ציבור גדול של אלפים? הפעם מדובר על שלושת אלפים — ארבעת אלפים, אבל יכול להיות שבמשך הזמן, והרי החוק הזה אינו זמני, יגיע מספר חברי הלשכה לחמשת אלפים, שבעת אלפים או שמונת אלפים. האם כה להניח שציבור כזה מכיר יותר את תכונותיו של המועמד לראש הלשכה, מאשר כיכר את תכונותיו חבר שנבחר לוועדה, שכל אחד מן המשתתפים בה מייצג 10% של הבוחרים?

זאת ועוד. אילו היו לראש הלשכה סמכויות מיוחדות התובעות תכונות מיוחדות, אפשר היה לחשוב שאולי הדבר הכרחי. אבל לפי החוק אין לראש הלשכה סמכויות מיוחדות, ובאותה מידה ששאר חברי המועצה הארצית נבחרים על-ידי הוועדה הארצית, אין כל סיבה שגם ראש הלשכה לא ייבחר בדרך זו.

להצדקת שיטת הבחירות החדשה נשמעה טענה, כי יש לאפשר להסתדרות פרופסיונלית, כלשכת עורכי-הדין, בחירת מועמד שאינו נציג מפלגה מסוימת. האומנם לא נבחרו ראשי לשכה בלתי-מפלגתית בבחירות שהיו עד עכשיו? האם תמיד היו בוחרים רק באנשים שהיו מועמדי דים של מפלגות? ומאין הערובה, כי בבחירות אישיות לא תהיה הידברות בין חוגים שונים, שהם או מפלגתיים גלויים או מפלגתיים מוסווים?

לשכת עורכי-הדין תיבחר מתעה לתקופה של שלוש שנים. מה יקרה אם בתקופה זו יתפטר ראש הלשכה או לא יוכל למלא את תפקידיו? במצב שהיה עד עתה היתה מתכנסת הוועדה הארצית. היא מנתה רק שלוש מאות או ארבע מאות חברים, וקל היה לכנס מספר כזה של אנשים. אבל כעת, לפי השיטה החדשה, צריך יהיה בכל פעם לקיים בחירות שישתתפו בהן אלפי אנשים. יתר על כן, אם תתקבל ההצעה שהגיש כאן חבר-הכנסת שופמן, לאמור שבמקרה שלא ייבחר בראש לשכה מועמד אחד ברוב מוחלט של חברי לשכת עורכי-הדין, צריך יהיה ללכת לקלפי פעמיים, — הרי אם תוך שלוש שנים יחולו חילופין בתפקיד של יושב-ראש הלשכה, צריך יהיה ללכת לקלפי לא פעמיים אלא ארבע פעמים, ויכול לקרות גם מצב כזה שבמשך שלוש שנים יצטרכו ללכת לקלפי שש פעמים. למי זה נוח? ברור שהתוצאה תהיה שרבים מעורכי-הדין יעדיפו לא ללכת לקלפי, וראש הלשכה ייבחר על-ידי אלף בעלי זכות בחירה במקום ארבעת אלפים בעלי זכות בחירה. התוצאה תהיה שבמקום לחזק את מעמד לשכת עורכי-הדין נרופף את מעמדה.

לשיטת הבחירות האישיות אין עליונות על פני שיטת הבחירות היחסיות, ואילו ההיפך הוא הנכון. המטי-

כדי שניזכר עד כמה מוזיקה היא השיטה של בחירות אישיות בתנאים שלנו. אבל אין פירושו של דבר שאני חייב להרחיק לכת עד כדי כך ולומר שכל רוב יחסי הוא מספיק.

ומה פירוש רוב יחסי, כפי שהוא מוצע בגירסה א' או יהיו חמישה — שישה מועמדים, וייתכן שגם יותר — כי אין כל הגבלה במספר המועמדים, — אזי יכול להיבחר ראש הלשכה הארצית או ראש לשכה מחוזית ב-10% — 12% — 15% — 20% מכלל הקולות. מבין חמישה — שישה — שמונה מועמדים ייבחר אותו מועמד שיקבל את מספר הקולות הגדול ביותר. מובן מאליו שזה ייצור מצב אבסורדי. בוועדה נחלקו הדעות ונתקבלו שתי גירסאות בקולות שקולים. חלק מחברי הוועדה המן בגירסה א' ואמר שרוב יחסי מספיק, ואילו החלק השני הציע רוב מוחלט. כלומר, לפי גירסה ב', רק מי שיקבל רוב קולות של המשתתפים בהצבעה, הוא ייבחר. לדעת, שיטה זו תמנע מלכתחילה ריבוי מועמדים. כי לפי גירסה א', אדם שיחשוב שהוא עשוי לקבל 10% עד 15% מכלל הקולות יגיש את מועמדותו, כי בתנאים מסוימים הוא עשוי להיבחר. אם דרוש רוב מכריע לבחירה, רוב של המשתתפים בהצבעה, ברור שלא יהיו מועמדים כה רבים. במקרה כזה אדם ישקול אם הוא יכול להגיע למספר ניכר של קולות. בנוסף זה לא ניתנה תשובה מפורשת לשאלה, מה יהיה אם בבחירות הראשונות לא יקבל איש מן הקולות רוב קולות של המשתתפים בהצבעה. התשובה היא בכך שידועות הדרכים איך פותרים בעיות אלה, ואת זה אפשר להשאיר לכללים שתפרסם הלשכה עצמה. אבל העקרון הוא שרק ברוב קולות אפשר להיבחר. לא יהיה כל מבוי סתום. כפי שזה מקובל בעולם במקרה כזה, אם יש בחירות אישיות דרוש רוב המצביעים כדי להיבחר, הרי אם בסיבוב הראשון שום איש אינו מקבל רוב קולות, נערך סיבוב שני, ומכריעים רק בין שני אלה שקיבלו את מספר הקולות הגדול ביותר. זה הפתרון, ואותו אנו מציעים.

לכן אני מבקש את הכנסת בשם אותם חברי הוועדה שהיו בעד גירסה ב', שיצביעו בעדה. היא הגיונית יותר והיא תמנע לפעמים אפילו שעוררית, שמישהו ייבחר לראש לשכת עורכי-הדין במספר קולות זעום.

הי"ר מ. סרדינס :

לסעיף 3 הסתייגויות לחברי-הכנסת ארזי, ביבי וטובי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארזי, שינמק גם את הסתייגותו לסעיף 4.

ראובן ארזי (מפ"ם) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מתכבד להגיש הסתייגות לסעיפים 3 ו-4, בשם חבר-הכנסת ביבי ובשמי. אנו מסתייגים מן השינוי המוצע לשיטת הבחירה של ראש הלשכה וכן על יושב-ראש ועד מחוזי, ומציעים להמשיך בשיטה שהיתה נהוגה עד כה.

לפי המצב הקיים היתה הוועדה הארצית בוחרת באחד מחברי הלשכה לראש הלשכה, ואילו הוועד המחוזי היה בוחר באחד מחבריו ליושב-ראש הוועד. התיקון שנתקבל על-ידי הרוב בוועדה מבטל את שיטת הבחירות הישנה לכהונות אלה ומחליף אותה בשיטת בחירות אישיות. למעשה גם כיום נבחר ראש הלשכה בבחירות אישיות, לא יחסיות, אלא שבחירה זו נעשית על-ידי הווע-

שהפוליטיזציה בו תוחלש במידת-מה. דהיינו, שהבחירות יכוונו את הדברים לקראת דפוליטיזציה, במידה שהדבר ניתן. חושבים שהבחירות האישיות יסייעו במידה מסויימת להקהיית החוד של הגישה הפוליטית המובהקת שבל-טה בבחירות האלה עד כה, לפחות בבחירות לראש לשכת עורכי-הדין.

נאמר גם כי אישים חשובים, עורכי-דין בעלי שם ארצי והמוכרים בארץ, שהיו ראויים לשמש ראשי הלשכה, אין להם כל סיכוי, על-פי הסדר הקיים, להגיע לראש שות הלשכה, מפני שאין מאחוריהם גוף מגובש שיבטיח את בחירתם. יש לקוות שאם יונהגו בבחירות אישיות, יהיה קל יותר להגיע למצב שגם אישים כאלה יוכלו להעמיד את מועמדותם תוך סיכוי סביר שהציבור הרחב של עורכי-הדין חברי הלשכה, המכיר את האנשים בעלי שיעור-קומה שבין עורכי-הדין, יבחר בהם, גם אם אינם מומלצים על-ידי גוף פוליטי.

ברור הדבר שאותם האנשים הבאים בחשבון להיות ראשי הלשכה הם אנשים ידועים לכל ציבור עורכי-הדין, ואין לחשוש, כפי שאמר כאן חבר-הכנסת ארוי, שאנשים אלה אינם ידועים בציבור הרחב של עורכי-הדין, אף שהם ידועים למשתתפים בוועידה. אני סבור שהחשש הזה איננו מבוסס. אנשים אלה בוודאי ידועים לכל עורכי-הדין במדינה. אודבא, המעמד שיש לאיש כזה בתוך ציבור החברים הרחב הרבה ערובה טובה לכך שאמנם המומנט האיש, ולא המפלגתי, הוא שיגבר.

כן אינני רואה מקום לחשוש, כפי שחושש חבר-הכנסת ארוי, שעל-ידי צורה כזו של בחירות נגיע למצב של אי-השתתפות חברי הלשכה בבחירות. אין יסוד להניח דבר זה. אילו גם הייתי מניח — דבר שאינני יודע אם יש מקום להניחו — שבבחירות הכלליות של ציבור רחב יכול להתפתח מומנט כזה שהציבור יהיה אדיש באשר יהיו רק שני מועמדים באזור בחירה, אין הדבר כך כאשר מדובר בציבור כציבור עורכי-הדין, שהוא ציבור ער ומאורגן ובעל רמה, הידע שיש חשיבות לכך שהאיש המתאים ביותר יהיה ראש הלשכה.

אני חוזר ומדגיש שיש הבדל יסודי בין הבחירה של ראש הלשכה המחוזית ובין הבחירה של ראש בית-הדין המשמעתי. אם לא קיבלה הוועדה את הצעת הממשלה לבחור את ראש בית-הדין המשמעתי בבחירות כלליות, הרי הדבר הזה קשור בתפקיד השיפוטי שעומד כאן לדיון. כלומר, האיש שעומד בראש בית-הדין, בראש המוסד השיפוטי, צריך להיבחר בדרך אחרת מאשר ראש הלשכה. אין חשיבות לכך, שציבור רחב ככל האפשר יביע דעתו, כי אם שיבחנו היטב אם האיש עשוי למלא את התפקיד השיפוטי על הצד הטוב ביותר. על כן באה הוועדה לכלל דעה שיש להבחין בין שתי בחירות: בחירת ראש הלשכה ובחירת ראש בית-הדין המשמעתי.

אני רוצה לחזור ולהדגיש לגבי גירסה ב', שהבחינות האישיות יש בהן קושי מסוים. אבל אם הן תתקיימן נה יחד עם הבחירה הארצית, יש להניח שלא יהיה קושי לקיימן. אם יהיה צורך לחזור עליהן כמה פעמים — ואם דיוק, ייתכן שאפילו פעמיים לא יספיקו —, הרי התוצאה תהיה שלמעשה אי-אפשר יהיה לקיים בחירות אלו.

לשאלה שעורר חבר-הכנסת שופמן, מה יהיה המצב אם ראש הלשכה יתפטר או יצטרך לוותר על תפקידו,

פנים לשיטת בחירות אישיות — הפעם ללשכת עורכי-הדין, מחר למועצות, לעיריות, לאחר מכן לכנסת — אינם מבצרים בזה את המשטר הדמוקרטי בארץ. הם מעודדים דפוליטיזציה, שאין בה כדי לחזק את יסודות חייה הציבוריים והפרלמנטריים של המדינה. האומנם ציבור עורכי-הדין אינו חי את חיינו המדיניים ככל ציבור אחר במדינה? ומשום מה, איפוא, הברירה מהזדהות פוליטית לעבר פרופסיונליות מפלגתית? לא שמענו מציבור עורכי-הדין בכללותו תביעה מפורשת לשינוי שיטת הבחירות הקיימת. לפיכך אין כל הכרח שהכנסת תעשה זאת כעת. על-ידי החלטת בדבר שינוי שיטת הבחירות תטיל הכנסת למעשה על ציבור עורכי-הדין שיטת בחירות, בלי שנשמעה תביעה מפורשת לשינוי זה מפי ציבור עורכי-הדין. האם לא תוכל הכנסת לחכות בעניין זה לפחות עד שתכנס שוב ועידת עורכי-הדין ותחלט בעניין? את החלטת הוועידה נראה כהבעת רצונם של עורכי-הדין אבל לפי שעה הם לא תבעו שינוי זה. שר המשפטים הודיע כי בשיחה עם ראש הלשכה הוא קיבל חוות-דעת חיובית. עם כל הכבוד לראש הלשכה, חוות-דעתו עדיין אינה ביטוי לרצונם של רוב חברי הלשכה.

הדברים שאמרת בקשר לבחירות ראש לשכת עורכי-הדין, חלים גם על בחירות יושבי-ראש הוועדים המחוזיים. לפיכך אנחנו מציעים לכנסת למחוק את הסעיפים 3 ו-4 של התיקון לחוק לשכת עורכי-הדין, ולהשאיר את המצב הקיים על כנו.

אני מרשה לעצמי להעיר, כי בוועדת החוקה, חוק ומשפט שדנה בחוק זה, הצענו למחוק את הסעיפים 6 ו-7 בקשר ליושב-ראש בית-הדין המשמעתי הארצי והמחוזי, והצענו קיבלה רוב. אני רוצה לקוות —

(חבר-הכנסת ב. ארזיה קורא קריאת ביניים)

— שהכנסת תסמוך ידה על מחיקת הסעיפים 3 ו-4 של החוק. אפשר וההגיון שפעל לגבי שני הסעיפים ההם, יפעל גם לגבי הסעיפים 3 ו-4 של החוק.

ה"ר מ. סרדינס :

האם חבר-הכנסת טובי מבקש לנמק את הסתייגותו?

תופיק טובי : (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אני מסתפק בהנמקת חבר-הכנסת ארוי לשתי ההסתייגויות.

ה"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא : (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. חבר-הכנסת ארוי הזכיר כי הוא חושש מפני הדוגמה שיכולות לתת בבחירות אלה לגבי בחירות אחרות. הוא רואה בהצעה זו, אם גם בצורה אחרת, כעין שפן-נסיין — כפי שהתבטא חבר-הכנסת שופמן — לבחירות למוסדות אחרים, שאולי ינסו גם הם להנהיג את השיטה האישית שאינו מצדד בה. נראה לי שהחשש הזה של חבר-הכנסת ארוי הוא רחוק, ולא הוא צריך לשמש לנו קו מנחה בבואנו לדון בשאלת בחירות אישיות ארציות של ראש לשכת עורכי-הדין.

הפוליטיזציה שחדרה ללשכת עורכי-הדין איננה רצויה. מוסד פרופסיונלי כזה, שמלבד שהוא פרופסיונלי יש לו גם תפקידים חשובים במערכת השיפוטית שלנו, רצוי

— חוק לשכת עורכי-הדין (תיקון מס' 5) (אונא, סרדינס, טיאר, טובי) —

היו"ר מ. סרדינס :

אחרי סעיף 5 היתה הצעת תוספת לשר המשפטים, והשר הסיר אותה.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת טובי, להגמקת הסתיי-גותו לסעיף 6.

תופיק טובי (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע למחוק את סעיף 6 ולהשאיר על כנו את סעיף 23 לחוק העי-קרי. כוונת המחיקה היא למונע שינוי המצב הקיים, לפיו רשאי אדם לא-ישראלי, הנאשם באשמה שדינה מיתה, לבחור להגנתו עורך-דין מחוץ-לארץ. לפי התיקון שמצ-יעה הממשלה, ואשר נתקבל על-ידי הוועדה, מי שיהיה מואשם לפי חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, או יהיה מואשם בפשע השמדת עם, יהיה זכאי לקבל הגנה של עורך-דין לא-ישראלי. הממשלה מציעה זאת ומנמקת את השינוי בכך שהכוונה המקורית של החוק היתה כלפי אנשים המואשמים על-פי חוק עשיית דין בנאצים ובעוז-ריהם ושקשה למצוא עורך-דין ישראלי שיגן ונל פושע המואשם בהתאם לחוק עשיית דין בנאצים ובעוזריהם. נימוק זה אומנם מתקבל על הדעת. אך בזה לא תמה השאלה. יש שוגים שונים של אנשים המואשמים באשמה שדינה מיתה, והם אינם אורחים ישראליים.

אם רוצים לנהל משפט צדק, צריך שתהיה בו גם הגנה האמונה על הנאשם. אני מתפלא שמציעים להשאיר ייחוס כזה רק לפושעים מסוגו של אייכמן. הגיוני מאד הוא מה שנקבע בחוק העיקרי, שכל אדם שאינו אזרח ישראלי ומואשם בעבירה שדינה מיתה, יוכל לגייס לעז-רתו הגנה של עורך-דין לא-ישראלי. זה מבטיח לנאשם, ויהיה סוגו אשר יהיה, הגנה האמונה עליו, דבר המהווה חלק חשוב מאד של משפט צדק.

לכן אנחנו מציעים למחוק את התיקון ולהשאיר את החוק העיקרי כפי שהוא.

היו"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומש-פט.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הוועדה קיבלה את הצעת הממשלה, כי היה ברור שבזמנו היה הסעיף מכוון למשפט אייכמן, והוא קיבל את ניסוחו הכללי, הייתי או-מר, מטעמי אסתטיקה תחקיתית יותר מאשר לגופו של עניין. לא רצו לחוקק חוק גזר לפי אותו משפט שעמד להיערך. מלכתחילה היתה הכוונה למשפטים מעין אלה. לא היתה כוונה שסעיף זה יתן למעשה אפשרות שבכל מקרה של עבירות חמורות, שהעונש המקסימלי עליהן הוא עונש מוות, יוכל הנאשם, אם הוא אזרח זר, לבחור לעצמו עורך-דין זר. הנימוק, שבגללו מציעים להשאיר את הסעיף הזה לגבי שני חוקים אלה בלבד, אינו חל על כל שאר החוקים, בהם עונש המוות הוא העונש המקסימלי. כאשר ההאשמה היא לפי אחד משני החוקים האלה, אפ-שר להניח שיקשה למצוא עורך-דין ישראלי שיהיה מוכן להגן על הנאשם, ועוד באותה צורה שאנחנו דורשים מעורך-דין, שבמידת האפשר יודעה עם הנאשם. הדבר אינו חל על אותן עבירות הכלולות בחוקים אחרים, אפילו בחוקים לבטחון המדינה.

אני מניח שמצב זה אפשר לפתור עד הוועדה על-ידי מינוי ממלא מקום על-פי הכללים. אם כן, גם נימוק זה נופל. וכדאי לנסות שיטה זו כדי להוציא את לשכת עור-כי-הדין מתהליך הפוליטיזציה ההולך וגובר ולהכניסה למסלול של פרופסיונליות, של מסירות לעצם התפקיד שנועדה לו הלשכה.

היו"ר מ. סרדינס :

אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

הצעת חברי-הכנסת ר. ארוי, מ. ביבי ות. טובי למחוק את סעיף 3 לא נתקבלה.
בעד גירסה א' של סעיף 3 — 13
בעד גירסה ב' של סעיף 3 — 10
סעיף 3 (גירסה א') נתקבל.

הצעת חברי-הכנסת ר. ארוי, מ. ביבי ות. טובי למחוק את סעיף 4 לא נתקבלה.

התיקון של חברי-הכנסת ש. תמיר לסעיף 4 לא נתקבל.

היו"ר מ. סרדינס :

אני מעמיד להצבעה, זו מול זו, גירסה א' וגירסה ב' של סעיף 4.

הצבעה

בעד גירסה א' — 14
בעד גירסה ב' — 12

אברהם טיאר (המרכז החופשי) :
אבקש להצביע שנית.

היו"ר מ. סרדינס :

נצביע שנית.

הצבעה

בעד גירסה א' — 14
בעד גירסה ב' — 16

(קריאות : אולי נצביע שוב על סעיף 3.)

נצביע שוב. אבקש את חברי-הכנסת דגני וטיאר למנות את הקולות.

בעד גירסה א' — 17
בעד גירסה ב' — 16

גירסה א' נתקבלה.

סעיף 4 (גירסה א'), בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו"ר מ. סרדינס :

אחרי סעיף 4 היתה הצעת תוספת לשר המשפטים, והשר הסיר אותה. לעומת זאת יש הצעת תוספת לחבר-הכנסת תמיר. נמשיך להצבעה.

הצבעה

הצעת חברי-הכנסת ש. תמיר להוסיף שני סעיפים אחרי סעיף 4 לא נתקבלה.

התיקון של חברי-הכנסת ש. תמיר לסעיף 5 לא נתקבל.

סעיף 5, בנוסח הוועדה, נתקבל.

של הלשכה, שהיא הגוף הרפרזנטטיבי ביותר שלה, תהא רשאית לקבל החלטה המאריכה את המנדט של מוסדות הלשכה הנוכחיים לשלוש שנים. ברצותה תעשה כן; ברצותה — לא תעשה. לא תהיה בכך שום כפייה מצד המחוקק ושום פגיעה ברצון חברי הלשכה, שכן ההארכה, אם תיקבע, תיקבע על־ידי החלטת הוועידה הארצית, המייצגת את רצונם בדרג העליון של מנגנון הלשכה.

היו"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור לחברת־הכנסת אלוגי, להנמקת הס' תיגותה באותו הסעיף.

שולמית אלוגי (המערך) :

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. סעיף זה שלפנינו מבקש מן הכנסת להצביע על עניין שפוגע בשני עקרונות יסוד של כל חשיבה וכל מערכת דמוקרטית. העקרון האחד הוא שרק אנשים שהם בוחרים ונותנים מנדט לנבחריהם, יכולים להדיח אותם, לבחור בהם שנית, הכל בהתאם לחוק או לתקנון הבחירות הקיים. מי שלא בחר, אינו זכאי ואינו צריך, והחוק צריך למנוע זאת ממנו, לתת זכות לכהונת־יתר באותו תפקיד שהאדם מכהן בו בתוקף היותו נבחר. העקרון השני הוא עקרון אי־הרטוראקטיביות, שאמנם מדי פעם בפעם הכנסת משלמת לו מס־שפתיים, כאשר לעתים קרובות, כל אימת שהיא מציעה חוק רטרואקטיבי, פותחים ואומרים שאנחנו נגד חקיקה רטרואקטיבית. ובכל זאת חוזרים ומעלים נושא זה.

מהו המקרה שלפנינו? יש חוק, ובמועד מסויים הק' בוע בחוק היו בחירות ללשכת עורכי־הדין. נכון הוא שהכל האמנו וקיוו שהחוק יתקן וישונה ויוחלף, והב־חירות אמנם לא תהיינה אחת לשנתיים אלא אחת לשלוש שנים. אלה המבקשים את ההארכה הרטרואקטיבית סבו־רים שהדבר ייעשה גם על סמך הבטחת הממשלה. אילו דגנו בבחירות לאודת הקציים, הגגרים או פועלי הבניין; היינו מציעים לאותו חברי האגודה ואומרים להם: מדוע לא תפנו לעורכי־דין נכבדים כד"ר רוטנשטריך, כהאו־זר או כצדוק, והם ידריכו אתכם ויסבירו לכם שאינכם יכולים להבטיח לנבחרים שלכם שהם יכהנו במוסדות הא־גודה שלוש שנים בשעה שיש חוק בר־תוקף הקובע שהב־חירות הן לשנתיים בלבד. עורכי־דין אלה היו גם מסבירי דים לדורשים בעצתם שהממשלה לא הבטיחה להם דבר. כל שהממשלה יכולה לעשות הרי זה להבטיח שהיא תציע זאת לכנסת. קשה לנו להניח שהממשלה ראתה בעניין זה נושא בעל חשיבות עליונה והבטיחה לעורכי־דין שהיא תביא זאת לכנסת בהקדם ותטיל את מלאו כובד משקלה המחייב, עד להצבעת אי־אמון. אחרת, כיצד צריך היה להתייחס למין הבטחה — שאין לי מושג אם ניתנה וכיצד ניתנה —, למין הבטחה שאמנם ישונה החוק והכנסת תסכים לחקיקה רטרואקטיבית?

כל הנימוקים ששמענו על כך שהכנסת תחוקק את החוק לכבודם, בשעה הנוחה להם, ושכבר מראש ניתנה הבטחה מעין זו, אינם יכולים לעמוד לחברים בלשכת עורכי־הדין, ועל סמך זאת אי־אפשר היה להודיע להם שהם בוחרים לשלוש שנים. זהו מעשה רע. זהו מעשה רע, ולו עשו זאת לא עורכי־דין, היינו אומרים שמעשה של טעות הוא. מאחר שמבקשים זאת עורכי־דין, נדמה לנו שזהו דבר, שאמנם במהותו אינו חשוב מבחינת עק־דונות הסדר הציבורי ומבחינת השפעתו על הסדר הצי־

אנחנו יודעים שיש עבירות חמורות ואנחנו סומכים על עורכי־הדין בישראל שיידעו להגן כראוי על שלוחיהם. כך קיבלה הוועדה את הדעה שבכל המקרים האלה ייד־עו עורכי־הדין ישראלים להגן כראוי גם על נתינים זרים, אם יועמדו לדן על עבירות אחרות שאינן קשורות בשני החוקים האלה.

אני מבקש שלא לקבל את הסתייגותו של חבר־הכנסת טובי.

היו"ר מ. סרדינס :

אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

הצעת חבר־הכנסת ת. טובי למחוק את סעיף 6 לא נתקבלה.

סעיף 6, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיף 7 נתקבל.

סעיף 8 נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת ש. תמיר לסעיף 9 לא נתקבל.

סעיף 9, בנוסח הוועדה, נתקבל.

סעיפים 10 — 13 נתקבלו.

היו"ר מ. סרדינס :

רשות הדיבור לחבר־הכנסת קלינגהופר, להנמקת הסתייגותו לסעיף 14.

יצחק קלינגהופר (גח"ל) :

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. כדי שיהיה מובן למה אני מתנגד, אגיד קודם למה אינני מתנגד. החוק החדש בא להאריך את המנדט של מוסדות לשכת עורכי־הדין משנתיים לשלוש שנים. אין אני חולק על כך שהא־רכה זו רצויה. ברם, מסתניג אני מן ההוראה הקובעת ששינוי משך תקופת הכהונה משנתיים לשלוש שנים יחול גם על מוסדות הלשכה הנוכחיים שנבחרו בשעתם על־ידי חברי הלשכה לפרק־זמן של שנתיים בלבד. הסדר כזה, שההצעה קוראת לו „הוראת מעבר“, אינו דמוקרטי. אין הוא מתיישב עם אופיים הייצוגי של המוסדות הנב־חרים. ציבור עורכי־הדין בארץ הלך לבחירות האחרונות מתוך ההנחה המבוססת שהבחירות הן לשנתיים, זאת אומרת, שכעבור שנתיים תינתן להם שוב התדמנות לל־כת לקלפי ולבחור במוסדותיהם המקצועיים. והנה באה הכנסת וכופה עליהם להצביע שנה נוספת לעריכת הבח־ירות, בניגוד לעלייה הצודקת שהבחירות תיערכנה במ־עד שהיה חל על־פי החוק כשהצביעו בבחירות האחר־ונות. יש בכך מידה לא־מבוטלת של רטרואקטיביות, המב־טלת זכות מוקנית של עורכי־הדין לקיים בחירות כאשר ייגמר המנדט הדו־שנתי של מוסדות הלשכה העכשוויים.

מצד שני, אדוני היושב־ראש, ייתכן שיש רגלים לסברה כי הזמן הנוטר עד לסיום הכהונה הדו־שנתית של מוסדות הלשכה המכהנים כעת, לא יספיק כדי להכין בחירות חדשות וסדירות. מפי נציגי הלשכה שהופיעו לפני ועדת החוקה, חוק ומשפט, שמענו הסבר בעניין זה. משום כך מציע אני שתניתן ללשכה אפשרות להחליט בעצמה על הארכת כהונת מוסדותיה הנוכחיים משנתיים לשלוש שנים. הצעה זאת אומרת, שהוועידה הארצית

הואיל וראיתי ששר המשפטים עומד להגיב בעניין זה, אני חייבת להביע צער שאתה עושה זאת, מפני שלך המלה האחרונה. אני סבורה שאתה שהמשלה צריכה לומר את דברה בעניין זה. נשאר זאת לפרוגרטיבה של הכנסת. אם תפעיל את המשקל הממשלתי בעניין זה, אני מקווה שתעשה זאת בלי להטיל לחץ כדי למנוע את חברי הכנסת מלהצביע בעניין כפי שכלם הישר.

היו"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר המשפטים י. ש. שפירא:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא היה עולה על דעתי להתערב בוויכוח הזה. העניין אינו גורלי לא לממשלה, לא לכנסת, אפילו לא ללשכת עורכי-הדין. אמרתי לחברת-הכנסת אלוני שאין בדעתי להתערב, אולם דבריה הכריחו אותי, הכרה פנימי, לעלות על הבמה ולהגיד לה, כי את עניין חובתי כלפי הממשלה — אסדר עם הממשלה, ומהי חובתי כלפי הכנסת — על כך תביע הכנסת את דעתה. הדיבור הזה, שהכנסת משלמת מס-שפתיים ואין לנו אם נקבל את התיקון הזה — תיקון שאני מחשיב אותו לא יותר מאשר סעיף סידורי — אין זה סגנון של דיבור. לא לכבוד הוא לכנסת, לא לכבוד הוא לדיון, אי-אפשר לנהל כך משא-ומתן.

לפני הבחירות לכנסת הקודמת ביקשו אנשים מאת הממשלה לתקן את החוק ולקבוע את תקופת כהונתם של המוסדות לשלוש שנים. הממשלה לא הספיקה להביא את התיקון והבחירות נקבעו למועד בתום שנתיים. לא הבטחתי להם שהממשלה תעמיד את כל כובד משקלה, וכמובן לא הבטחתי להם שהכנסת היא בכיסי והכנסת תחליט מה שאומר לה. האמת היא שברוב המקרים שאני מביא חוקים לכנסת, אני מוצא לנכון להודיע מראש שאינני רואה בזה עניין קואליציוני וכל חבר כנסת יצביע כרצונו, אף כי יש מיעוט של חוקים שלגביהם המצב שונה.

ודאי שאינני רואה בזה שום דבר המחייב את מיי-שהו מתומכיה הממשלה להצביע בעד ההצעה. בכל זאת, הכנסת איננה מחוקקת חוקים רטרואקטיביים. לא צריך לנוף בכל פעם לעיני הכנסת בדחליל שהדמוקרטיה היא בסכנה. אפשר לומר, כפי שאמר זאת חבר-הכנסת קלינגר הופר, כי טוב יהיה, נכון יהיה שלא הכנסת תקבע, על יסוד אינפורמציה, מה שרוצה ציבור עורכי-הדין. די אם תאפשר הכנסת לציבור עורכי-הדין להגיד את דברם בדרך הדמוקרטית.

לכן, אדוני היושב-ראש וכנסת נכבדה, אני תומך בהסתייגותו של חבר-הכנסת קלינגהופר. חושבני שגם מבחינת ה"דקורום" וגם מבחינת הנוחיות יהיה זה מספיק לגמרי. דבר זה צריך לספק את ציבור עורכי-הדין, וגם להסיר את הספקות שהיו לחברי-הכנסת קלינגהופר ואלוני.

היו"ר מ. סרדינס:

רשות הדיבור ליושב-ראש הוועדה.

משה אונא (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מוכרת להסת-יג מדברי חברת-הכנסת אלוני. הכנסת איננה משלמת מס-שפתיים להסתייגותה מרטרואקטיביות. באותם המקרים המעטים שבאה הכנסת לידי המסקנה שיש צורך

בזרי, אבל בלי ספק אין בחשיבותו או באי-חשיבותו כדי להפחית מחשיבות העקרון. נראה לי שבעניין זה איננו יכולים להסכים למתן תוקף רטרואקטיבי למוסדות שגברו לשנתיים, מוסדות לשכת עורכי-הדין שחוקה עליהם שידעו את החוק. בהחלט יכול היה החוק הזה שלא להגיע היום לכנסת, כי כולנו יודעים שהוא הגיע היום לכנסת לא בשל אותה הבטחה שנתנו חברי לשכת עורכי-הדין לבוחריהם, אלא בשל סעיף אחר. ואילו גם הובא לכנסת, ברור שוועדת החוקה, חוק ומשפט לא היתה אצה ודוחה מלפניה כל עניין אחר ודגה בחוק זה.

אם כן, אותה הבטחה ואותה הסתמכות על הבטחה, אינם ראיה. חברי לשכת עורכי-הדין יש להם מוסדות נבחרים חוקיים. יבחרו את הוועדה הבוחרת שלהם או את הוועדות הבוחרות, יישבו שבעה נקיים ויערכו את הבחירות במועדן. לא נראה לי שיש מקום להפעיל את האנטי-עקרון של חקיקה רטרואקטיבית לעניין זה.

אני רואה ששר המשפטים מתכוון להשיב לעניין, אם כי הייתי רוצה שלא יעשה זאת. אין זה עניינה של הממשלה כיצד עורכי-הדין מפעילים את מוסדותיהם, אלא עניינה של הכנסת בלבד. אני חושבת שהממשלה הביאה את החוק, אולי בשם ההשקפה שהכנסת שלנו — ודה-פאקטו זה נכון — היא כלי-יכולה, וכל-אימת שהיא רוצה היא משנה את החוקים, מתקנת אותם, ואין עליה כל הגבלה וכל מגבלה בקשר לאותו שינוי. אני חולקת על דעה זו, אבל שר המשפטים סבור שצריך להיות.

אם אנחנו מאמינים שהחוקים שאנחנו מחוקקים הם בבחינת צדק במובן המשפטי, אי-אפשר שעם כל משב-רוח ישתנה הצדק שלנו מכוח כל רוב מקרי או לנוחיותה של קבוצה פלוגית או אלמונית. אם נקבל גישה כזאת, פירושה — צדק הוא כוח. אני משחקת בתרגיל המופיע אצל אפלטון, שכל חברי המלומדים ודאי זוכרים אותו. אם הרוב יכול לשנות לחלוטין את החלטותיו — ורוב יכול גם לטעות, בהחלטותיו — הרי רוב, שהוא כוח, פירושו — צדק.

עם כל העבר ועם כל הנסיון שלנו בחקיקה רטרואקטיבית, עדיין חייבים אנו לעמוד על המשמר, ביחוד לגבי מוסד של המנדט לא נמסר לנו.

ועוד הערה. כבר היה נסיון של דחיית בחירות והאר-כת המנדט של נציגי רשויות מקומיות מארבע שנים לשש שנים בעקבות הבחירות לכנסת. אף דחיה זו נעשתה לצורך נוחיות מסוימת וחסכון מסוים. אינני יודעת אם הרוב, שהרים אז את ידיו לעניין זה, לא התחרט על כך לאחר המעשה. כאן לפנינו תקדימים, האחד בעל היקף מסוים, והשני בעל היקף קטן יותר, אולם העקרון הוא אותו העקרון, ואני חוששת מפני תקדימים נוספים בעניין זה. אם אנו מקבלים את ההשקפה שהנוחיות יש בה כדי לדחות עקרון בסיסי של סדרי שלטון ומשפט, אף אם אותו עקרון עדיין איננו חוק בארץ הזאת, — או לנו אם בשל העובדה שאותו עקרון עדיין איננו חוק עלינו באר-צנו, גזלול בו לחלוטין ונשאיר אותו רק לפרופסורים שיספרו עליו מעל במות האוניברסיטאות ולמורים בבתי-המדרש למורים. לעקרון זה יש משמעות גם ביחס לקבוצות שאינן גדולות, שחוקה עליהן ושמונה להן בכיסן כי הממשלה והכנסת יאשרו להן זאת. יעשו כל מאמץ, יערכו את הבחירות במועדן, ואל תיפול הכנסת בפה הזה.

— חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 5) (אונא, סרדינס, שוסטק, טיאר, אונא) —

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר-הכנסת י. ה. קלינגהופר
לסעיף 14 נתקבל.

הי"ר מ. סרדינס :

אני מעמיד להצבעה את הסתייגותו של חבר-הכנסת
שמואל תמיר.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי) :

נדמה לי שהיתה טעות בהצבעה, כי אין הגיון להצ-
ביע תחילה על הסתייגותו של חבר-הכנסת קלינגהופר
ואחרי כן — על הסתייגותו של חבר-הכנסת תמיר.

הי"ר מ. סרדינס :

אני הולך לפי הסדר. בסעיף 14 רשומה תחילה הס-
תייגותו של חבר-הכנסת קלינגהופר ואחריה — הסתיי-
גותו של חבר-הכנסת תמיר.

אליעזר שוסטק (המרכז החופשי) :

אבל אין הגיון.

הי"ר מ. סרדינס :

מה זאת אומרת אין הגיון? נמשיך בהצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר-הכנסת ש. אלוני לסעיף 14
לא נתקבל.

بعد הצעת חברת-הכנסת ש. אלוני למחוק

את סעיף 14
— 11
נגד — 15

אברהם טיאר (המרכז החופשי) :

אני מבקש למנות שנית את הקולות.

הי"ר מ. סרדינס :

טוב, נצביע עוד פעם.

ה צ ב ע ה

بعد הצעת חברת-הכנסת ש. אלוני למחוק

את סעיף 14
— 11
נגד — 17

הצעת חברת-הכנסת ש. אלוני למחוק את

סעיף 14 לא נתקבלה.

הי"ר מ. סרדינס :

אני מעמיד להצבעה את סעיף 14 עם ההסתייגות
של חבר-הכנסת קלינגהופר אשר נתקבלה, כלומר עם
התוספת שהוא מציע להוסיף.

ה צ ב ע ה

סעיף 14, בנוסח המתוקן, נתקבל.

הי"ר מ. סרדינס :

האם יושב-ראש הוועדה מבקש להעמיד את החוק
להצבעה בקריאה שלישית?

משה אונא (י"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט) :

כן.

הי"ר מ. סרדינס :

אני מעמיד את הצעת חוק לשכת עורכי הדין (תיקון
מס' 5), תשכ"ח—1967, להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק לשכת עורכי הדין (תיקון מס' 5),

תשכ"ח—1967, נתקבל.

בחקיקה רטרואקטיבית, היא שקלה וחורה ושקלה, תיקנה
וצמצמה, עד כמה שהדבר אפשרי, אבל יש מקרים שאין
מגוס מחקיקה כזאת. לתאר את הדברים כאילו הכנסת
מתייחסת לעניין הזה בלול ובקלות-ידעת, לא רק שזה
לא-נכון; גם לא נאה לתאר לפני הקהל את הדברים
בצורה כזאת.

בין דעת הרוב בוועדה לבין דעתו של חבר-הכנסת
קלינגהופר ההבדל אינו גדול כל-כך, ועל כן אני רוצה
להסביר רק, ובקיצור, מדוע התנגדה הוועדה למחיקת
סעיף זה.

ראשית, אין זה נכון שבזמן הבחירות הקודמות לא
היה ידוע שהשאלה הזאת עומדת על הפרק. נאמר לנו,
מפי באי-כוח הלשכה, כי בזמן הוועידה כבר נאמר בפי-
רש שהמגמה היא להאריך את התקופה משנתיים לשלוש
שנים. קשה לומר כי הדברים כמו נפלו מן השמיים, כאילו
פתאום נתגלה לחברי הלשכה שכוונותיהם המוקנות נפ-
געות. לדעתי, זה מוגזם ורחוק מן המציאות.

אם כן, השאלה היא אם במצב הקיים רצוי להטיל
על הלשכה לקיים את החוק הקודם, או רצוי יותר, לפי
הסדר הטוב, להגיע לכך שניתן שהות של עוד שנה כדי
להכין את הבחירות כראוי, על מנת שהמוסדות ייבחרו
בצורה מסודרת. ספק רב אם ניתן עוד, בתקופה קצרה של
חודשיים בערך, להכין את הבחירות ולנהל אותן כראוי.
ספק רב אם זה ניתן בכלל. כלומר, ייתכן מאד שאם נקבל
את ההסתייגות של חברת-הכנסת אלוני, נהיה במצב
שהמוסדות לא יהיו חוקיים ונצטרך לקבל מחד חוק שיא-
ריך את תוקף המוסדות במיוחד לתקופה קצרה יותר, כדי
שיוכלו לקיים את הבחירות. אין כל טעם לדבר, להטיל
עכשיו על הלשכה דבר שלפי כל הנחונים אינה יכולה
לקיים אותו.

על כן באנו לידי המסקנה שמוטב למצוא דרך להא-
ריך את התקופה בצורה זו או זו, ולא להכניס את הלשכה
לתוך מצב שבסופו של דבר יהיה הרבה יותר גרוע, גם
מבחינה חוקית, גם מבחינה ציבורית וגם מבחינת הני-
הול התקין של הדברים, מאשר ה"פגם" החמור הזה של
תוספת שנה זו, מה שנקרא כאן חקיקה רטרואקטיבית.
מסופקני אם הביטוי הזה של חקיקה רטרואקטיבית תופס
בכלל במקרה זה. צריך לבדוק היטב אם אין כאן זריקת
מונה לתוך חלל הבית, שלמעשה אין לו כל אחיזה בעניין
הגורן, אך אינני רוצה להיכנס עכשיו לסוגיה זו.

רצוני להדגיש שלדעת הוועדה, אם אנחנו עומדים
לפני שתי הבחירות האלה, או להביא לידי מצב לא-תקין
בתוך הלשכה או להאריך את התוקף של המוסדות הקיי-
מים, הרי עלינו לבחור בדרך השניה. בין אם נבחר בד-
רך שהרוב בוועדה מציע ובין אם נבחר בדרך שחבר-
הכנסת קלינגהופר מציע בהסתייגותו, נגיע בשתי הדרכ-
כים האלה לאותה התוצאה. לי נראה, באופן אישי, שהדרך
שהציעה הוועדה, ושגם הממשלה בתחילה הציעה, היא
טובה יותר. אולם שמענו גם מפי שר המשפטים שהיה
מוכן לתמוך בהצעתו של חבר-הכנסת קלינגהופר. לכן
אינני רואה בזה פסול, מפני שהתוצאה, כפי שאמרתי,
היא אותה התוצאה.

הי"ר מ. סרדינס :

אנחנו עוברים להצבעה.

חוברת ח', ישיבה ר"ל, ט"ז כסלו תשכ"ח (18 דצמבר 1967)
- חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס' 4) (סרדינס, ש. רוזן) -

ה. חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס' 4), תשכ"ח - 1967 *

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

היו"ר מ. סרדינס:

החוק המוצע הוא המשך טבעי של החוק שאושר. הוא בא להעניק לרופא השיניים שהשתלם באנסתוזיה-לוגיה - כפי שהסברתי - את המעמד של רופא, של כל רופא, בתחום רפואת השיניים.

כיום, לפי פקודת המתעסקים ברפואת שיניים - אני מצטט - מותר לרופא שיניים לתת לחולה שבטיפולו כל סם הרדמה מקומי או כללי, אך הוא לא יתן לחולה כל סם הרדמה כללי וזולת גז תחמוצת חמצן, אלא אם כן יהיה נוכח רופא מוסמך העוסק במקצועו למעשה ויהיה אחראי להגשתו לחולה. לפי החוק המוצע יוענק לרופא השיניים, אשר קיבל את ההשתלמות, מעמד של "רופא מוסמך" והוא יהיה רשאי לתת לחולה שבטיפולו כרופא שיניים כל סם הרדמה כללי וכן יהיה רשאי לשמש רופא מוסמך לעניין זה.

ועדת השירותים הציבוריים סבורה כי רופא שיניים שקיבל את השתלמותו באנסתוזיה אינו גופל בדיעותיו מכל רופא אחר אשר לא קיבל השתלמות מיוחדת במקצוע זה, ומותר לנו לסמוך עליו, על ידיעותיו ועל מידת אחריותו. ועדת השירותים הציבוריים ממליצה לפני הכנסת לקבל את הצעת החוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס' 4), תשכ"ח - 1967, בקריאה שניה ושלישית. לחוק אין כל הסתייגויות.

רצוני להעיר עוד הערה אחת. בנוסח החוק שהונח על שולחן הכנסת חלה טעות בהדפסה. כתוב: "מי שהורשה לעסוק באנסתוזיולוגיה". במקום אנסתוזיולוגיה צריך להיות אנסתוזיה, כי הרי לא מדובר בתורה שהם מוסמכים להוריות אותה אלא במקצוע רפואי מעשי שיהיו רשאים לעסוק בו. ועוד, בסוף הערה 2 יש להוסיף: "ס"ח 500, תשכ"ז, עמ' 78".

היו"ר מ. סרדינס:
נעבור להצבעה.

ה הצבעה
סעיף 1 נתקבל.

היו"ר מ. סרדינס:
אני מעמיד להצבעה, בקריאה שלישית, את הצעת החוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס' 4), תשכ"ח - 1967.

ה הצבעה
חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס' 4),
תשכ"ח - 1967, נתקבל.

היו"ר מ. סרדינס:
הישיבה הבאה של הכנסת מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 20.24.

אנחנו עוברים לסעיף ח' של סדר-היום: חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס' 4), תשכ"ח - 1967, קריאה שניה ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת השירותים הציבוריים.

שלמה רוזן (יו"ר ועדת השירותים הציבוריים):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לפני חודשים מספר אישרה הכנסת בקריאה שניה ושלישית את החוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה, תשכ"ז - 1967. הצעת החוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס' 4), תשכ"ח - 1967, שיש לי הכבוד להביאה לפני הכנסת לקריאה שניה ושלישית בשם ועדת השירותים הציבוריים, היא מעין חוק תאום לחוק שנתקבל, והם קשורים אחדדי וכן הוגשו לכנסת על-ידי שר הבריאות ביחד והועברו בקריאה הראשונה ביחד לוועדת השירותים הציבוריים.

בחוק לתיקון פקודת המתעסקים ברפואה, תשכ"ז - 1967, קבענו כי רופא שיניים אשר "למד רפואת שיניים חמש שנים אקדמאיות לפחות באוניברסיטה או בבית-ספר לרפואת שיניים ששר הבריאות הכיר בהם לעניין פקודה זו" ואשר אחרי קבלת דיפלומה סיים חוק לימודים של שנה אחת באנסתוזיולוגיה, יהיה רשאי לעסוק באנסתוזיה (בהרדמה) בבית-חולים בו נמצא מומחה לאנסתוזיולוגיה, באותם התחומים שקבע לו המומחה וכן בתחומים אחרים בהשגחתו האישית של המומחה.

המחסור החריף ברופאים מרדימים, הן בשעות חירום והן בתקופת שלום, והאפשרות לגצל באופן מועיל את שירותם של רופאי השיניים בצה"ל, הולידו את החוק שאושר, וכן את הצעת החוק שהנני מביא לפניכם היום.

המחסור החריף באנסתוטיסטים מורגש בעולם כולו, ויש וגוונתים לו לעתים פתרונות מקילים יותר, כגון אחיות כאנסתוטיסטיות בארצות-הברית. התייעצנו עם מומחים בני-סמך והם הדגישו באוונגו את מידת האחריות הגדולה הכרוכה באנסתוזיה, ועם זאת באו הם לכלל מסקנה שיש לאשר את החוק המוצע.

עלי להעיר כאן כי בהתאם לפקודת המתעסקים ברפואה רשאי כל רופא, אף אם לא למד אנסתוזיולוגיה, לעסוק בהרדמה.

התיקון לחוק, שנתקבל, מעניק לרופא שיניים שלמד לפחות חמש שנים ולאחר מכן השתלם לפחות במשך שנה בתורת האנסתוזיה, לא את המעמד של מומחה אלא את המעמד שיש כיום לכל רופא.

מן הראוי לציין כי אותם רופאי השיניים שקיבלו את השתלמותם בתורת ההרדמה, הוכיחו את עצמם במלחמת ששת הימים ותורמתם היתה חשובה. כן יש רופאי שיניים כאלה הפועלים בהצלחה באנסתוזיה בבתי-חולים בימים כתקנם.